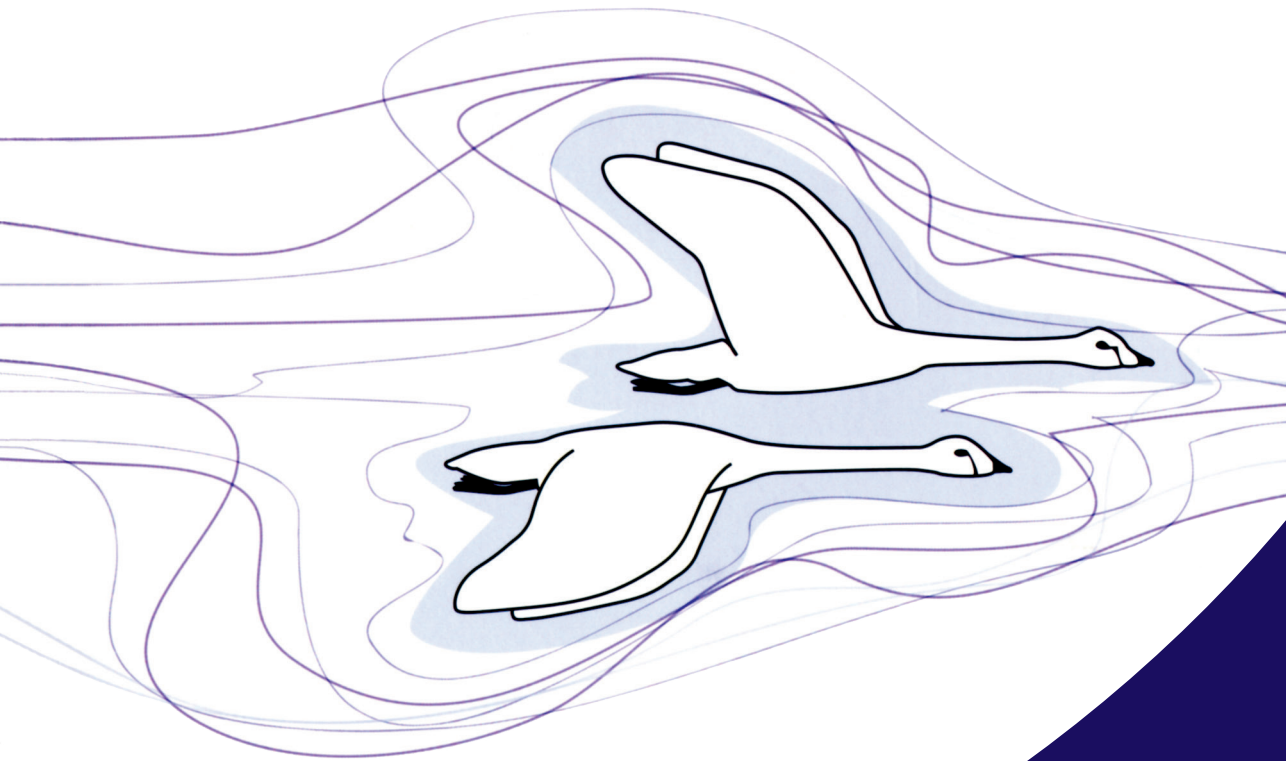

Språk i Norden 2019

Tema: Språket i sociala medier

Språk i Norden 2019

Tema: Språket i sociala medier

Språk i Norden ges ut
med stöd av
Nordiska Ministerrådet

**Språk i Norden ges ut
med stöd av
Nordiska Ministerrådet**

Utgiven av Nätverket för språknämnderna i Norden, 2019

Copyright: Författarna och Nätverket för språknämnderna i Norden
ISSN: 2246-1701

Innehåll

Förord	5
<i>Gabriella Sandström</i>	
Medialektale træk i digitale dialoger	7
<i>Tina Thode Hougaard & Lasse Balleby</i>	
Et skriftsprog til enhver situation – om at skrive på nettet og på sms	24
<i>Eva Skaftø Jensen</i>	
Finskan och sociala medier. Hur påverkas språkvården?	36
<i>Henna Makkonen-Craig</i>	
Brev, chatt eller lite av varje? Språk- och textnormer i ett digitalt kommunforum för medborgarservice	49
<i>Andreas Nord</i>	
Retskrivning og normering i nutidens Island – nogle tanker . . .	67
<i>Jóhannes B. Sigtryggsson</i>	
Vilka är det som bidrar med ordboksartiklar till Folkmun.se? . .	79
<i>Emma Sköldberg & Lena Wenner</i>	
Dialekt i sosiale medium – det norske perspektivet	94
<i>Øystein Alexander Vangsnes</i>	
Sprog i fokus: Kalaallisut (grønlandsk)	110
<i>Tikaajaat Kristensen</i>	

Ny nordisk språklitteratur utgiven 2018

<i>Danmark, Eva Skafte Jensen</i>	117
<i>Finland, Anna Maria Gustafsson</i>	127
<i>Färöarna, Kristin M. Magnussen</i>	133
<i>Island, Ágústa Þorbergsdóttir</i>	134
<i>Norge, Dagfinn Rødningen</i>	137
<i>Sápmi, Marko Marjamaa</i>	144
<i>Sverige, Gabriella Sandström</i>	147
 Adresser till språknämnderna i Norden	 156

Förord

Språk i Norden är en årsbok som ges ut av Nätverket för språknämnderna i Norden. Den publiceras numera enbart elektroniskt på publikationsportalen Tidsskrift.dk, som Det Kongelige Bibliotek i Danmark tillhandahåller. Den är tillgänglig på webbadressen <https://tidsskrift.dk/sin>.

Språk i Norden har kommit ut sedan 1970 under detta namn. Den redigeras av de nordiska sekreterarna på språknämnderna (eller motsvarande) i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. Huvudredaktör för denna utgåva är från Sverige.

Det 64:e nordiska språkmötet arrangerades i Tórshavn, Färöarna, den 30–31 augusti 2018 av Málráðið och Nätverket för språknämnderna i Norden. Temat för språkmötet var *Språket i sociala medier*. Tio forskare från de nordiska länderna höll föredrag på temat, och flertalet av dem medverkar också med artiklar i denna årsbok. Vi i redaktionen tackar för deras bidrag!

Flera av artiklarna handlar specifikt om språkbruket i sociala medier. Tina Thode Hougaard och Lasse Balleby undersöker användningen av olika dialogiska drag och turtagning i digitala dialoger. Eva Skafte Jensen beskriver hur språkbrukare anpassar sitt språk beroende på situationen när de skriver digitalt på nätet och i sms och hur de förhåller sig till standardnormen. Øystein A. Vangsnes skriver om användningen av norska dialekter i sociala medier och om hur bruket varierar mellan olika delar av Norge och i olika åldersgrupper.

Emma Sköldbergs och Lena Wenners artikel handlar om den svenska internetbaserade ordboken Folkmun.se och beskriver vilka slags ord den innehåller och hur användarna själva bidrar till innehållet. Andreas Nord utforskar hur interaktionen ser ut i en svensk kommuns digitala frågeforum.

Jóhannes B. Sigtryggsson skriver om de nya isländska skrivreglerna och reglerna för interpunktion och ger även exempel på sociala mediernas och engelskans inflytande på språkbruket. Henna Makkonen-Craig diskuterar hur den finska språkvården använder sig av sociala medier, vilka möjligheter och utmaningar de innebär för språkvården och hur språket kan påverkas av dem.

Utöver dessa artiklar finns här också en artikel om kalaallisut (grönländska) – det officiella språket på Grönland – med en presentation av språkets historia och grammatik och en beskrivning av grönländsk språkpolitik. Artikeln är skriven av Tikaajaat Kristensen.

I den sista delen av Språk i Norden finns en översikt över publikationer och ordböcker som givits ut i de nordiska länderna under det gångna året. Årsboken innehåller dessutom en aktuell adresslista till språknämnderna (eller motsvarande) i Norden.

Redaktionen för Språk i Norden 2018 har bestått av Ágústa Þorbergsdóttir (Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum), Anna Maria Gustafsson (Institutet för de inhemska språken, Finland), Eva Skafte Jensen (Dansk Sprog-nævn), Dagfinn Rødningen (Språkrådet, Norge) och Gabriella Sandström (Språkrådet, Sverige).

Stockholm i april 2019

Gabriella Sandström
Huvudredaktör

Medialektale træk i digitale dialoger

Tina Thode Hougaard & Lasse Balleby

Med afsæt i begrebet medialekt som betegnelse for mediespecifikke sprogvariationer – og med en præcisering af begrebet – præsenteres en medialektal tilgang til forståelsen og analysen af sprogbrugen i sociale medier som digitale dialoger. Når vi skriver sammen på sociale digitale medier, bruger vi forskellige medialiserede dialogeresurser til at støtte turtagningen, og en del af vores sprogbrug er præget af hvad det konkrete medie hæmmer og fremmer, fx på grund af tastaturets begrænsninger. Centralt i artiklen står derfor mediernes betydning for brugernes interaktionelle handlemuligheder og tilskyndelse til bestemte former for sprogbrug – både hvad angår tegnsætning, stavemåder, syntaks og turtagning.

1. Indledning

De nye digitale medier har i vid udstrækning ændret den måde vi interagerer på, og dermed også den måde vi bruger sproget på. Dette er blevet kaldt "computer-mediated discourse" (Herring 2004), "netspeak" (Crystal 2011), "social media discourse" (Androustopoulos 2006), "digital discourse" (Thurlow & Mroczek 2011), "online talk" (Paulus mfl. 2016) og "conversation-like" (Herring 2010). I denne artikel undersøger vi den del af sprogbrugen og diskursen som har særligt fokus på de dialogiske¹ træk og turtagningen. Idet vi finder Stig Hjarvards begreb "medialekt" særligt anvendeligt fordi det fremhæver mediernes betydning for sprogbrugen, har vi dels forsøgt at præcisere begrebets anvendelsesmuligheder, dels tilladt os at fokusere på de medialiserede dialogiske træk. Vi kalder det medialiserede dialogeresurser.

2. Medialekt

De digitale medier bliver hele tiden bedre til at understøtte at vi skriver med hinanden i et tempo og på måder der et langt stykke ligner samtalens. Den kommunikation der foregår digitalt, er med andre ord præget af en høj frekvens af beskeder frem og tilbage, og af at man konstant forhandler den måde

1 "Dialogisk" bruges her synonymt med "interaktion" og dækker således både udvekslinger mellem to og flere personer og både i skriftlig og mundtlig form, i denne artikel med fokus på skriftlig form.

man skriver med hinanden på, hvem der skal have turen, og de temaer man berører.

Men de digitale dialoger foregår ikke i et "tvangsfrit" rum hvor alt er op til deltagerne selv. Ligesom fysiske dialoger er påvirket af rumlige faktorer som fx om man står tæt nok til at høre hinanden, eller sociale faktorer som fx om man bruger slang- eller fagord som den anden måske ikke forstår, har det også betydning for digitale dialoger hvilket medie der bruges som platform for dialogen. Det er ikke lige meget om man skriver en e-mail, en sms eller sender en snap (via Snapchat), men det er heller ikke uvæsentligt hvilken type telefon man bruger fordi telefonens styresystem kan have afgørende betydning for hvordan fx emojis realiseres. I en undersøgelse fra 2016 kunne forskere således vise at den samme emoji så meget forskellig ud på forskellige telefoner og platforme, og at det betød at opfattelsen af den samme emoji gik fra "blisfully happy" (lykkeligt glad) til "ready to fight" (klar til at slås) (Miller et al. 2016).

Det at digitale dialoger er elektronisk *medieret*, betyder dels at kontakten mellem de interagerende formidles via et digitalt medium, fx internettet eller mobiltelefonen, dels at de over tid også har en stor sandsynlighed for at blive *medialiseret*, dvs. påvirket af mediets særlige vilkår og logikker. Medialisering hænger sammen med begrebet *affordans* (affordances), der oprindeligt stammer fra James Gibson og handler om at "mennesker ikke blot passivt sanser verden, men forholder sig til verden og dens objekter ud fra en handlingsorienteret og praktisk tilgang" (Hjarvard 2007, s. 40). Affordanser "muliggør, begrænser og strukturerer kommunikation og interaktion ... [fordi] medier og genrer favoriserer bestemte typer af indhold og udtryk og udelukker andre" (Hjarvard 2007, s. 40). Medialisering indtræder altså når vi begynder at forholde os til medieringen og tager højde for den så vi på forskellige måder begynder at indrette os efter den. Nogle handlinger og typer af sprogbrug fremmes (fx brugen af emojis), andre hæmmes (fx kropssprog og mimik). Når mediernes forskellige logikker (fx konstant tilgængelighed på grund af mobiltelefonen) og vilkår (fx brug af tastatur) gør at vi handler anderledes, er vores handlinger blevet medialiseret.

Ifølge Hjarvard, der var mest optaget af medier som radio og tv, har medialiseringen både ramt politik, sprog, religion og leg (2008). Hjarvard kunne tidligt se perspektiverne i de nye medier, men i hans analyser savnes en tilbundsående redegørelse for hvordan begrebet medialekt konkret forstås og anvendes. Her i artiklen fokuserer vi derfor på hvordan sproget i de sociale medier er blevet medialiseret så vi dels har fået "mediespecifikke sprogvarianter" (Hjarvard 2007, s. 29), dels har fået mediespecifikke dialogformer og -ressurser. Eftersom Hjarvards begreb "medialekter" efter vores mening er for løst

defineret, ønsker vi at præcisere beskrivelsen af variationerne på de forskellige sproglige niveauer (ortografisk, leksikalsk og interaktionelt) hvor særligt det interaktionelle (dvs. dialogiske) niveau er underbeskrevet. De interaktionelle handlinger vi foretager os når vi udøver skriftlige digitale dialoger, er fx at vi kan bruge @ for at henvende os til bestemte adressater (forklaring følger senere), eller når vi i en skriftlig dialog venter med at skrive fordi vi kan se at den anden er i gang med at skrive til os.

Medialekt beskrives af Hjarvard som sprogformer der er "relateret til kommunikationskanalen, dvs. mediet og genren" (Hjarvard, 2008, s.150), og "at det enkelte menneske kan anvende flere forskellige medialektter, afhængig af hvor mange forskellige medier han eller hun bruger" (Hjarvard, 2008, s. 150). Medialektter fremkommer ifølge Hjarvard fordi "mediernes tekniske krav, sociale organisering og de forskellige genrens æstetiske normer sætter nogle særlige betingelser for sprogbrugen, der bidrager til ændringer i stavemåder, syntaks, udtale, konversationsmønstre m.m." (2007, s. 29), men han præciserer ikke yderligere.

Man kan naturligvis diskutere hvad der skal til for at en præcisering er videnskabeligt pålidelig, for i sammenligning med antallet af studier af dialekter og sociolekter er antallet af studier i sproglige variationer i specifikke medier ikke særlig stort. Ydermere er mediespecifikke sprogvariationer i hurtigere udvikling end både dialekter og sociolekter, så en sammenlignelig stabil kategorisering og specificering er slet ikke mulig. Alligevel mener vi at det er muligt og relevant at udpege særlige sproglige og interaktionelle variationer der enten er opstået eller blevet meget mere udbredt med de forskellige digitale sociale mediers fremkomst og mellemkomst.

Vores arbejde med at præcisere begrebet medialekt starter for det første med at indskrænke feltet til at gælde "digitale sociale medier". Digitale medier kan som overordnet betegnelse også gælde fx netbaseret tv eller organisationers hjemmesider; vi ønsker derfor med afgrænsningen "social" at indskrænke betegnelsen til kun at gælde digitale medier som i en vis udstrækning er orienteret i retning af det sociale, dvs. som netværks- og interaktionsbaseret sprog- og mediebrug. Med denne forklaring dækker "digitale sociale medier" over fænomener som Facebook, Instagram og Twitter, men også LinkedIn, Snapchat, sms, Messenger og e-mail.² Disse medier udmærker sig ved at fungere digitalt og dermed i reglen inkludere at der skrives på et tastatur, og ved at være centreret omkring dialog, dvs. at deltagerne i vid udstrækning skriver med hinanden (og ikke kun *til* hinanden).

2 Antallet og typen af digitale sociale medier ændrer sig hele tiden.

I vores arbejde med at klarificere begrebet medialekt yderligere så det for alvor bliver anvendeligt i analytisk sammenhæng, har vi følgende bud på en korrigerende og uddybende (inkl. eksemplificering). Medialektale træk kommer til udtryk på følgende måde:

- ændret anvendelse (og funktionalitet) af tegn og tegnsætning: skilletegn, kommunikative tegn og specialtegn, fx punktummets dialogiske betydning (se mere senere i artiklen)
- ændrede stavemåder: forlængede (*åhh*), forkortede (*ku*) og forandrede (*10hi*)
- reaktualiserede syntaktiske mønstre: øget brug af fraser (*bygge på hemsén*), ellipser (*sidder bare og stener*)
- reaktualisering af udråbsord (*wow*) og lydord (*piv*)
- ændrede og nye måder at organisere dialogen på: adressering (*@TinaThode*), digitale kvitteringer, "the typing indicator", visuel minimalrespons (både emojis, klistermærker og gifs), likes (eksempler følger i afsnit 4.1) og hashtags (*#ironi*)
- ny handlemuligheder: statusopdatere, tagge, kommentere, tweete, retweete, poste, repost, dele, blogge, vlogge, følge, abonnere etc.
- nye multimodale elementer: emotikoner, emojis, klistermærker, gifs og memes³ (eksempler følger i afsnit 4.2).

Hvor hyppigt skal et træk optræde før man kan tale om det som et medialektalt særtræk? Her må gælde andre regler end for dialekter. Som barn eksponeres du for dialektale (eller regionale) træk i et omfang og med en intensitet der betyder at du måske i de første 5–6 år stort set ikke hører andet end dialekt og følgelig selv udvikler disse dialektale træk. Den samme påvirkningsgrad gælder ikke for medialektale træk. For det første kommer du først senere i berøring med medialekter end med dialekter, og for det andet vil langt de fleste i dag bruge flere forskellige medier og dermed komme i berøring med flere forskellige medialektale træk samtidig. De medialektale træk er dermed af flere grunde ikke så stabile og udbredte som de dialektale træk – særligt hvis man sammenligner med dialekters udbredelse førhen. Et muligt sammenligningsgrundlag ville være hvis man kunne forestille sig at man som barn blev eksponeret for både bornholmsk, sønderjysk og fynsk i lige stor grad, eller hvis man begyndte at bruge forskellige medier som fx Snapchat, e-mail

3 "Memes" dækker i denne artikel over *billedmakroer* (på engelsk "image macro"), som er billeder (typisk billeder fra populærmedier) der er overlejret af en tekst. Billede og tekst hænger sammen og skaber en samlet betydning – typisk en joke eller indforstået internetkultur.

og sms i toårsalderen, og disse mediers affordanser og brugernes samspil med disse affordanser ikke hele tiden ændrede sig. Tænk på at vi kun skal tilbage til 2008 for at se interaktioner på Facebook der *ikke* var påvirket af "liket"; det blev nemlig først indført i begyndelsen af 2009. Der gælder altså andre videnskabelige krav til medialektale træk end til dialektale træk.

Selvom det kunne være relevant at gennemgå alle medialektale træk, dvs. på alle sproglige niveauer, har vi valgt i det følgende kun at fokusere på de træk der understøtter dialogen, dvs. på medialiserede dialogresurser.

3. Dialogiske træk

Uanset om vi meddeleler os til hinanden i små private eller store offentlige fora på sociale medier, orienterer vi os efter andres indlæg og meddelelser. Måden vi tildeler og tager turen på i sociale medier samt det at meddelelser opfattes sekventielt, er dog ikke nødvendigvis én til én med det der foregår i vores fysiske samtaler. Her er tonefald, pauser, tøvolyde og kropssprog med til at indikere hvornår en taletur er slut og samtalepartneren kan overtage og begynde på en ny. På sociale medier er det i reglen ikke muligt for os at afbryde som i fysiske dialoger (Schönfeldt & Golato 2003, s. 248). Taleture på sociale medier er heller ikke nødvendigvis lineært sekventielle (det at spørgsmål og svar følger lige efter hinanden) som de ofte vil være i fysiske samtaler. På sociale medier bevirker affordanser at det er muligt for os at have gang i flere samtaler og emner på samme tid. Vi kan fx stille flere spørgsmål til samme modtager før denne har fået besvaret det spørgsmål der blev stillet først. Samtidig går der typisk længere tid før vi svarer på sociale medier end det er tilfældet i fysiske samtaler. Dette kan bl.a. skyldes at vi ikke er online, eller fordi vi simpelthen prioriterer at gøre andre ting først. Mange spørgsmål på én gang og længere svartider er ikke umiddelbart lige så problematiske på sociale medier som i fysiske samtaler. Indlæg og meddelelser på sociale medier er dog stadig sekventielt orienterede mod hinanden (Herring 1999). Det giver derfor mening at se indlæg og meddelelser på sociale medier som taleture hvis man går ud fra at "the parts which are occurring one after the other, or are in some before and after relationship, have some organisation as between them" (Sacks 1987/1973, s. 54, citeret korrekt efter forlægget).

En væsentlig forskel på vores fysiske dialoger og de digitale dialoger på sociale medier er at det altid er muligt at tilføje indhold til dialogerne på sociale medier – kanalen er så at sige altid åben. Vi afslutter vores fysiske dialoger med fx at sige "farvel" eller "vi ses" hvorefter vi går hver til sit. Selvom vi også kan skrive "farvel" eller "vi ses" i vores digitale dialoger, bevirker de sociale mediers affordans at tidligere dialoger er gemt, og at vi derfor kan tilføje nyt

indhold – også selvom modtageren ikke er 'til stede'. Dialogerne på sociale medier opfatter vi derfor som ikke-afsluttede processer. Man kan mene at dette gør at vores digitale dialoger på den måde ligner vores fysiske dialoger mindre, og at brugerne tilskyndes til konstant at holde dialogen i gang.

4. Medialiserede dialogresurser

Som det er blevet påpeget flere gange, får de digitale sociale mediers affordanser vores digitale dialoger til at minde om den fysiske samtale. Udover at vi orienterer os sekventielt mod hinandens indlæg, kan vi på sociale medier også 'RÅBE' (ved at bruge versaler), vise følelser (via fx emojis og gifs) og se hvornår vores samtalepartner ytrer sig (ved hjælp af "the typing indicator"). På sociale medier er det mindst lige så nødvendigt som i fysiske dialoger at kunne udtrykke sig nuanceret og med en god fornemmelse for den hårfine balance mellem sjov og alvor. En stor del af vores daglige samtaler er nemlig rykket fra 'den virkelige verden' over til sociale medier hvor vi deler alt fra fødselsbilleder og dødsannoncer til skarpe holdninger, sjove videoer og arbejdsrelateret indhold i såvel lukkede grupper som i åbne fora med mange deltagere.

Hvordan de sociale medier understøtter at vores digitale samtaler ligner den fysiske samtale, ligger til dels i den måde hvorpå vi som brugere forholder os til mediernes affordanser. Nogle af disse affordanser drejer sig om de digitale dialogers struktur, mens andre har at gøre med indholdet i dialogerne. Som en samlet betegnelse har vi valgt at kalde dem for *medialiserede dialogresurser* og skelner mellem turtagning og turindhold.

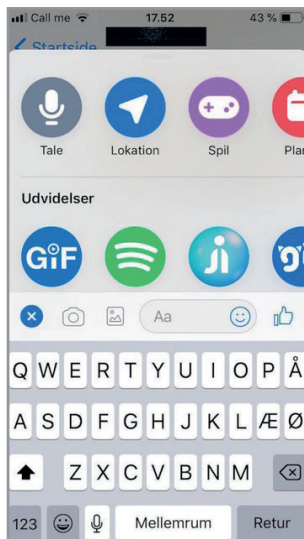
Tastaturet har stor betydning for hvordan vi ytrer os digitalt. Tastatur skal i denne forbindelse både forstås som det fysiske tastatur – det der er en del af en computer eller ældre mobiltelefoner uden touchskærm – og det digitale tastatur der findes på smartphones og er integreret i apps og på hjemmesider.

Det fysiske tastatur (inklusiv mus eller touchpad på computeren) giver os mulighed for at skrive tal, bogstaver (store og små), specialtegn etc. samt at navigere og klikke med markøren. Der findes forskellige fysiske tastaturer og dermed også forskellige muligheder – forskellene ses især på udvalgte bogstaver og andre tegn på tastaturet samt på placeringen af disse. Et eksempel er at tastaturer der sælges i Danmark, i reglen har tasterne æ, ø og å, hvilket ikke er tilfældet i resten af verden. Forskelle som disse kan vi dog kompensere for ved at skrive ae, ö og aa.

Ligesom der findes forskellige fysiske tastaturer, findes der også forskellige digitale tastaturer afhængig af hvilke sociale medier vi benytter. I vores definition er et digitalt tastatur både bogstavtasterne og de typer af taster som typisk er placeret ved siden af eller under dialogfeltet. De taster som ikke er

Billede 1.

Billede 2.

Billede 3.

bogstaver, giver mulighed for at indsætte forskellige dialogressurser som fx gifs, klistermærker, deling af geografisk lokation og meget mere. Forskellene på digitale tastaturer er stor. Eksempelvis ser det digitale tastatur på en Samsung Galaxy-telefon ikke ud på samme måde som på en iPhone. Digitale tastaturers udformning og affordanser ændrer sig endvidere også fra app til app. Messenger-appens digitale tastatur ser fx anderledes ud end de digitale tastaturer på både iMessage og Snapchat. Bruger man Messenger, er det muligt at tilføje gifs til dialogen hvis man trykker på det blå plustegn (se billede 1 og 2). Tilføjelse af gifs er for tiden ikke en mulighed på Snapchats digitale tastatur (se billede 3). De forskellige dialogressurser og muligheden for at benytte dem hænger altså sammen med såvel det fysiske som det digitale tastatur. Det er derfor ikke ligegyldigt hvilket teknologisk medie man benytter (computer, smartphone + eventuelt styresystem), og heller ikke hvilket socialt medie man benytter. Valget af teknologi og valget af socialt medie indebærer forskellige typer af affordanser og dialogressurser og dermed også medialektale træk.

Vi har allerede rundet flere af de medialiserede dialogressurser tidligere i artiklen. For at gøre dialogressurserne mere overskuelige, har vi valgt at inddele dem i to grupper i forhold til turtagning og turindhold.

4.1. Dialogressurser og turtagning

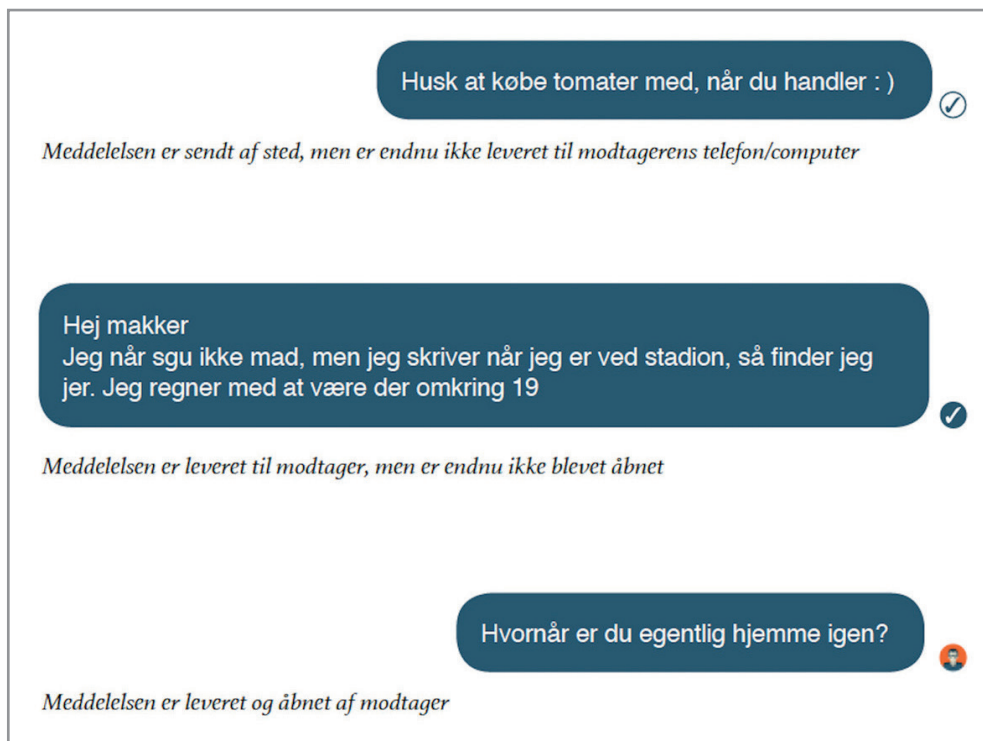
På flere sociale medier er der en klar dialogisk struktur i opsætningen af de digitale dialoger. I private én til én-beskeder placeres meddelelser i hver deres

side af skærmen (med forskellige farvekoder) så det tydeligt fremgår hvem der sender hvad. Men der findes også mange andre dialogressurser. Nogle er automatiserede og optræder uanset om brugerne finder dem nødvendige eller ej. Andre dialogressurser kan brugerne selv vælge om de vil benytte. Fælles for begge grupper er at de skal hjælpe med at organisere dialogerne og turtagningen, så de digitale dialoger bliver mere samtaleagtige i forhold til turtagning.

Mange kender efterhånden de tre små hoppende prikker der viser sig i bunden af skærmen når ens samtalepartner er ved at skrive en besked via fx iMessage eller på Messenger. *The typing indicator* viser sig i det øjeblik en person i den anden ende skriver, og forsvinder igen få sekunder efter at personen holder pause eller stopper helt med at skrive. Selvom the typing indicator viser sig på skærmen, er det dog ikke muligt for modtageren at se hvad der er ved at blive skrevet. Modtageren må derfor vente på at afsenderen trykker "send". The typing indicator viser altså blot at noget bliver skrevet. Samtidig markerer denne dialogressurse tilstedeværelse og nærvær fordi modtageren kan se at der sker noget i den anden ende. Overfører vi the typing indicator til fysiske samtaler, svarer den til at én af personerne i en samtale er i gang med en taletur. I fysiske dialoger ville det være uhøfligt at afbryde mens en anden har taleturen. Sådan forholder det sig ikke helt i dialoger på sociale medier. Begynder man at skrive samtidig, risikerer man at komme i utakt, men det vil formentlig kun skabe en mere rodet struktur i dialogen (hvilket kan være irriterende) frem for en fornærmet samtalepartner. The typing indicator er som skrevet ovenfor automatiseret hvilket betyder at den ikke umiddelbart er mulig at slå fra på de fleste sociale medier.

En anden af de automatiserede dialogressurser er *kvitteringer* som både kan angive om en meddelelse er kommet frem til modtageren, og om denne har åbnet og set meddelelsen. Kvitteringer findes på mange sociale medier i forskellige udgaver. Der er skriftlige kvitteringer, fx "leveret", "set" og "læst", men små symboler eller profilbilleder bliver også anvendt i chats, fx på Messenger, som markører for om meddelelser er blevet sendt, leveret og åbnet (se billede 4). Kvitteringer kan altså være med til at skabe forventning om at modtageren har læst indholdet og snart sender et svar retur. Kvitteringerne kan sidestilles med minimalrespons såsom nik, smil eller ord som fx gentagne "ja'er" eller "mm hmm" som i fysiske dialoger kan indikere at den anden følger med i det der bliver sagt.

Selv om der står "set" eller "læst", betyder det ikke nødvendigvis at modtageren reelt har læst, set eller forstået indholdet – kvitteringen dannes nemlig automatisk af mediet når beskeden er blevet åbnet, uanset om brugeren læser

Billede 4.

indholdet eller ej. Kvitteringer er ikke umiddelbart mulige at fjerne. Derfor må brugere af sociale medier der benytter kvitteringer, affinde sig med at det afsløres om beskederne er set eller ej.⁴

En anden type af de automatiserede kvitteringer er "visninger" (*views*); en kvitteringstype der bruges på fx YouTube og blogs til at vise hvor mange gange en video eller et indhold på en blog er blevet vist. "Visninger"-kvitteringen fungerer som feedback til afsenderen om at andre læser eller ser det der er blevet lagt frem – lidt ligesom øjenkontakt er et signal om at man er opmærksom og hører det der bliver sagt. Funktionerne "abonner" (*subscribe*) og "følg" (*follow*), som findes på både hjemmesider og sociale medier, minder om visninger da de angiver hvor mange personer der er interesseret i at følge afsenderen (eller afsenderens indhold). Visninger, abonnenter og følgere adskiller sig fra leveret-, set- og læst-kvitteringerne da de ikke bruges til at vise

⁴ På iMessage (iPhones egen meddelelsesapplikation) er det muligt for brugerne at deaktivere "læst"-kvitteringen så det ikke afsløres at man som modtager har 'læst' meddelelsen. Deaktiveringen betyder dog imidlertid ikke at alle de digitale kvitteringer fjernes. Således fremgår det stadig at beskeder er blevet "leveret" til modtageren.

om meddelelser er blevet leveret og åbnet, men i stedet siger noget om hvor mange gange noget er blevet vist. Lidt forenklet kan man sige at visninger-kvitteringen typisk bruges i monologiske situationer hvorimod leveret-, set- og læst-kvitteringerne bruges i dialogiske situationer.

På mange sociale medier har vi mulighed for at udpege hvem der skal have næste taletur (det såkaldte "næste-valg", Nielsen & Nielsen 2005, s. 37) ved hjælp af *taggingfunktioner*. Ved at indsætte et "@" foran et navn viser man hvem man henvender sig til. Før Facebook og andre 'nyere' sociale medier skulle man typisk selv opdage når nogen havde skrevet til en. I dag får modtageren (den taggedede) ofte en notifikation og bliver herved gjort opmærksom på taggingen. Taggingfunktioner giver altså mulighed for at adressere og målrette meddelelser (fx spørgsmål eller kommentarer) ret effektivt til en bestemt modtager, hvilket er meget brugbart når der er mange potentielle modtagere i samme onlineforum. Tagging fungerer derfor på samme måde som et prik på skulderen, øjenkontakt eller det at bruge personers navne når vi ønsker at signalere hvem vi fx adresserer et spørgsmål til i fysiske samtaler. Tagging kan også fungere som et hint om at man har skrevet noget der kunne have den taggedes interesse.

*Likes*⁵ ser vi også som vigtige medialiserede dialogresurser inden for turtagningen. Liket findes i mange forskellige udformninger – fx thumbs up-ikonet på Facebook og et hjerte på både Twitter og Instagram. På sociale medier kan man anvende liket på to måder; man kan indsætte likeikonet i en kommentar (med eller uden mertekst) hvorved det fungerer som (eller i) en selvstændig tur; men man kan også benytte likeknappen der typisk er placeret lige under et billede eller en tekst. Liket er i det andet eksempel noget man kan 'påklistre' fx et billede eller en tekst. Ved at klikke på likeknappen kan man anerkende indhold (fx billeder, tekst etc.) lidt ligesom et "mm hmm", et nik med hovedet eller et smil/grin i fysiske samtaler. Likes fungerer derfor som en form for digital minimalrespons hvor man viser at man har set og forholdt sig til afsenderens meddelelse, uden at man dog behøver at tage taleturen.

Til slut har vi valgt kort at fortælle hvordan *punktummet* kan fungere som en dialogresurse der understøtter turtagningen. Traditionelt er punktummet i artikler, skønlitteratur etc. et vigtigt skilletegn der deler teksten op i meningshelheder så den er til at forstå. På sociale medier fungerer punktummet også som skilletegn, men i mindre grad end det er tilfældet i førnævnte teksttyper. Punktummet som skilletegn bliver nemlig i stigende grad erstattet af emojis. Punktummet anvendes stadig, men nogle steder tillægges punktummet mere

5 Engelsk udtale.

værdi end blot funktion som skilletegn. Punktummet er blevet en dialogresur-
se der kan signalere vrede, fornærmelse eller skuffelse – altså negative konno-
tationer (Androutsopoulos 2018).

4.2. Dialogresurser og turindhold

De fleste konversationsanalytikere definerer en tur på samme måde som Steensig: ”den enkeltes bidrag til samtalen” (1996, s. 65). En tur i en samtale kan have meget forskellig længde og indhold, og det kan en tur i en digital dialog også – dog er der i nogle medier visse begrænsninger. På Twitter kan indlæg være maks. 280 tegn, og på Instagram kan man kun poste et begrænset antal billeder ad gangen. Derudover er der stor forskel på hvilke forskellige konkrete resurser de enkelte medier stiller til rådighed. På Facebook kan man både sende lydfiler, billeder, gifs, klistermærker og emojis, og man kan endda skifte liket (hos Facebook kaldet ”humørikonet”) ud med et andet humørikon, fx en raket, en ballon eller et toilet. På Snapchat kan man tegne og skrive på billederne og ’klistre’ små ikoner på dem og dermed nærmest lave en collage som man efterfølgende kan sende til en eller flere af sine venner og ydermere bestemme hvor længe de kan få lov at se på denne snap. På LinkedIn kan man skrive tekster og dele billeder og videoer. Der er således også stor forskel på i hvor høj grad det multimodale præger de enkelte ture i de forskellige medier.

Indholdet af turene i digitale dialoger varierer meget. En tur kan bestå af et enkelt udråbsord eller en enkelt emoji, fx et hjerte, men en tur kan også fremstå meget sammensat og indeholde både udråbsord, kortere og længere sætninger/fraser og forskellige multimodale elementer som fx emojis eller gifs. Det vi vælger at fokusere på i dette afsnit, er de medialiserede dialogresurser, dvs. hashtags, emojis, emotikoner,⁶ klistermærker, gifs, memes, udråbsord og lydstavning. Fælles for disse er nemlig at de kan betragtes som medialektale træk idet de enten er opstået på grund af de sociale mediers affordanser, eller fordi de egner sig særlig godt til den digitale dialog. Det sidste er både udråbsord og lydstavning gode eksempler på, for selv om hverken udråbsord eller det at tilnærme stavemåden til den lydlig realisering af et bestemt indhold er nye sproglige udtryksformer, har de på de sociale medier særligt gode betingelser for at blive anvendt oftere end i andre skriftsproglige sammenhænge – fx avisartikler og madopskrifter. Man kunne indvende at det ikke er mediernes særlige logikker eller vilkår der tilskynder til en forhøjet brug af disse udtryk, og at det snarere hænger sammen med at dialogerne på de sociale medier

6 Emojis er præfabrikerede grafiske humørikoner og billedtegn der findes i det digitale tastatur.

Emotikoner er humørikoner som man selv kan skabe ved at sammensætte forskellige specialtegn, fx kolon, bindestreg og slutparentes der tilsammen bliver til :-)

ofte har en lav grad af formalitet fordi deltagerne kender hinanden. Vi vil dog mene at den lave formalitetsgrad netop er en del af de sociale mediers 'DNA' fordi mange af de digitale dialogers formål er socialt og dermed har fokus på at vedligeholde kontakten mellem deltagerne og gøre den så samtaleagtig som muligt – det vil sige med fokus på lydlige forhold, nærvær og quasisynkronicitet (Garcia & Jacobs 1999).

Nogle udråbsord bruges til at koordinere forståelse, fx *øh* og *hm* (Jørgensen 2018, Hougaard 2017), mens andre indikerer en form for latter, fx *baba* og *tøhbø* (Levisen 2019) eller medfølelse og nærvær, som fx *åh* og *puba* (Stage & Hougaard 2018). I en mindre undersøgelse af udråbsord på Facebook i 2012 fandtes 60 forskellige primære udråbsord, heriblandt mindre kendte som fx *ewww* (brugt om noget ulækkert), *mja* (en form for tøvende eller vag anerkendelse) og *wuhuuuu* (begejstring) (Hougaard 2013). Forstået som kontekstsignaler er udråbsord med til at beskrive følelsesmæssige og relationelle forhold, og på den måde understøttes oplevelsen af nærvær.⁷

Lydstavning⁸ eller "prosodic spelling" (Androutopoulos 2000) dækker over forskellige ortografiske variationer som også ses i andre ikke-regulerede tekster som fx graffiti. Det kan være bogstavgentagelse (forlængelse), fx *abbb*, afkorting, fx *ku* (for standardformen *kunne*), versaler, fx *NEJ*, specialtegn, fx udråbstegnene i *puba!!* og varierende grafemer, fx *åh* eller *årh*. Lydstavning kan således ikke som de øvrige fænomener der er behandlet i denne del af artiklen, stå alene som en tur, men understøtter den pragmatiske forståelse af turen og dens indhold og kan beskrives som metalingvistiske markører.

Hashtags er en ny type paratekst der fungerer som digital brugergenereret opmærkning der gør indlægget søgbart, men *hashtags* bruges også til at udstyre indlægget med en metakommentar der skal guide læserens forståelse af hele indlægget, som fx #jegHAVDEsolcremepå (om billede af solskoldning) eller #jegfinderselvud (efter en dårlig joke). *Hashtags* kan ses som en dialogresurse fordi modtageren medtænkes meget eksplicit gennem denne type forklaring.

Hashtags, emojis, emotikoner, klistermærker, gifs og memes tilhører gruppen af medialektale træk fordi de er opstået sammen med de sociale medier og kan optræde som en tur eller som en del af en tur i skriftlige digitale dialoger. I eksemplet nedenfor bruges emojis både som selvstændige ture (hjertet) og som en form for læseguide, fx de klappende hænder der kan tolkes som

7 Læs mere om udråbsord i temanummeret: "Interjections in Scandinavia and Beyond: Traditions and Innovations". *Scandinavian Studies in Language* (2019).

8 "Lydskrivning" ville måske være en mere rammende betegnelse fordi det ikke kun handler om hvordan noget staves.

afsenderens selvros. Eksemplet, der er et uddrag af 4 pigers dialog om deltagelse i en kommende fødselsdagsfest (Amalies), viser desuden hvordan de bruger både memes (Rikkens tur) og gifs (Amalies afsluttende tur) som en del af dialogen (se billede 5).

Billede 5.

5. Afrunding

De sociale mediers affordanser og den deraf følgende medialisering af de digitale dialoger er centrale for at forstå den sproglige udvikling vi ser i det digitale sociale skriftsprog. Vi har i denne artikel derfor 'genoplivet' og præciseret begrebet medialekt med særligt fokus på de dialogiske træk og turtagningen. Vi kalder de særlige sproglige og interaktionelle variationer for "medialiserede dialogресurser", men ser dog kun dette som første skridt og håber det vil blive fulgt op af en "medialekters grammatik".

Summary

In order to understand the language development with particular reference to the interaction in social media and especially the use of multimodal and verbal language forms, it is important to focus on the affordances and the following mediatization of the written digital dialogues. In this article we study how the turn-taking in different social media is facilitated through distinctive dialogical resources. In our opinion, Stig Hjarvard's concept "medialect" is particularly useful because it emphasizes the constituting and structuring, though not causal, relation between the media and the use of language. The concept is refined and exemplified and afterwards applied to mediatized dialogue resources.

Tina Thode Hougaard er lektor på Aarhus Universitet, Afdeling for Nordisk. Hun forsker i sproget i sociale medier, er redaktør af tidsskriftet *Scandinavian Studies in Language* og har senest publiceret *The Language of Illness and Death on Social Media. An Affective Approach* sammen med Carsten Stage.

Lasse Balleby er cand.mag. i Nordisk sprog og litteratur. Han har arbejdet som videnskabelig assistent på Aarhus Universitet og har senest publiceret *Sprog i sociale medier* sammen med Tina Thode Hougaard og Trine Durup.

Litteratur

Androutsopoulos, Jannis, 2000: Non-standard spellings in media texts: The case of German fanzines. *Journal of Sociolinguistics* 4 (4), s. 514–533.

Androutsopoulos, Jannis, 2006: Introduction. Sociolinguistics and computer-mediated communication. *Journal of Sociolinguistics* 10 (4), s. 419–438.

Androutsopoulos, Jannis, 2018: Digitale Interpunktion: Stilistische Ressourcen und soziolinguistischer Wandel in der informellen digitalen Schriftlichkeit von Jugendlichen. I: Arne Ziegler (red.): *Jugendsprachen/Youth Languages. Aktuelle Perspektiven internationaler Forschung/Current perspectives of international research. Band 2/ Vol. 2*, s. 721–748. Berlin & Boston: de Gruyter.

Crystal, David, 2011: *Internet linguistics: A Student Guide*. London & New York: Routledge.

Garcia, Angela Cora & Jacobs, Jennifer Baker, 1999: The Eyes of the Beholder: Understanding the Turn-Taking System in Quasi-Synchronous Computer-Mediated Communication. *Research on Language and Social Interaction* 32 (4), s. 337–367.

Herring, Susan C., 1999: Interactional coherence in CMC. *Journal of Computer-Mediated Communication*, s. 1–13.

Herring, Susan C., 2004: Computer-mediated discourse analysis: An approach to researching online communities. I: Sasha A. Barab, Rob Kling and James H. Gray (red.): *Designing for Virtual Communities in the Service of Learning*, s. 338–376. Cambridge, U.K. & New York: Cambridge University Press.

Herring, Susan C., 2010: Computer-Mediated Conversation Part I: Introduction and Overview. *Language@Internet* 7, article 2.

- Hjarvard, Stig, 2007: Sprogets medialisering. *Språk i Norden 2007*, s. 29–45.
- Hjarvard, Stig, 2008: *En verden af medier. Medialiseringen af politik, sprog, religion og leg*. Samfundslitteratur, Frederiksberg.
- Hougaard, Tina Thode, 2013: Hmmm – interjektioner på Facebook. I: Inger Schoonderbeek, Peter Widell & Tina Thode Hougaard (red.): *14. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*, s. 167–184. Århus: Aarhus Universitet.
- Hougaard, Tina Thode, 2017: Progressivitet via interaktionelle resurser og partikler i skrevet online interaktion, I: Margrethe Heidemann Andersen (red.): *Sprogbrug i de nye medier. 3. symposium om sprogbrug og interaktion i de nye medier. Frederiksberg 27. april 2016*, s. 19–44. København: Dansk Sprognævn.
- Jensen, Eva Skafte, Tina Thode Hougaard & Carsten Levisen, 2019: Interjections in Scandinavia and Beyond: Traditions and Innovations. *Scandinavian Studies in Language* 10 (1), s. 1–6.
- Jørgensen, Maria, 2018: Samtalegrammatik i skriftlig online kommunikation. *Skandinaviske Sprogstudier* 9 (1), s. 24–51.
- Levisen, Carsten, 2019: Laughter Interjections: Contributions to a Lexical Anthropology of Humour (with special reference to Danish). *Scandinavian Studies in Language* 10 (1), s. 110–130.
- Miller, Hannah et al., 2016: “Blissfully happy” or “ready to fight”: Varying Interpretations of Emoji. *Proceedings of the 10th International Conference on Web and Social Media (ICWSM 2016)*, s. 259–268. Köln: AAAI Press.
- Nielsen, Mie Femø & Søren Beck Nielsen, 2005: *Samtaleanalyse*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Paulus, Trena, Amber Warren & Jessica N. Lester, 2016: Applying conversation analysis methods to online talk: A literature review. *Discourse, Context & Media*, s. 1–10.
- Sacks, Harvey, 1987/1973: On the preferences for agreement and contiguity in sequences in conversation, I: Graham Button & John R.E. Lee (red.): *Talk and social organization*, s. 54–69. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- Schönfeldt, Juliane & Andrea Golato, 2003: Repair in chats: A conversation analytic Approach. *Research on Language and Social Interaction* 36 (3), s. 241–284.

Stage, Carsten & Tina Thode Hougaard, 2018: *The Language of Illness and Death on Social Media: An Affective Approach*. Emerald Group Publishing.

Steensig, Jakob Illum, 1994: På tur i talens sprog – om syntaks og taleture i samtaler. *NyS – Nydanske Studier* 18. *Samtaleanalyse*, s. 63–83.

Thurlow Crispin & Kristine Mroczek (red.), 2011: *Digital discourse, language in the new media*. New York: Oxford University Press.

Nøgleord: onlineinteraktion, medialekt, sociale medier, dialogisk, dialogresurser

Bibliografiska uppgifter

Hougaard, Tina Thode & Lasse Balleby, 2019: Medialektale træk i digitale dialoger. I: Gabriella Sandström (red.): *Språk i Norden 2019*, s. 7–23.

<https://tidsskrift.dk/sin/index>

© Författarna och Nätverket för språknämnderna i Norden

Et skriftsprog til enhver situation – om at skrive på nettet og på sms

Eva Skafte Jensen

I dette indlæg argumenteres der for at sprogbrugerne er bevidste om hvordan de skriver når de skriver digitalt på nettet og på sms, og at de differentierer deres skrift alt efter hvilken situation de skriver i. Der argumenteres også for at standardnormen er den neutrale 'møntfod' man orienterer sig imod, både når man stræber efter at overholde den, og når man ikke gør.

1. Indledning

Lige siden man begyndte at skrive til hinanden digitalt, har forskere og lægfolk været optaget af hvilken slags skriftlighed det resulterede i. I forskningen såvel som i den bredere offentlighed har man brugt termer som chatstil, sms-sprog, medialekter med mere. Man har peget på at der var særlige træk knyttet til fx at skrive en sms eller en e-mail, træk der adskilte sig fra det skriftsprog man traditionelt har været optaget af i fx aviser, skolearbejde, myndighedsbreve og trykte bøger (Jensen 2014).

I denne artikel gøres der rede for at denne opfattelse i et vist omfang er rigtig nok, men at den også kan nuanceres betragteligt. Hovedformålet er at vise at det til enhver tid er nødvendigt at inddrage faktorer som hvem der skriver til hvem, i hvilken anledning og gennem hvilken kanal, når man vil beskrive det skriftsprog man sidder over for, og at dette gør sig gældende uanset om man beskæftiger sig med sms, Twitter, blogtekster, myndigheders hjemmesider, Facebookopdateringer, skolestile eller noget helt syvende. Man kan først lave en ordentlig vurdering af det skriftlige produkt man analyserer, når man tager højde for den kommunikationssituation det indgår i.

Eksemplerne er danske, og der refereres især fra danske undersøgelser. Det anses dog for stærkt sandsynligt at de tendenser der beskrives i denne artikel, kan generaliseres til nordiske forhold.

2. Fra subkulturelt gruppesprog til allemandseje

I løbet af den forholdsvis korte tid man har kunnet skrive digitalt, er der sket store udviklinger både med hensyn til selve det teknologiske, med hensyn til udbredelsen blandt brugere og med hensyn til forskningen.

Fra slutningen af 1980'erne og op gennem 1990'erne var digital skriftlighed

først og fremmest noget der foregik blandt særligt interesserede. Der opstod regulære subkulturer af folk der deltog i chatforummer, nyhedsgrupper og lignende. Dengang kaldtes feltet ofte *cmc* (*computer mediated communication*). Det var begrænset hvem der var del af disse subkulturer. For det første skulle man have adgang til en computer; for det andet skulle man være interesseret i at være med i de fællesskaber der opstod i forbindelse med disse skrivesteder (se fx artikler i Sørensen 2001). I forskningen var man i høj grad optaget af det skriftsprog der kom for en dag i disse forummer, og den samme interesse fandt man hos folk der ikke selv var en del af de pågældende subkulturer.

Rent teknologisk var mulighederne dengang mere begrænsede end de er nu, fx var der en øvre grænse for hvor mange anslag man kunne skrive i et chatindlæg, og det man bidrog med, var først og fremmest tal- og bogstav-baseret. De teknologiske begrænsninger kombineret med det forhold at kun særligt interesserede bevægede sig rundt i *cmc*-universet, gjorde at der opstod særlige måder at skrive på som på én gang tog højde for de teknologiske muligheder og begrænsninger (fx det nævnte antal anslag) og for den særlige indforståethed der kunne opstå i mere eller mindre velafgrænsede grupper af sprogbrugere (Androustopoulos 2000; Thurlow 2003; Hougaard 2004, s.177; Alsbæk 2005).

I løbet af nullerne blev det mere og mere almindeligt at have mobiltelefon, og fra cirka 2010 blev det for alvor almindeligt at have en smartphone. I den samme periode opstod der en lang række nye platforme hvor man kunne skrive sammen digitalt (Facebook, Tumblr, Twitter består endnu, andre er væk), og også i offentlige sammenhænge gik mere og mere kommunikation over til at foregå digitalt, fx fik alle kommuner i Danmark egne hjemmesider med nyttig information til borgerne, information der fx førhen havde været tilgængelig i brochurer. E-mail havde stort set erstattet det traditionelle brev i offentlige, administrative sammenhænge, og meget privat kommunikation foregik nu også via digital skriftlighed. At skrive digitalt var ikke mere noget som var forbeholdt en mindre gruppe af særligt interesserede, men noget som mange gjorde brug af dagligt. Teknologisk opstod der også flere muligheder, blandt andet ved at man i højere grad kunne kombinere forskellige funktioner (større muligheder for vedhæftning af billed-, lyd- og tekstfiler og linkning til andre sider), og ved at mange platforme (herunder myndigheders hjemmesider) åbnede for større interaktionsmuligheder.

For tiden er situationen sådan at det er mere almindeligt at skrive digitalt end ikke at gøre det. Og alle skriver digitalt. Det offentlices betjening af borgere foregår i udgangspunktet digitalt. Hvis man ikke har en mobiltelefon (eller endda en smartphone), er der en særlig grund: Man kan fx have et

funktionshandikap der gør at man ikke kan betjene en mobiltelefon, eller man kan principielt være imod mobiltelefoner. Man kan skrive privat, og man kan skrive offentligt fra sin telefon, sin arbejdscomputer, sin iPad og mange andre steder. Skolestile skrives og afleveres digitalt, kærestebreve er blevet afløst af digitale beskeder, det samme gælder invitationer til fødselsdage og indkaldelser fra tandlægen. Den øvre grænse for anslag på forskellige platforme er nu enten hævet eller helt ophævet eller også i visse tilfælde opretholdt af grunde der ikke er teknologisk betinget (når man vil have folk til at fatte sig i korthed). Dette resulterer i at der nu ses utrolig mange måder at skrive på, og det er formålet med dette indlæg at vise hvordan de faktorer i kommunikationssituationen der nævntes i begyndelsen af artiklen, sætter spor i de skriftlige produkter vi møder i hverdagen.

3. To tendenser

I lyset af den historiske udvikling som netop er skitseret, er særligt to tendenser i tiden værd at lægge mærke til. Den første er at sprogbrugerne tilsyneladende orienterer sig mod en standardnorm; den anden er at man kan iagttage en meget stor differentiering i det skriftsprog man kan møde, betinget af den situation det skriftlige indgår i. Disse to tendenser vil resten af artiklen handle om.

3.1 Orientering mod en standardnorm

Man kan som sagt iagttage en generel tendens i retning af orientering mod en standardnorm. Dette kommer til udtryk på flere måder. For det første er det tydeligt at man i bestemte slags skrifter bestræber sig på at overholde standardnormerne, uanset gennem hvilken teknologisk kanal man meddeler sig. Det gælder fx skoleopgaver, officielle opslag i de sociale medier, gruppe-sms'er fra skolen, beskeder fra flyselskabet og lignende. Særligt hvad angår skoleopgaver, er der efterhånden ret god dokumentation for at eleverne søger at overholde standardnormen (se fx Kristiansen 2013, Kristiansen & Rathje 2014, Andresen 2015, Christoffersen 2016, Rathje 2018ab).

Direkte adspurgt svarer skoleeleverne at det er vigtigt at overholde standardnormen i skoleopgaver, for det er noget man bedømmes på, og det kan have indflydelse på hvad man har mulighed for at lave i fremtiden (uddannelse og job). Indirekte bedømmer eleverne også folk der laver retskrivningsfejl ganske hårdt, hvilket fremgår af de sprogholdningsundersøgelser der med Kristiansens arbejde som startskud (2013) har fundet sted de senere år. Går man til elevernes egne skoleopgaver, er det også tydeligt at de så vidt muligt skriver i overensstemmelse med standardnormen. I (1) vises et eksempel på dette (citeret efter Rathje 2018b):

- (1) I annoncen om ansatte i McDonald's giver man udtryk for, at danskerne generelt er blevet et samfund, hvor alle ikke er ligeværdige, det syntes jeg personlig er synd, og jeg syntes at vi skal til at være meget mere åbne for nye og anderledes mennesker.

Ikke kun skoleelever stræber efter at overholde standardnormen. Når en fagperson ytrer sig i professionel sammenhæng, vil det også ofte ske i henhold til standardnormen. (2), som viser en sms fra et elselskab, er et eksempel på dette:

- (2) Til beboeren på [adresse] med elmåler [målernummer]. Husk at aflæse elmåleren senest den sidste dag i denne måned. Får vi ikke din aflæsning til tiden, er vi nødt til at skønne dit elforbrug. Besvar denne sms med din aflæsning – brug kun tal. Mvh [elselskabet]

Beskeden er skrevet i overensstemmelse med standardnormen, og det er helt almindeligt at få den type ikkeprivate sms'er nu til dags, fra biblioteket, fra frisøren, fra pakkeafleveringsfirmaet. Det er i de pågældende firmaers og fagpersoners interesse at fremstå professionelt, og når de skriver denne slags beskeder i henhold til standardnormen, bliver de associeret med autoritet og troværdighed.

Standardnormen viser sig i det hele taget i mange sammenhænge. Det er den man tyer til, når der ikke er særlige omstændigheder der åbner for andre måder at skrive på. I (3) skriver en kvinde på cirka 45 år en besked i den private chat på Facebook. Der er tale om en én til én-kommunikation i et lukket forum:

- (3) Fint. Så går jeg i gang med billetterne til forestillingen om søndagen. Jeg skal lige have fundet ud af hvor mange jeg skal bestille. Det er kl. 16, er du interesseret?

Beskeden i (3) illustrerer at standardnormen ikke automatisk fravælges bare fordi der er tale om en privat udveksling på et socialt medium mellem folk der kender hinanden.

Man orienterer sig altså mod standardnormen i mange forskellige sammenhænge. I de eksempler der lige er nævnt, kommer det eksplicit til syne. Det kan dog også komme til syne på anden og mere indirekte vis. På baggrund af en større undersøgelse af sproget i de kommentarspor man kan finde til

onlinenyheder, har Rathje (2016) identificeret at der ved siden af standardnormen findes noget der kan kaldes 'debatforumnormen'. Ifølge debatforumnormen anses det for irrelevant eller direkte uhøfligt at kommentere andre debattørers retskrivning i kommentarsporene – man skal holde sig til selve emnet for debatten. I (4) vises et eksempel hvor A's påpegning af en retskrivningsfejl (*pluds* i stedet for det korrekte *plus*) ikke tolereres stiltiende:

(4) A: Hvad betyder PLUDS?

B: [Navn] det betyder du er ret*deret, eftersom du er nødt til at spørge

Debatforumnormen er således et alternativ til standardnormen, og med den følger nogle særlige spilleregler. Netop derfor er det interessant at bemærke at selv i forummer hvor debatforumnormen er gældende, kan standardnormen under særlige omstændigheder bringes i spil som normativ instans. Det sker typisk i sammenhænge hvor debattørerne er uenige om noget (ofte) ikkesprogligt. Både Rathje (2016) og Andersen (2016) demonstrerer hvordan påpegning af retskrivningsfejl kan bruges som resurse til at sætte en moddebattør på plads. Andersen (2016) viser derudover hvordan sprogrigtighed indgår i arsenalet af midler man kan bruge til at nedgøre hinanden med, på lige fod med andre kendte midler som seksuel orientering og intelligensniveau, og at dette typisk er motiveret af en bagvedliggende grund af ikkesproglig karakter som voldsom uenighed eller underlødigt debatniveau. Således ser man en orientering mod standardnormen i en anden sags tjeneste.

Noget tilsvarende ses også i andre situationer. Hyttel-Sørensen & Stæhr (2014) viser at unge er meget bevidste om standardnormen og inddrager den som resurse i det sproglige samvær. I (5) indgår retskrivningskommentarerne i en udveksling hvor der er en venligt drillende tone mellem tre unge:

(5) [Opslag på X's Facebookprofil]: X BLIVER MISHANDLET AF Y
[et antal kommentarer er udeladt her for at komme til pointen]

Y: Du skal ikke spille dum :P

Z: Jeg spiller ikk, jeg spiller ;)

Y: fuck vem er det der er så dårlig til at stave!!

Z: Ved ikk HVEM der er så dårlig til at stave hahaha

Som i (4) bruges påpegning af standardnormen i en anden sags tjeneste.

Standardnormen er altså den neutrale 'møntfod' man bruger, når man vil tages alvorligt som myndighed, som firma, som fagperson eller i andre sammen-

hænge hvor traditionelle normer og troværdighed er knyttet sammen. Samtidig kan standardnormen bruges i sammenhænge hvor det ikke er specielt vigtigt at skrive normkorrekt (fx som vist ovenfor når man vil gå i rette med nogen, enten i alvorlige eller i spøgefulde sammenhænge), og i det hele taget er standardnormen noget sprogbrugerne til enhver tid kan forholde sig til. I (6) forhandler nogle unge drenge på Facebook om hvordan et ord skal staves (eksemplet er fra Hyttel-Sørensen & Stæhr 2014, s. 93):

- (6) [Opslag på F's Facebookprofil]: Lågsus
[billede af en hel ramme energidrik]
D: Okree døgner du i dag?
F: Self
D: Samme her ☺
W: det staves luksus
F: Jeg staver det lågsus
D: Lågsus er bedre end LUKSUS
W: nej
D: Det synes frederik og jeg.

Ifølge Hyttel-Sørensen & Stæhr er det almindelig praksis blandt unge at reflektere over hvordan man skriver, og deres undersøgelser bidrager til at cementere den forskning refereret ovenfor der viser at sprogbrugerne ikke bare lader hånt om retskrivning og normer, men reflekterer over forskellige måder at skrive på.

Dette bringer os frem til den anden nævnte tendens, nemlig tendensen til at sprogbrugerne differentierer deres skriftsprog så det passer til den situation de skriver i.

3.2 Differentiering

For nogle år siden foretog Hougaard (2014) en undersøgelse hvor hun spurgte i hvilken grad folk brugte forskellige skrivemåder i henholdsvis Facebook, sms og e-mail. Hovedresultatet var at sprogbrugerne differentierede. Visse skrivemåder som fx såkaldt rebuskrift (*4di = fordi; 2tal = total*) blev stort set ikke brugt i e-mail, men kunne ses – i begrænset omfang – i sms og på Facebook. Noget tilsvarende gjorde sig gældende for andre af de træk man i den tidlige cmc-forskning identificerede som typiske for såkaldt chat- og sms-sprog, nemlig enkeltbogstaver som stedfortrædere for hele ord (*r* for verbet *er*; *t* for præpositionen *til*), verbale kortformer (*ku* i stedet for *kunne*; *ska* i stedet for *skal*) med mere. I analysen pegedes der på at Facebook og sms i højere grad

bruges til private interaktioner, mens e-mail også bruges til mere officielt udseende tekster.

Pointen er at der differentieres, og at motivationen for differentieringen blandt andet kan føres tilbage til den teknologiske platform der skrives på. Man skriver angiveligt forskelligt i e-mail og på sms.

Dog er den teknologiske platform i sig selv ikke den eneste motivation for at skrive som man gør. I (2) vistes en sms; den var fra en myndighed og derfor holdt i upersonlig tone og i overensstemmelse med retskrivningsreglerne. I (7) gengives en sms-udveksling mellem to personer der kender hinanden godt:

(7) A: I morgen kan jeg efter 4. Er til møde på life indtil da.

B: Halv fem-tiden foran frb.s have? Jeg har en aftale 19.15 og skal lige nå en bid mad inden.

A: Det lyder fint. Indgangen ved frederiksberg alle?

I modsætning til sms'en fra elselskabet i (2) er der i (7) tale om en personligt præget udveksling. Formålet med udvekslingen er at få lavet en aftale om tid og sted for et møde, og det er ikke så vigtigt om retskrivningsreglerne overholdes. Den måde man skriver på i sms (og andetsteds), afspejler altså den relation (personlig/ikkepersonlig) der består mellem de skrivende. Havde sms'en fra elselskabet været skrevet på samme måde som den i (7), med indforståede forkortelser og manglende store bogstaver i stednavne, havde man som kunde undret sig over om sms'en mon faktisk havde været fra det pågældende elselskab – var der mon i stedet tale om en lusket henvendelse fra nogen med uhæderlige intentioner? Og man kan slet ikke forestille sig at sms-udvekslingen i (2) kunne have været holdt i en formel tone som i (7). Det ville have været pragmatisk påfaldende. Såkaldt sms-sprog er altså ikke bare 'sms-sprog'.

I eksempel (3) kunne man læse en besked skrevet af en kvinde i 45-årsalderen til en anden person; emnet var bestilling af nogle billetter, tonen var neutral, og retskrivningen blev i det store hele overholdt. I (8) og (9) vises to eksempler fra den samme kvinde; igen er der tale om en privat én til én-kommunikation på Facebooks chatfunktion. Men denne gang indgår de to eksempler i et skænderi hvor den skrivende er stærkt i affekt:

(8) det er je gikke. jeg sidder og følger med i det du skrifer.

(9) det er fordi jeg blir mere og mere frustreret og desparat

Som man kan se, tages der ikke specielt hensyn til retskrivningsreglerne i (8)

og (9). Der bruges små bogstaver overalt, der skrives *blir* i stedet for *bliver*, forkert segmentering rettes ikke (*je gikke > jeg ikke*), det gør regulære stavefejl heller ikke (*skrifer > skriver*, *frustret > frustreret*; *desparat > desperat*). Havde man kun set disse to eksempler, kunne man have troet 1) at den skrivende ikke var i stand til at skrive normkorrekt, eller 2) at den skrivende var ligeglad med at skrive normkorrekt i privat chat. Begge dele modbevises dog af (3). Den skrivende differentierer altså sit skriftsprog i henhold til den situation det skriftlige indgår i.

I forrige afsnit blev det beskrevet hvordan skolebørn orienterer sig mod standardnormen når de skriver skoleopgaver. Eksempel (1) stammer fra Rathjes undersøgelse af skolebørns skoletekster og såkaldte 'fritidstekster' (altså sms'er og Facebookopdateringer med tilhørende kommentarer). (1) er et eksempel på en skoletekst (Rathje 2018b). Som eksempel på en fritidstekst giver hun (10) (det hjælper på læsbarheden at vide at *skriver* er et navn):

(10) Heeeey skriver kommer du med til LASER ACTION imorgen ?? ;-) 8-

(1) og (10) stammer fra samme flok skolebørn. Skriftsproget er forskelligt i de to eksempler både hvad angår en stræben efter at overholde retskrivningsnormerne, og hvad angår det stilistiske. Der differentieres altså.

Det sidste eksempel på differentiering der skal gives, handler om lukkede forummer vs. åbne. Et af de træk man tidligt fremhævede som karakteristisk for digitalt skrevet tekst som chat og sms, var et stort forbrug af forkortelser. De mange forkortelser mente man blandt andet skyldtes at der var en øvre grænse for hvor mange anslag man kunne benytte sig af: Tidlig chat havde en øvre grænse på 140 anslag (jf. Hougaard, 2004 s. 3), og tidlig sms havde en øvre grænse på 160 anslag. Denne øvre grænse i kombination med en forventning om hurtige interaktioner blev set som motiverende for at man fattede sig i korthed (jf. Thurlow 2003; Hougaard 2004; Crystal 2008).

En af de platforme hvor der stadig er en øvre grænse for hvor mange anslag man kan skrive, er Twitter. En nyere undersøgelse af forkortelser i Twitter (Jensen 2017) viser dog for det første at brugen af forkortelser er stærkt begrænset: I cirka 85 procent af de indsamlede tweets forekom der slet ingen forkortelser – ikke engang den slags der står i Retskrivningsordbogen, som *osv.* for og så *videre*. For det andet fremgik det af undersøgelsen at de forkortelser der så anvendes, i høj grad er normkonforme: De er netop den slags der faktisk står i opslagsværker som Retskrivningsordbogen. Tidligere tiders såkaldte netkronymer (som *LOL* for *laughing out loud*) og rebusskrift (som *cul8er* for *see you later*) forekom stort set ikke. Anderledes ser det ud i en lukket og hem-

melig gruppe for teenagere på Facebook som Rathje (2017) har fået adgang til. Her myldrer det med forkortelser, netkronymer og rebusskrift (fx kendte som *WTF* for *what the fuck* og nye som *e9* for *enig*).

Den påfaldende sparsomme brug af forkortelser på Twitter hænger formentlig sammen med hvem de typiske Twitterbrugere er, nemlig voksne, veluddannede meningsdannere (eller i hvert fald folk med en mening!), og hvilken type platform Twitter er, nemlig en åben platform hvor alle tweets i princippet kan ses af alle med en Twitterkonto. Her spiller den øvre grænse (140 anslag på undersøgelsestidspunktet) tilsyneladende en sekundær rolle for hvordan man udtrykker sig: Man foretrækker åbenbart at blive forstået af et stort publikum frem for at fylde sine tweets med forkortelser og med risiko for lav læsbarhed til følge. Anderledes i det lukkede forum for teenagere. Her kan man kun få adgang ved administrators godkendelse, og et resultat heraf er at publikum er mindre, at det er mere velafgrænset end i Twitter, og at man derfor i højere grad kan udvikle og dyrke indforståede måder at skrive på.

4. Afrunding og opfordring

I disse år møder vi mange nye måder at skrive på. Vi ser i offentligheden skriftsprog som hidtil har eksisteret upåagtet i lukkede og afgrænsede forummer (fx i form af håndskrevne sedler i klasseværelset), og vi ser skriftsprog som førhen ville være blevet bremset af en læserbrevsredaktør og dermed aldrig være nået frem til offentligheden (Jensen 2014). Vi oplever derfor også en mangfoldighed af skrivemåder og stilistiske lejer, som måske nok førhen har eksisteret, men ikke har været tilgængelige i større udstrækning. Vi ser stavfejl og andre afvigelser fra standardnormen i børns skolearbejde og tænker straks at det må være de nye skrivemuligheders skyld. Vi ser afvigelser fra standardnormen i debatforummer og føler os bekræftet i at de folk vi ikke bryder os om, nok ikke er så kloge – se bare hvordan de skriver!

Samtidig er der en tendens til eksotisering når man omtaler de mange slags skriftsprog der efterhånden vinder frem. I nyhedsmedierne bringer man små faktabokse med 'oversættelser' af de mærkelige udtryk folk kan finde på at skrive (jf. netkronymer og rebusskrift som nævnt ovenfor). Man fremhæver det afvigende på bekostning af alt det der foregår fuldstændig i overensstemmelse med gældende normer, herunder standardnormer af den slags man kan slå op i Sprognævnets retskrivningsregler. Også i visse dele af forskningen kan man finde en tendens til at fremhæve det afvigende frem for det almindelige og småkedelige. En bog med titlen *Txtng – the Gr8 Db8* (Crystal 2008) får sikkert større opmærksomhed end havde den haft en titel som *The sociolinguistics of text-messaging*.

Min afsluttende opfordring er at man i stedet bør vurdere det skriftsprog man sidder med, situation for situation, ud fra en forståelsesramme hvor i det mindste de følgende faktorer inddrages i overvejelserne:

<i>Kanal/teknologi</i>	Hvilken platform er noget skrevet på (sms, Facebook, Twitter, e-mail, Instagram ...), og hvilken teknologi har skriveren haft til rådighed (fuldt computertastatur eller telefontastatur; hvor mange hjælpeskærme skal man igennem for at nå frem til særlige tegn som vokalbogstaverne æ, ø og å eller til interpunktionstegn som komma og udråbstegn)?
<i>Formål med henvendelse</i>	Er der tale om en officiel forespørgsel, er der tale om udbredelse af information, om en invitation, om en kærlighedserklæring, om en udsældning? Er der tale om bundne opgaver med faste krav som i skoletekster eller om fri skrift?
<i>Afsender-modtagerforhold</i>	Hvem skriver til/med hvem? Hvordan er relationen mellem de skrivende (hierarkisk, intim/privat vs. upersonlig)?
<i>Åbne vs. lukkede fora</i>	Hvor mange er det skriftlige henvendt til – og hvem (fælles-sms til forældrene i en klasse, tweets, offentlige opslag på nettet vs. én til én-besked i sms og chat, personlige beskeder, lukkede grupper ...)?

Tabel 1. Faktorer der har indflydelse på udformningen af en besked.

Denne afsluttende opfordring påmindrer i virkeligheden bare om grundlæren fra traditionel pragmatisk tekstanalyse, nemlig at det sprog (talt eller skrevet) man møder, altid ser ud som det gør fordi det indgår i en kommunikationssituation, og enhver kommunikationssituation sætter rammerne for hvordan man ytrer sig.

Summary

The purpose of this paper is to show how language users, contrary to popular belief, reflect upon how they write on the internet and in text-messaging. The writers apparently differentiate the way they write depending on the purpose of the message, the relationship they have with the interlocutors, the formal or informal setting of the exchange, and the kind of device they use when writing. Furthermore, they apparently have the standard norms of orthography as a backdrop, a kind of neutral writing to which they may always resort. The paper argues in favor of an approach to the analyses of digital writing whereby the conditions and expectations of the communicative situations are taken into account, rather than approaches where the exotic features of digital writing are emphasized at the expense of the mundanity of the majority of the writing occurring on the internet and in text-messages.

Eva Skafte Jensen er seniorforsker i Dansk Sprog­nævn. Hendes primære forskningsområder er gram­matik og sproghistorie; desuden forsker hun i sprog­brugsanalyse, herunder sproget i de nye medier.

Litteratur

- Alsbæk, Helle, 2005: Om indsamling og analyse af webchat. *NyS – Nydanske studier* 33, s. 74–98.
- Andersen, Margrethe Heidemann, 2016: Afvigelser fra retskrivningsnormen på blog.dk – hvornår og hvorfor? *RASK – International Journal of Language and Communication*, Vol. 44, Summer 2016, s. 109–126.
- Andresen, Kamilla Gholami, 2015: *Sprog på de sociale medier og i danske stile*. BA-opgave, Syddansk Universitet.
- Androutsopoulos, Jannis, 2000: Non-standard spellings in media texts: the case of German fanzines. *Journal of Sociolinguistics* 4(4), s. 514–533.
- Androutsopoulos, Jannis, 2007: Neue Medien – neue Schriftlichkeit? *Mitteilungen des Deutschen Germanistenverbandes* 1(07), s. 72–97.
- Christoffersen, Mie Bligaard, 2016: *Digitale spor på papiret: En korpusundersøgelse af danske gymnasieelevers tekstnormer, tekstlogikker og brug af digitale skrivedskaber*. Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet.
- Crystal, David, 2008: *Txtng – the Gr8 Db8*. Oxford: Oxford University Press.
- Hougaard, Tina Thode, 2004: *Nærmest en leg. En undersøgelse af sprog og interaktion i dansk webchat*. Ph.d.-afhandling. Aarhus: Århus Universitet.
- Hougaard, Tina Thode, 2014: Sproglige forandringer i de nye medier – fra chatstil til hashtagpoesi. *NyS – Nydanske studier* 46, s. 39–66.
- Hyttel-Sørensen, Liva & Andreas Stæhr, 2014: Normativitet som social ressource på Facebook. *NyS – Nydanske studier* 46, s. 67–102.
- Jensen, Eva Skafte, 2014: Tale er tale; skrift er skrift. Om skriftsproget i de nye medier. *NyS – Nydanske studier* 46, s. 11–38.

- Jensen, Eva Skafte, 2017: Forkortelser og andre kortformer i Twitter. I: Margrethe Heidemann Andersen (red.): *Sprogbrug i de nye medier. Sprognævnets konferenceseerie* 5, s. 45–66. København: Dansk Sprognævn.
- Kristiansen, Anna, 2013: "Det er lidt dumt hvis man ikke kan stave, ik'?" Unges bevidste og ubevidste holdninger til stavfejl i statusopdateringer på Facebook. Kandidatspeciale, Københavns Universitet.
- Kristiansen, Anna & Marianne Rathje, 2014: "Det kommer an på hvilken stavfejl det er". Unges holdninger til stavfejl i nye medier. *NyS – Nydanske studier* 46, s. 103–131.
- Rathje, Marianne, 2016: "Du staver af lort til selv". Sprognormer i debatforummet Nationen. *RASK – International Journal of Language and Communication*, Vol. 44, Summer 2016, s. 75–107.
- Rathje, Marianne, 2017: E9. Klumme bragt i *Politiken* 22. maj 2017.
- Rathje, Marianne, 2018a: Genre- og kontekstanalyse. Verbale kortformer i unges digitale tekster og skoletekster. I: Andreas Candefors Stæhr & Kristine Køhler Mortensen (red.): *Sociale medier og sprog. Analytiske tilgange*, s. 93–120. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Rathje, Marianne, 2018b: *Unges skriftsprogbrug i de nye medier: Påvirker sms-sproget de unges skriftsprog i skoletekster?* Foredrag afholdt 30. august ved Nordisk Sprog møde i Tórshavn 30.–31. august 2018.
- Sørensen, Birgitte Holm (red.), 2001: *CHAT – leg, identitet, socialitet og læring*. København: Gads Forlag.
- Thurlow, Crispin, 2003: Generation Txt? The sociolinguistics of young people's text-messaging. *Discourse Analysis Online*. <http://extra.shu.ac.uk/daol/articles/v1/n1/a3/thurlow2002003-t.html>

Nøgleord: sproget i de nye medier, SoMe, cmc, sms-sprog, chatstil

Bibliografiska uppgifter

Jensen, Eva Skafte, 2019: Et skriftsprog til enhver situation – om at skrive på nettet og på sms. I: Gabriella Sandström (red.): *Språk i Norden 2019*, s. 24–35. <https://tidsskrift.dk/sin/index>

© Författaren och Nätverket för språknämnderna i Norden

Finskan och sociala medier. Hur påverkas språkvården?

Henna Makkonen-Craig

I den här artikeln diskuteras följande frågor: Varför är det viktigt att språkvårdare känner till sociala medier och den praxis som råder där? Hur har de finska språkvårdarna vid Institutet för de inhemska språken dragit konkret nytta av sociala medier? Vilka möjligheter å ena sidan och begränsningar och bot å andra sidan innebär de sociala medierna för språkvården? Och på vilket sätt är de sociala medierna närvarande och relevanta också i den mest traditionella formen av språkvårdens tjänster, det vill säga i telefonrådgivningen? Med hjälp av sociala medier bygger språkvårdarna upp en ny slags relation till arbetet – till språkvården, det språk som vårdas och naturligtvis till språkbrukarna. Trots alla förändringar förblir kärnan i arbetet och det viktigaste målet ändå desamma.

1. Språkvårdens kunder finns på sociala medier

På en minut görs 3,7 miljoner sökningar på Google, nästan en miljon människor loggar in på Facebook och 120 personer skapar ett nytt LinkedIn-konto. Under samma minut skrivs ungefär en halv miljon tweetar på Twitter, 18 miljoner sms och 38 miljoner Whatsapp-meddelanden. Det här är siffror från 2017 och 2018.¹

Aktiviteten på nätet är alltså omfattande och en stor del av den gäller sociala medier. Aktiviteten sker på olika språk, och diskussionerna handlar också ofta om språk: normer, nyord, översättningar osv. Därför är det både intressant och viktigt att fundera på hur de sociala medierna påverkar vårt arbete som språkvårdare och vårt arbetsredskap, det vill säga i vårt fall det finska allmänspråket.

Förutom privatpersoner är också många statliga myndigheter, kommunala organisationer och företag aktiva på sociala medier. Hos oss på Institutet för de inhemska språken syns det här tydligt i t.ex. de kursförfrågningar som vi får. De första webbspråkskurserna höll vi år 2007. Därefter blev bloggkurserna efterfrågade. Twitterkurser har vi ordnat sedan 2014, och det nyaste är chattkurser. Många statliga myndigheter i Finland är intresserade av att öppna

¹ <http://www.visualcapitalist.com/internet-minute-2018/>

chattjänster, men de saknar de kunskaper och färdigheter som krävs: chatten är ett slags socialt medium, men vilket grepp lämpar sig för myndigheternas kommunikation? Hurdant språk kan myndigheten använda på chatten? Frågorna är komplicerade, och för att vi ska kunna ordna kurser måste vi som språkvårdare själva förstå fenomenet och ha egna erfarenheter av olika roller på sociala medier. Här krävs information om chattinteraktion, men också kunskap och expertis baserad på erfarenheter.

Utmaningen för finskan som chattspråk är större än för många andra språk, eftersom skillnaden mellan skriftspråk och talspråk är speciellt stor. I chatten kombineras drag från både tal och skrift, men särskilt i myndigheternas chattforum krävs en viss försiktighet i balansen mellan tal och skrift.

2. Språkvårdarna på Facebook och andra sociala medier

Den finska språkvården (Kielitoimisto) startade ett eget Facebookkonto 2017 med sloganen "Språket tillhör alla", se <https://www.facebook.com/kielitoimisto/>. Resurserna är tyvärr minimala; i praktiken använder två språkvårdare endast en liten del av sin arbetstid för Facebook.

På Facebook publiceras främst färdigt material som Språkinstitutets egna experter eller andra experter har producerat tidigare. Där publiceras också tips om nya nätpublikationer och om evenemang liksom länkar till artiklar i Språkinstitutets egen nätpublikation Kielikello. Också det här kräver ett visst arbete och gemensam planering, eftersom inläggen måste kommenteras och innehållet riktas till en specifik mottagargrupp.

Ibland publiceras också sammanställningar av olika slag, t.ex. "Vilka frågor ställdes i språk- och namnrådgivningen i maj?". Erfarenheterna visar att man ska vara försiktig med vad man lägger ut, eftersom materialet inverkar på vilka frågor som ställs i rådgivningen under de följande veckorna. Det är t.ex. lätt att skriva kort om sär- och sammanskrivning på Facebook, men i just särskrivningsfrågor och liknande enkla frågor är det i de flesta fall mera ändamålsenligt och resurseffektivt om frågeställarna i stället letar efter svaren bland skrivreglerna i nättjänsten.

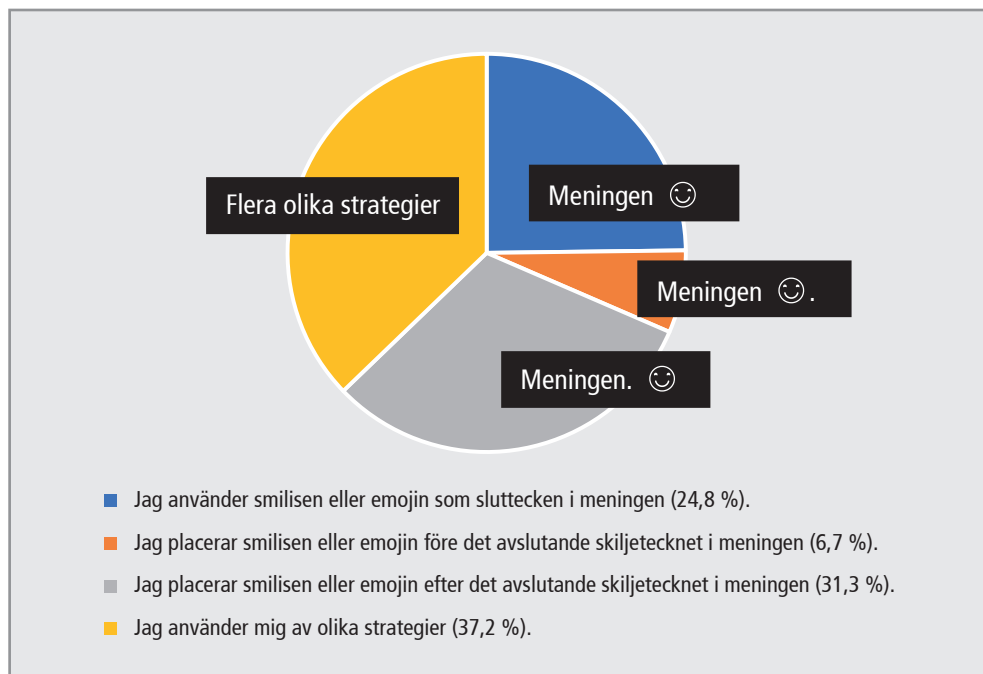
2.1 Facebookundersökningar om språkfrågor

Därtill har det publicerats en del enkäter på finska språkvårdens Facebooksida. I juni 2018 bad språkvårdarna allmänheten om tips på lämpliga finska ord för det engelska uttrycket *phone grip* eller *pop socket*. Det kom in ungefär 150 olika förslag. I september 2018 efterlyste vi exempel på förkortningar som används i sociala medier. Vi efterfrågade också åsikter om användningen av smilisar och avslutande skiljetecken och initierade en diskussion

kring översättningen till finska av vissa termer och ord från området sociala medier.

Följande frågor om smilisar eller emoji och avslutande skiljetecken ställdes i enkäten: "Om du använder ett skiljetecken i slutet av en mening, alltså punkt, frågetecken eller utropstecken, var placerar du då smilisen eller emoji, före eller efter skiljetecknet? Kan smilisen eller emoji också avsluta en mening? Föredrar du ett visst sätt eller växlar du mellan olika sätt?" Därtill kunde de som svarade på frågorna också motivera sina svar på Facebook.

Enkäten visade att strategierna på de sociala medierna varierar kraftigt (se Figur 1). Flest röster fick nämligen alternativet "Jag använder mig av olika strategier" (37 procent). Av svaren framgick att smilisar och emoji kan ersätta punkt, men sällan utrops- eller frågetecken. I sådana fall verkar utrops- eller frågetecknet oftast komma efter smilisen eller emoji.

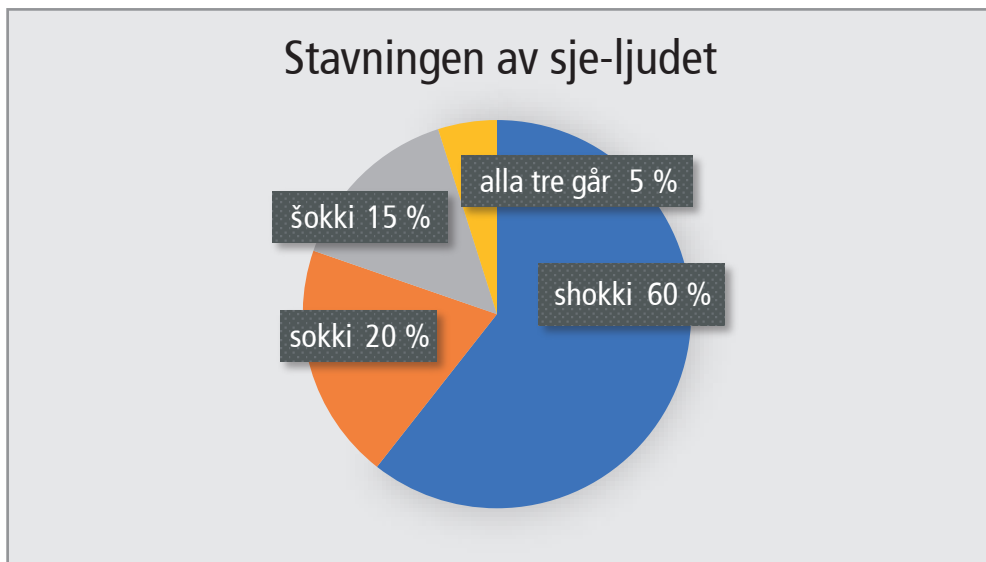

Figur 1. Smilisar, emoji och avslutande skiljetecken. Vilket sätt använder du?

Ett populärt svarsalternativ var också "Jag placerar smilisen eller emoji efter det avslutande skiljetecknet" (31 procent) och "Jag använder smilisen eller emoji som sluttecken i meningen" (25 procent). Endast ett fåtal valde alternativet "Jag placerar smilisen eller emoji före det avslutande skiljetecknet". En del skrev ändå i sina kommentarer att smilisen eller emoji är en del av

meningen och därför ska placeras före det avslutande tecknet. Uppenbarligen är det här ämnet något som många funderat på eftersom samtliga som svarade på enkäten också hade en åsikt i frågan: inte en enda valde alternativet "Kan inte säga".

I september 2017 lanserades en webbenkät om stavningen av sje-ljudet. Sje-ljudet är problematiskt i finskan, eftersom det inte är ett gammalt finskt fonem, men det förekommer ändå i relativt nya lånord. En viktig princip i modern finska är att varje ljud ska stavas med endast ett tecken (grafem). I enkäten efterfrågades vilken stavning de tillfrågade föredrog: *shokki*, *sokki* eller *šokki* (svenska *chock*). Dessutom gavs ett fjärde alternativ där alla dessa tre varianter ingick. Stavningen av sje-ljudet i lånord har länge varit en aktuell principiell fråga för den finska språkvården. Frågan har diskuterats i årtionden och orsakar fortfarande problem t.ex. i ordboksarbetet. Resultatet i enkäten är tydligt: över 60 procent röstade för en stavning med sh, det vill säga *shokki* (se Figur 2). Just det alternativet är det enda som inte ingår som ett alternativ i ordboken *Kielitoimiston sanakirja* – en finsk allmänordbok som redigeras på Institutet för de inhemska språken.

Figur 2. Stavningen av sje-ljudet.

Normeringsarbetet kring den här stavningsfrågan fortsätter, och från språkvårdens sida anser vi att det inte heller är bra att det finns tre olika accepterade skrivsätt i allmänspråket. Den här språkfrågan är också knuten till tekniken. I en av svarskommentarerna kommenteras stavningen så här:

Om tecknet för sje-ljudet [alltså š] skulle kunna återges lika lätt som tyskans ü så hade jag valt att rösta på š. Nu stannade jag för varianten med sh.

2.2 Normeringen avgörs inte i sociala medier

Det är lätt att ställa frågor och framföra åsikter på Facebook, men risken med enkäter är alltid att de kan ge en felaktig bild av hur språkvården fungerar. Allmänspråkets normer slås inte fast på sociala medier eller genom enkäter, utan på helt annat håll. Det är inte i de här diskussionerna som normeringen kring stora frågor avgörs, eftersom allmänheten inte alltid känner till den logik och de argument som styr språkvårdarnas arbete. Inget ord som aktualiserats genom en Facebookdiskussion kan komma direkt in i en ordbok. Normeringen avgörs inte på Facebook utan på annat håll, och det är ett långsiktigt och tidskrävande arbete där språkvårdarna självklart beaktar diskussioner och debatter om språkfrågor på alla håll i samhället. Besluten fattas på språkvårdens avdelningsmöten efter förberedelser och omfattande bakgrundsutredningar samt i finska språknämnden.

Som representanter för den officiella språkvården måste språkvårdarna vara försiktiga också – och framför allt – på sociala medier. När det gäller frågan om sje-ljudet valde vi att kommentera i försiktiga ordalag: "Vi kommer eventuellt att se över stavningen av sje-ljudet på nytt under de närmaste åren. Stora förändringar är inte att vänta men små justeringar kan komma att behövas."

Genom de sociala medierna får språkvården också positiv respons och det är många som gillar oss på sociala medier. Utöver Finland har vi också följare framför allt i Tyskland, Sverige, Estland, Storbritannien, USA och Polen.

2.3 Potential för språkvård på Twitter

På Twitter har Språkinstitutet funnits i fyra år, men den finskspråkiga tjänsten administreras inte av språkvårdarna själva, utan av en Twitterredaktion som består av språkexperter av olika slag. Det upplevs som viktigt att vi känner till vilka språkfrågor som diskuteras på Twitter. Vi ger dock inget löfte om att vi ska svara på frågor där, men å andra sidan innebär kommunikationen på Twitter ändå ofta att språkfrågor riktas direkt till oss. Twitterredaktionen kan svara på sådana frågor som är relativt lätta att snabbt besvara med hjälp av hänvisning till Språkinstitutets material. Ibland förmedlas frågorna vidare för noggrannare utredning till språkvårdarna eller experter på dialekter, gammal skriftfinska och etymologi vilka sedan kan leverera ett underbyggt svar.

Vi erbjuder alltså inte fullständiga språkvårdstjänster på Twitter, men vi får ändå mycket positiv respons för vår verksamhet där. När vi svarat på språkfrågor får vi ofta beröm för snabb och god service.

Twitter och Facebook är också mycket viktiga informationskanaler för oss utöver webbplatsen Kotus.fi, t.ex. när vi informerar om nya blogginlägg och annat nytt som publicerats.

2.4 Tidskriften Kielikello på sociala medier

Den finska språkvårdens tidskrift Kielikello, som har utkommit sedan 1968, fyllde 50 år 2018. Tidskriften blev samma år helt och hållet en nätpublikation som är gratis tillgänglig för alla användare. Det har gjorts stora satsningar på Kielikello i samband med digitaliseringen av publikationen. Kielikkelos redaktion utgörs av tre språkvårdare som arbetar med tidskriften vid sidan av sina övriga arbetsuppgifter. Tidskriften utkommer fyra gånger per år och den prioriteras högt i språkvårdarnas arbete.

Enligt den färskaste webbstatistiken har den nya nättidskriften också hittat fram till sina läsare. Antalet nätbesökare på Kielikkelos webbsidor som stannar länge på webbplatsen var redan 2018 lika många som antalet gamla pappersprenumeranter året innan. Dessutom är antalet kortvariga besökare mycket stort.

Statistiken visar också att de flesta hittar fram till Kielikello genom att googla (83 procent). Men många besökare hittar fram också via sociala medier: Facebook, Twitter och Blogger. Eftersom Kielikello nu helt och hållet är en nätpublikation förses alla artiklar med en delningsknapp. Artiklarna är därför lätta att sprida på sociala medier. Vi informerar på webbplatsen, Twitter och Facebook när ett nytt nummer har kommit ut.

3. Hur påverkar de sociala medierna språkvården?

Språkinstitutet erbjuder allmän språkrådgivning, språkrådgivning till myndigheter och namnrådgivning på finska. Som tidigare nämndes önskar vi att språkbrukarna i första hand ska söka svar på sina enklare frågor i Språkinstitutets nättjänster. Här har språkvården lyckats rätt bra med att styra frågeställarna till nätet.

Språkinstitutet har sammanställt och publicerat två omfattande språkliga hjälpmedel, som båda numera finns gratis på nätet. De två källorna är Kielitoimiston sanakirja (Finska språkvårdens ordbok, www.kielitoimistonanakirja.fi) och Kielitoimiston ohjepankki (Finska språkvårdens söktjänst, www.kielitoimistonohjepankki.fi). Sammanlagt gjordes sju miljoner sökningar i de här källorna 2018 och antalet sökningar ökar hela tiden. En betydande del av den allmänna språkrådgivningen sker alltså på nätet, utan oss språkvårdare – vilket vi ser som enbart positivt.

3.1 Rådgivningen i den nya digitala världen

Många börjar med att googla för att hitta svar på sina frågor och ringer eller mejlar oss först efter att de inte lyckats hitta svar eller tolka det svar de hittat. Frågeställarna har alltså ofta redan varit inne i Kielitoimiston sanakirja eller bläddrat bland språkvårdens rekommendationer, ibland både och, innan de tar kontakt. Diskussionen börjar därför ofta utifrån de här källorna.

I praktiken betyder det här att de frågor som språkvården får per telefon och elektroniskt sällan är sådana som går att besvara snabbt och enkelt. Frågorna är alltså mer krävande än tidigare och de tar också längre tid att besvara. Språkvårdaren letar efter information i olika databaser, t.ex. i Språkinstitutets egna databaser, men också i olika externa termdatabaser. Språkvårdarens uppgift blir att väga olika svarsalternativ mot varandra och skapa sig en uppfattning om frågan utifrån dessa.

Teamarbete är mycket viktigt och språkvårdarna konsulterar ofta kollegor med olika bakgrund, erfarenheter och kompetenser när frågorna är krävande. Det slutliga svaret blir på det sättet ofta mångsidigare och starkare motiverat.

Dessutom kan man konstatera att själva rådgivningssituationen har blivit mer jämlik jämfört med tidigare, eftersom frågeställaren numera ofta själv har mycket att bidra med i frågan. Därför kan rådgivningssituationen ibland till och med beskrivas som expert till expert-kommunikation.

Ibland får språkvårdarna, som tidigare nämndes, svara på språkfrågor som uppstått på de sociala medierna. I chattrådgivningen aktualiserades t.ex. en fråga om hur namnet på Finlands ambassad i Sverige ska skrivas på finska: behövs det ett bindestreck eller inte? Personen som ställde frågan hade i en Facebookgrupp stött på ”relativt märkliga” teorier om hur bindestreck ska användas i just det här fallet och vände sig därför till språkvården. Efter språkvårdens svar ville frågeställaren veta om hen fick dela svaret i den grupp där diskussionen hade uppstått. Oss passar det förstås bra att våra svar delas, eftersom det betyder att många personer kan ta del av svaret och delta i språkdiskussionen.

3.2 Kortformen *some* för sociala medier i finskan

I finskan används *some* allmänt som förkortning för sociala medier. Förkortningen antecknades i språkvårdens ordregister redan år 2009, och numera är ordet så högfrekvent att de flesta känner till det. Situationen var dock en annan år 2011, då en författare kontaktade språkrådgivningen. Hen skrev då så här:

Frågeställare (telefon, 2011): Kan jag använda förkortningen ”*some*” i min bok? Jag behöver begreppet ofta.

Då gavs svaret att förkortningen inte var tillräckligt känd. Några år senare är situationen en helt annan. Nu handlar frågorna mest om sammansättningar med *some* som förled ska stavas med bindestreck eller inte.

3.3 Finska ord för fenomen i sociala medier

Språkvårdarna, men också termexperter på annat håll, har fått att ta ställning till finskspråkiga motsvarigheter till många ord som används specifikt inom sociala medier. Dessa ord är oftast engelska till sitt ursprung. Exempel på sådana ord är det engelska *hashtag* som blev *aibetunniste* eller helt enkelt *hashtag* på finska. Den färskaste frågan gäller vänförfrågan där språkvården har rekommenderat *jstäväpyyntö* eller *kaveripyyntö* på finska.

De nya ord och uttryck som uppstår på området sociala medier kan ofta vara informella till sin karaktär. Men när orden och uttrycken ska användas i ett mer formellt sammanhang, som t.ex. i en vetenskaplig artikel eller i en forskningsrapport, ställs nya krav på språkbruket. Därför får de här begreppen ofta två eller tre olika finska motsvarigheter – alla med olika stilvalör. Ordet Facebookuppdatering har åtminstone tre olika finska motsvarigheter, av vilka *Facebook-postaus* är mer vardagligt än *Facebook-julkaisu* eller *Facebook-päivitys*.

I ordboksarbetet dyker de nya orden upp i form av helt nya ordartiklar, men också genom att redan existerande ord får nya betydelser eller förses med nya exempel. Verbet *jakaa* 'dela' har t.ex. i den nyaste upplagan av Kieli-toimiston sanakirja försetts med exemplet *Jakaa päivitys, uutinen sosiaalisessa mediassa*, 'dela en nyhet på sociala medier'.

3.4 Uttryck enbart i sociala medier och textmeddelanden?

I det följande redogörs för två konkreta fall som språkvården nyligen diskuterat. Anledningen till att de diskuterats är att språkvårdarna är tveksamma till om de ska beaktas i skrivreglerna, som trots allt i första hand gäller allmänspråket och neutral sakprosa.

Den så kallade aggressiva punkten är ett fenomen inom sociala medier och i textmeddelanden. Vissa yngre språkbrukare anser nämligen att en punkt som avslutning på ett meddelande kan upplevas som aggressivt. En del språkbrukare har därför börjat undvika att sätta ut punkt, och många använder rutinmässigt smilisar i stället. Fenomenet håller uppenbarligen på att sprida sig också till den digitala kommunikationen i arbetslivet.

Ett annat exempel på ett nytt fenomen i finskan är de nya förkortningarna: I många stora Facebookgrupper har ett eget språkbruk etablerats. Ett exempel på detta är de olika köp- och säljgrupperna på Facebook där förkortningar som

YV för *yksityisviesti*, 'privat meddelande', och förkortningen *AV* för *alustava varaus* 'preliminär reservering' är synnerligen vanliga. (Niemi 2015.) Troligtvis kommer de här frekventa förkortningarna att tas in i listan över förkortningar 2019. Att frekventa drag på sociala medier noteras och förklaras och upptas av språkvårdens rekommendationer innebär att språket i sociala medier och det traditionella skriftspråket på sätt och vis närmar sig varandra.

3.5 Egen normering för språket i sociala medier?

Twitter och Facebook fungerar bra i engelskspråkig kontext, men de tekniska lösningarna och begränsningarna är en stor utmaning för alla som vill använda finska. Här utgör finskans ordböjning kärnan i problemet. Ordböjningen sker genom att en ändelse fogas till ordstammen och stammen avviker ofta från ordets grundform. Också egennamn böjs på detta sätt. På Twitter och Facebook fungerar hashtaggar så att det ord som förses med hashtaggen står i grundform. Det här ställer följaktligen till problem i finskan. De finska språkbrukarna har dock löst detta på ett kreativt sätt: böjningsändelsen fogas till ordets grundform i stället för till stammen, och i stället sätter man in ett extra tecken – ett kolon eller en apostrof – för att markera gränsen mellan stam och ändelse.

Det här markerings sättet med kolon eller apostrof har använts i finskan redan tidigare i en del fall, närmare bestämt vid böjningen av initialförkortningar och i samband med böjningen av vissa franska och engelska personnamn. På sociala medier har alltså kolon och apostrof fått ett nytt användningsområde och man kan därmed säga att bruket spritt sig från det specifika till det generella.

Här nedan redogörs för tre exempel på olika lösningar för genitivformen på Twitter och Facebook (Onkamo 2017); understrykningarna i exemplen innebär länkar till användarnas konton):

- a) Hyvä kahvi toi #joulujuhla'n sateisimmassakin aamuhämärässä! (i stället för *joulujublan*) 'Ett gott kaffe ger julstämning i den regniga gryningen!'
- b) Pelattiin @Kosunen:in kanssa hyvä matsi! 'Vi spelade en bra match med Kosunen!' (efternamnet *Kosunen* böjs normalt *Kosusen* i genitiv)
- c) Ketkä kaikki on tulossa tänään Riikkan juhliin? 'Vem kommer på Riikkas fest i dag?' (förnamnet *Riikka* böjs normalt *Riikan* i genitiv)

För finskans del är det beklagligt att de sociala medierna gör det omöjligt att tillämpa sådana drag som är grundläggande för finskan, såsom stadväxling, konsonantväxling eller vokalväxling (omljud) i ordstammen. Anpassningen av

ordböjningen till de sociala mediernas strikt tekniska och begränsade system strider mot det finska språket struktur.

Den här typen av normbrott har ännu inte noterats i de grammatiska beskrivningarna av det finska allmänspråket eller i skrivreglerna. Å andra sidan verkar de här innovationerna från de sociala medierna avspegla sig i allmänspråket redan nu: det förefaller som om bruket av apostrof och kolon i böjningsformer vållar en viss osäkerhet hos en del skribenter.

Trots att dessa normbrott som fenomen är begränsade till de sociala medierna är det ändå möjligt att de sprider sig till andra domäner. Det är ju trots allt samma språkbrukare som pendlar mellan sociala medier och andra kanaler.

3.6 Den nya textaktiviteten förnyar grammatiken

Användningen av digitala medier kan också påverka och förnya de språkliga resurserna. För en tid sedan fick telefonrådgivningen ett samtal från en klasslärare som rättade elevuppsatser. En elev hade skrivit *olla pubelimella* (direktöversättning till svenska: 'vara på telefonen') i sin text och avsåg då att hen hade surfat på nätet via mobiltelefonen och använt Whatsapp och Instagram. I allmänspråket lyder det etablerade uttrycket *olla pubelimessa* – det vill säga kasusformen är en annan – i betydelsen 'tala i telefon', eller direktöversatt 'vara i telefonen'.

Eftersom mobiltelefonen numera används också (eller kanske framför allt) till att surfa på nätet så är det naturligt att ett uttryck som *olla pubelimella* uppstår. För att uttrycka den nya aktiviteten används alltså en annan kasusform (-*lla*, allativ), medan den etablerade kasusformen (-*ssa*, inessiv) fortfarande betecknar den traditionella aktiviteten. Språkrådgivningens svar i det aktuella fallet var att det nya uttrycket går att använda i ledig och vardaglig stil. I mer formell stil är uttrycken *selata pubelinta* eller *selailla pubelinta* (på svenska ungefär 'bläddra i mobilen', det vill säga svajpa) fortfarande att föredra.

3.7 Stil och ton – balanserande mellan olika syften

Informaliseringen av språket syns också i finskan. I praktiken innebär detta att i de svar som ges i språkrådgivningen och i de diskussioner som förs med frågeställarna går språkvårdarna allt mer in på stil, ton, genrer och publiceringskanal, samtidigt som de måste ringa in målgruppen, både den primära och den sekundära, samt klargöra vilka syften skribenten och texten har. Ibland kan de här olika syftena också leda i olika riktningar.

Frågeställarna är ofta oroliga över att deras texter ska uppfattas som alltför sakliga eller torra, men å andra sidan anser de också att det är viktigt att texten är trovärdig och känns tillförlitlig. De efterlyser nu en lättare och vardagligare

stil än tidigare. Den här tendensen torde ha stärkts av inflytandet från de sociala medierna. Det är också många textproducenter som har fått nya arbetsuppgifter – förutom de traditionella tryckta texterna ingår numera också bloggande och twittrande i arbetet.

3.8 Normeringsperspektivet

Nya ord som *kaveripyyntö* 'vänförfrågan' kommer säkert med tiden att tas in i ordböckerna, på samma sätt som verbet *jakaa* 'dela' har etablerat sig i sin nya betydelse i de sociala medierna.

Än så länge har de specifika språkliga dragen från de sociala medierna inte uppmärksammats så stort i de allmänspråkliga grammatikböckerna eller beskrivningarna av allmänspråket. Grammatikböckernas beskrivningar måste vara tillförlitliga, vilket i sin tur förutsätter noggrann grundforskning i språket och i fenomenen i de sociala medierna. Fenomen föds och förändras snabbt i de sociala medierna. Det kan förstås ses som ett problem om det som är praxis i sociala medier inte alls noteras i de befintliga publicerade rekommendationerna. Språkliga riktlinjer för det här området skulle vara till stor hjälp för många språkbrukare och framför allt skulle sådana riktlinjer ge språkbrukarna information om de sociala mediernas förhållande till praxis för allmänspråket.

4. Sociala medier kräver nya skriftpraktiker

Det är tydligt att de sociala medierna har ställt – och fortsätter att ställa – nya krav på språkbrukarna när det gäller nya skriftpraktiker, och detta gäller såväl allmänheten som språkvårdarna. Nya skriftpraktiker innebär också ofta att vi börjar använda och förhålla oss till språket på ett nytt sätt. De nya praktikerna kräver därtill nya färdigheter, t.ex. tekniska eller språkliga färdigheter eller både och. (Barton 2007.) För att vi ska förstå oss på sociala medier och kommunikationen och språkbruket där, borde språkvårdarna själva också vara aktiva där.

Som språkvårdare bör vi fundera på hur och i vilken omfattning vi kan eller borde delta i olika aktiviteter på sociala medier. Borde t.ex. finska språkvårdare vara aktiva inom de otaliga inofficiella Facebookgrupper där finskan diskuteras? Vissa av grupperna riktar sig till lärare och översättare, och vissa språkvårdare är redan medlemmar i sådana grupper. Dessutom finns det många amatörgrupper och mindre seriösa grupper av olika slag. Vilken ska vår roll vara i de här grupperna? Hur långt kan språkvårdarens arbete och ansvar sträcka sig?

Ofta är språkliga förändringar också förknippade med förändringar i tanke-sätt och värderingar. Är de sociala medierna viktiga för oss språkvårdare, och är de sociala medierna något som vi känner oss bekväma med? Eller är det

mer fråga om ett nödvändigt ont som vi bara blir tvungna att befatta oss med? Och anser vi att kommunikationen på sociala medier är så viktig att den kan inkluderas i någon form också i våra skrivregler och rekommendationer?

5. En fungerande och levande finska

Även om de sociala medierna är en del av vår vardag nu och kommer så att förbli i en överskådlig framtid förblir kärnan i vårt arbete densamma, så också vår uppgift: De finska språkvårdarna vill fortsätta att vårda det finska allmänspråket och slå vakt om att finskan ska fungera på alla områden i det finska samhället. Vi vill också fortsätta att hjälpa språkbrukarna genom att svara på sådana frågor som de vill ha svar på. Därtill vill vi fortsätta att profilera oss som en expertorganisation som erbjuder modern språklig information som baserar sig på forskning, liksom kvalitativa publikationer och tillförlitliga tjänster.

Summary

This article discusses the role of social media in Finnish language planning at the Institute for the Languages of Finland (Kotimaisten kielten keskus, Kotus). Drawing on authentic examples of language-planning work, this article explores both the opportunities and the threats and limits of social media. More specifically, it demonstrates how social media in multiple ways affect even the most traditional form of language advice services: the telephone help-line service. Despite many challenges, changes and insecurities, the core of the language-planning work remains the same, as do its principal goals. The Institute strives to ensure the status and functionality of Finnish language in all domains of society, and in line with this function, it aims to provide reliable, insightful and up-to-date language advice for modern audiences.

Henna Makkonen-Craig är specialexpert och språkvårdare på Institutet för de inhemska språken i Finland samt docent i finska språket vid Helsingfors universitet. Hon är framför allt intresserad av kommunikationen i arbetslivet (t.ex. chattjänster), skrivande, översättning och språkkonsultverksamhet samt forskning och utbildning som ansluter sig till dessa områden.

Referenser

Barton, David, 2007: Literacy. An introduction to the ecology of written language. Second edition. Oxford: Blackwell Publishing.

Kielitoimiston ohjepankki [Finska språkvårdens söktjänst], Institutet för de inhemska språken: www.kielitoimistonohjepankki.fi

Kielitoimiston sanakirja [Finska språkvårdens ordbok], Institutet för de inhemska språken: www.kielitoimistonsanakirja.fi

Niemi, Laura, 2015: Somekielen syövereissä. I: Kielikello 1/2015. <https://www.kielikello.fi/-/somekielen-syovereissa>

Onkamo, Ulla, 2017: Pari perusasiaa nimien taivuttamisesta. I: Kielikello 1/2017. <https://www.kielikello.fi/-/pari-perusasiaa-nimien-taivuttamisesta>

Nyckelord: språkvård, finska, skriftpraktiker, sociala medier, normering

Bibliografiska uppgifter

Makkonen-Craig, Henna, 2019: Finskan och sociala medier. Hur påverkas språkvården? I: Gabriella Sandström (red.): *Språk i Norden 2019*, s. 36–48.

<https://tidsskrift.dk/sin/index>

© Författaren och Nätverket för språknämnderna i Norden

Brev, chatt eller lite av varje?

Språk- och textnormer i ett digitalt kommunforum för medborgarservice

Andreas Nord

I artikeln utforskar jag hur interaktionen ser ut i en svensk kommuns digitala frågeforum. Hur ser privatpersoners förstainlägg och kommunföreträdarnas svarsinlägg ut? Resultaten visar att det finns en ganska stor enhetlighet. Frågeinläggen presenterar alltid ett helt ärende, oftast i en ganska traditionell skriftspråklig form. Den största skillnaden handlar om ifall man ska inleda sitt inlägg med ett hej eller inte. Svarsinläggen har alltid en traditionell skriftspråklig form och innehåller alltid hälsningar, men också ofta extra trevligheter som "Välkommen till vårt frågeforum" och "Lycka till med dina byggplaner!". Kommunföreträdarna ägnar således stort utrymme åt att vara hjärtliga och försöka skapa en social relation.

1. Inledning

Digitaliseringen är en pågående samhällsförändring med långtgående effekter på hur information skapas och sprids och hur människor samhandlar. En av dessa effekter är att det uppstår nya mötesplatser för språkliga möten mellan människor i olika roller.

I Sverige har alla myndigheter – inklusive regionförvaltningar, landsting och kommuner – ett så kallat serviceuppdrag, som innebär att de ska finnas tillgängliga för att svara på frågor och ge råd inom sitt ansvarsområde (von Essen 2014). Detta uppdrag utförs i dag i allt högre grad i olika nätbaserade digitala forum. Till exempel har Försäkringskassan upprättat särskilda sidor på Facebook där de ger råd och svarar på frågor om ersättning vid föräldraledighet (Sörlin & Söderlundh 2014; Nord & Sörlin 2017), medan andra myndigheter har skapat forum på den egna webbplatsen (Nord 2015, 2018; Nord & Sörlin 2017). Dessa olika forum erbjuder nya typer av arenor för mötet mellan privatpersoner och myndighetsföreträdare, som utmärks av att kommunikationen sker i skrift och samtidigt är individualiserad och offentlig.

Denna artikel utforskar vad som händer i ett sådant ganska nytt forum för möten mellan myndighetsföreträdare – i det här fallet företrädare för en kommun – och enskilda personer som önskar få svar på frågor eller råd eller

vill anmäla att något inte fungerar. Hur gör man när man skriver i ett sådant digitalt forum där normerna kanske inte är så självklara? Detta undersöker jag genom att söka svaren på följande övergripande frågor:

- Vilka text- och språknormer orienterar man sig mot? Varifrån hämtar man mönster för kommunikationen?
- Är det skillnad mellan hur enskilda personer uttrycker sig och hur kommunföreträdare uttrycker sig?

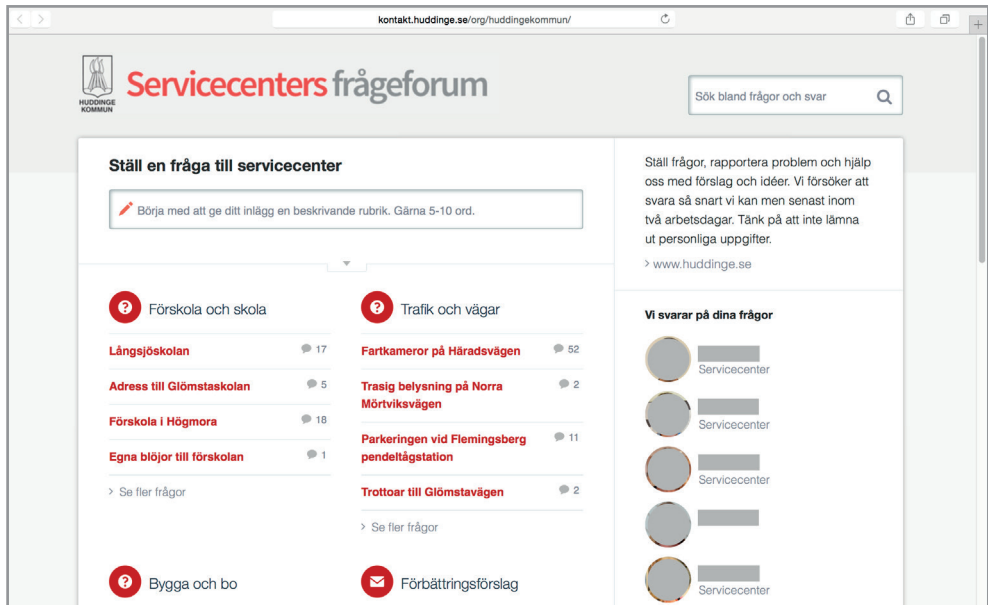
2. Huddinges digitala servicecenter

Det forum som har valts finns på webbplatsen för Huddinge kommun och kommer här att betecknas "Servicecenter".¹ I figur 1 och 2 syns hur forumets startsida ser ut i brett respektive smalt webbläsarfönster.

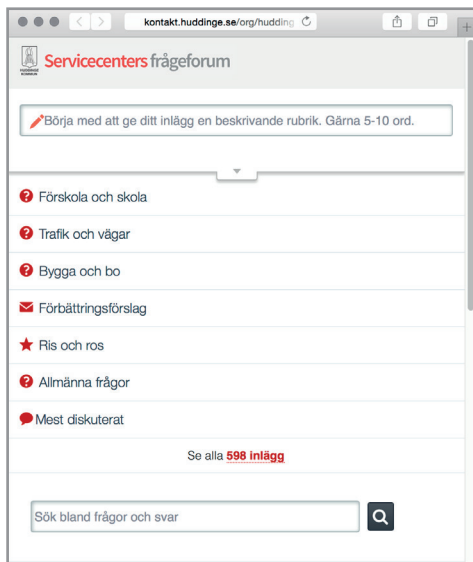
Huddinge ingår i Stockholms län och är Sveriges 14:e folkrikaste kommun med över 100 000 invånare. Detta innebär att det finns stora behov av att ha en effektiv kommunal service, men också relativt stora resurser för att upprätthålla den. Servicecentret på kommunens webbplats inrättades för att förbättra servicen till invånarna, och det är ett komplement till servicefunktioner per telefon eller besök på ett fysiskt kontor. I sin nuvarande form hade det digitala servicecentret premiär hösten 2014, men det ersatte då ett tidigare forum. Vem som helst kan skriva om ärenden som rör den praktiska sidan av den kommunala verksamheten. Det krävs inte att man är bosatt i kommunen, och man behöver inte heller identifiera sig. För att kunna skriva i forumet krävs endast att man registrerar en signatur och anger en e-postadress. Signaturen syns under ens inlägg, men e-postadressen syns inte för andra.

Frågorna besvaras av kommunföreträdare som är professionella kommunikatörer. Ibland kommer svar genast, ibland meddelar de att de har sänt frågan vidare och återkommer efter att ha rådgjort med någon med speciell sakkunskap om till exempel bygglov. Alla inlägg, både frågor och svar, är offentliga och kan läsas av alla andra som besöker forumet, och vem som helst kan också ge sig in och skriva ett svarsinlägg på tidigare inlägg. Figur 3 visar hur det ser ut inne i forumet, med ett förstainlägg och ett första svarsinlägg. Första-inlägget har alltid en rubrik som sattes av den som skrev inlägget.

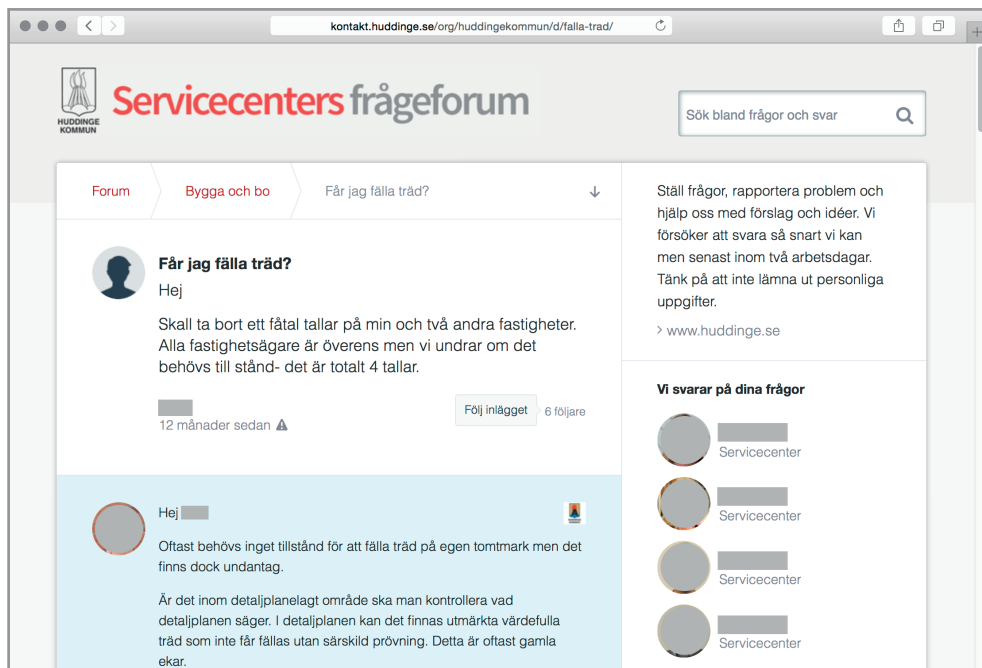
1 Materialet för analysen samlades in i april 2016. Analysen gäller alltså hur Servicecenter såg ut då. Sedan dess har vissa förändringar i utformningen gjorts.

Figur 1. Startside från Huddinges servicecenters frågeforum i bred vy.

Figur 2. Startside från Huddinges servicecenters frågeforum i smal vy.

Figur 3. Sida med inlägg från Huddinges servicecenters frågeforum.

I forumet finns det endast kortfattade anvisningar om hur inlägg ska skrivas. Rutan där man skriver inlägget är markerad med en penna och i den står det: "Börja med att ge ditt inlägg en beskrivande rubrik. Gärna 5-10 ord." När man sätter markören i rutan försvinner pennan och uppmaningen, ett formulär faller ut i vilket man sedan kan skriva sitt inlägg. Det finns också vissa anvisningar i den generella texten om hur forumet fungerar:

Ställ frågor, rapportera problem och hjälp oss med förslag och idéer. Vi försöker att svara så snart vi kan men senast inom två arbetsdagar. Tänk på att inte lämna ut personliga uppgifter.

3. Operationalisering – olika möjliga normer

Vardaglig kommunikation och institutionell kommunikation skiljer sig typiskt åt (se till exempel Linell 2011). I institutionella kontakter har exempelvis en privatperson som utgår från sin vardagsvärld typiskt ett annat perspektiv än

en myndighetsrepresentant som utgår från sin regelstyrda verksamhet.² Kan- ske väntar vi oss också en orientering mot olika språk- och textnormer? En hypotes kunde i alla fall vara att det är mindre självklart för privatpersonerna hur de ska uttrycka sig när de skriver i ett sådant här forum och att variationen mellan inläggen ska vara stor. Forumet kan ju antas vara nytt för privatper- sonerna, och de har inga självklara mönster för hur de ska delta (om de inte läst tidigare trådar i forumet), särskilt som inbjudan att skriva i forumet är så pass allmänt hållen. Själva användargränssnittets skrivformulär ger inte särskilt mycket ledning om att man ska uttrycka sig på något visst sätt (mer än att man måste sätta en rubrik). Därför kan det antas att det ligger nära till hands att hämta mönster för hur man ska uttrycka sig från andra nätsammanhang, till exempel sociala medier.

En annan hypotes kunde vara att kommunföreträdarna ska uttrycka sig mer standardiserat – det är ju ändå en del av deras dagliga yrkesverksamhet att skriva svar i forumet, och de är professionella i att kommunicera. Väntat är också att de ska stå för ett mer traditionellt, formellt och "korrekt" sätt att uttrycka sig, eftersom detta kan antas vara idealet för den offentliga förvalt- ningen.

Det som ska utforskas är alltså språk(riktighets)normer men också textnor- mer för meddelanden inom forumet. Textnormer är en typ av diskursnorm, vilket enligt Josephson (2005) är språkliga normer som inte berör språk(rik- tighets)frågor utan större frågor om hur texter eller samtal formas. Dessa ten- derar att vara mindre fixa än andra normer:

Diskursnormer är ofta vaga. De är inte binära som ortografiska eller morfologiska normer (en eller två stavningar respektive böjningsformer är korrekt i skrift, resten är fel) utan handlar mer om vad som är rimli- gast. Normerna är ofta lokala, inte bara knutna till en viss genre utan till en viss arbetsplats eller publikation. (Josephson 2005, s. 93)

Man kan anta att sådana normer alltså är situationsspecifika men också att de är glidande, och att det inte är helt entydigt vad som är rätt och fel. Däremot kan man anta att man i nya forum (och nya kommunikationssituationer gene- relt) tenderar att låna in textnormer från kända kontexter (Karlsson & Ledin

2 Vissa aspekter av detta utforskades i ett par tidigare publicerade studier av Servicecentret (Nord & Sörlin 2017; Nord 2018). Där konstaterades bland annat att de som besvarar frågorna arbetar med att jämna ut sådana perspektivskillnader, till exempel genom att förklara myndighetsinterna begrepp (Nord & Sörlin 2017), men att det ändå kan uppstå konflikter mellan vardagsvärld och "regelvärld" (Nord 2018).

2000; jfr Berge 1991). Man kan då tänka sig att potentiella normer för hur ett meddelande i ett sådant forum kommer från någon av två ytterligheter, antingen från en "brevnorm" (som är den som gäller för traditionella brev på papper men också i stort för digitala e-brev) eller en "chattnorm" (som är den som ofta gäller för skriven interaktion på internet). Detta är visserligen en uppdelning som kräver riktigt grova generaliseringar men som ändå får bli utgångspunkten för denna studie.

Som exempel på ett meddelande som ansluter till brevnormen kan följande korta mejl tas (hämtat från Skovholt & Svennevig 2006, s. 52):

(1) Hi Jon!

Here's the text. As you'll notice, I've made some changes ;) I wish you a brilliant week-end (or Monday – depending on when you read this).

Greetings

Maria

Det som utmärker brevnormen är att meddelandet är en självbärande enhet, en komplett presentation av (minst) ett ärende, och det behandlas som del av en asynkron dialog, dvs. det förutsätts att det kan finnas en tidsskillnad mellan dialogparterna (och i exemplet råkar den rent av kommenteras). Meddelandet har också en struktur som typiskt sett är flerledad: det finns oftast, som här, en inledande hälsning, det finns ett parti som presenterar ärendet, det finns en avslutningsfras och ett undertecknande. I det återgivna mejlet finns dessutom medskickat en liten extra "trevlighet" ("I wish you a brilliant week-end ...") med främst social, relationsbyggande funktion. Det hör också till brevnormen att den ansluter till en traditionell skriftspråksnorm avseende exempelvis interpunktion och bruket av stor och liten bokstav. Så är det i mejlet, även om det också har försetts med en emotikon (smiley).

Det som utmärker chattnormen är i synnerhet att den är i högre grad synkron, dvs. båda dialogparterna förväntas interagera mer eller mindre i realtid, i likhet med hur det fungerar i ett samtal. Detta gör att ett ärende typiskt avhandlas i flera "turer", där båda de personer som interagerar är aktiva. Till exempel kan en dialog inledas med en hälsning eller en försekvens och först senare komma till huvudärendet. Hälsningar blir därmed delar av egna turer. Det är svårt att kortfattat exemplifiera hur ett chattsamtal kan utvecklas, men ett kort utsnitt ur en chatt mellan en universitetsbibliotekarie och en student som söker litteratur kan ge en viss bild (hämtat från Koshik & Okazawa 2012, s. 2008):

(2) Librarian: hi

Librarian: sorry for the wait—how can i help you

Patron2: hey. no problem. i'm trying to access the journal High Ability Studies

Här är det tydligt att inläggen blir delar av en synkron, samkonstruerad dialog, där ärendebeskrivningen görs stegvis.³ Utdraget ger också exempel på en annorlunda språkriktighetsnorm för bruk av stora och små bokstäver och interpunktion: små bokstäver dominerar, skiljetecken uteblir.

Med utgångspunkt i den lite karikerade uppdelningen i brevnorm och chattnorm kommer jag att undersöka tre aspekter av inläggen i Servicecenter, med syftet att klarlägga vilka text- och språk(riktighets)normer det är man orienterar sig mot:

1. För det första undersöker jag om privatpersoners förstainlägg och kommunföreträdares första svarsinlägg är självbärande eller inte. Är inlägget en komplett ärendepresentation respektive ett komplett svar? Eller är de delar av en försekvens som inleder en dialog?
2. För det andra undersöker jag vilken genrenorm den som skrivit inlägget orienterar sig mot. Det som undersöks kan beskrivas som graden av ”brevighet”, alltså i vilken utsträckning breven ansluter till brevnormen, vilket undersöks genom identifikation av eventuell förekomst av de typiska brevmarkörerna inlednings- och avslutningshälsning (etc.).
3. För det tredje undersöker jag vilka språkriktighetsnormer skribenten orienterar sig mot. Handlar det om traditionella normer avseende exempelvis bruk av stor och liten bokstav och interpunktion, eller är den någon variant av de mindre traditionella normer som brukar förknippas med digitala medier?

4. Genomförande av undersökningen

Undersökningen utgår från ett material som samlades in den 20 april 2016. Det består av 639 trådar, där en tråd förstås som ett förstainlägg som följs av ett eller flera svarsinlägg. (Forumet är organiserat efter sådana trådar, till exempel finns det bara en rubrik per tråd.) Detta är samtliga trådar som var tillgängliga vid tillfället. För denna undersökning har dock en avgränsning gjorts till 120 trådar, nämligen de 20 senast aktiva trådarna i forumets sex avdelningar: *All-*

3 Likheter mellan chatt och samtal ska dock inte överdrivas; exempelvis kan det som i ett samtal skulle utgöra flera turer paketeras i en tur – som i rad 3, där svarshälsning, kvittering av ursäkt och initiering av ärendet görs samtidigt.

männa frågor, Bygga och bo, Förbättringsförslag, Förskola och skola, Ris och ros respektive *Trafik och vägar*.

Det som undersöks är till att börja med förstainlägget (frågeinlägget), som kan vara en fråga, ett förslag eller en uppmaning (till exempel att åtgärda något som är trasigt). Dessa förstainlägg är alltid skrivna av privatpersoner. Vidare undersöks första svarsinlägget från kommunföreträdaren. Här är antalet begränsat till 116 inlägg, eftersom det i fyra av trådarna är någon annan än en kommunföreträdare som har skrivit första svarsinlägget. Eftersom detta påverkar förutsättningarna för interaktionen har jag lyft ut dessa trådar.

Analysen har gjorts med stöd av analysprogrammet NVivo.

5. Privatpersonernas förstainlägg

Här följer några exempel på hur förstainläggen, skrivna av privatpersoner, kan se ut. I exempel 3 undrar signaturen kevin⁴ om vem som äger parkeringen vid en idrottsplats:

(3) Källbrink IP:s parkering

vem äger parkeringen

kevin

Själva inlägget består bara av frågan. Namnundertecknandet (markerat med fetstil) är automatiskt genererat – den signatur (här *kevin*) som inläggsskrivaren har valt syns alltid under inlägget.

I inlägget i exempel 4 ställer signaturen Katrin en principfråga om ifall man måste ha beslutat vilken färg man vill ha på ett hus som man planerar att bygga innan man sänder in ansökan om att få bygga det:

(4) Ange färg på huset vid bygglovsansökan

Hej, måste man ha bestämt vilken färg huset ska ha när man skickar in bygglov

Katrin

I inlägget i exempel 5 uppmärksammar signaturen Karl att ett motionsspår genom ett skogsområde behöver underhållas:

⁴ Jag har anonymiserat signaturen så att privatpersonerna har fått namn på *k*, medan de som företräder Servicecenter har fått namn på *s*. Jag följer personens eget bruk av versal, så att de som skrivit sin signatur med liten bokstav får en anonymiserad signatur med liten bokstav (exempelvis *kevin*).

(5) Motionsspår Sörskogen

Hej!

Motionsspåret mellan Solgård och Sörskogen behöver ses över. Det är mycket som behöver förbättras men framför allt är det väldigt mycket rötter och stenar som sticker upp. Vidare är det väldigt smalt på sina ställen. Ibland får man hoppa över brännässlorna! För det tredje behöver man bättre avrinning på många ställen dvs urdikning...så man slipper klafsa i leran. MVH Karl

Karl

Dessa tre inlägg representerar den spännvidd som finns inom förstainläggen. Samtliga är självbärande på så sätt att de presenterar ett komplett ärende. De tre inläggen varierar dock i fråga om "brevighet". Det första inlägget, kevins fråga, är minimalt utförligt och saknar alla brevdrag i form av hälsningar. Katrins fråga inleds däremot med ett *hej*. Karl har också inlett med ett *hej* och avslutar dessutom med ett *MVH* (dvs. *med vänlig hälsning*). (Han har även skrivit in sitt namn i meddelandet, och eftersom det följs av den autogenererade signaturen blir följderna att hans namn kommer två gånger.)

Vad gäller språkriktighetsnormen varierar den mellan skribenterna. Signaturen Kevin använder inte stor bokstav och skiljetecken i sitt inlägg (men väl i sin rubrik); Katrin har utelämnat frågetecknet efter sin fråga, men använder stor bokstav i inledningen av sitt inlägg. Karl ansluter däremot i stort sett helt till en traditionell språkriktighetsnorm.⁵

Det som generellt utmärker de granskade förstainläggen i forumen är att de samtliga utgör självbärande ärendepresentationer, något som ganska entydigt visar att de som använder sig av forumet uppfattar det som ett forum för att ställa *en* fråga och få *ett* svar – inte att föra en mer synkron dialog.

Vidare ansluter sig nästan alla (98 procent, 118 av 120) helt eller huvudsakligen till en traditionell språkriktighetsnorm; kevins inlägg är ett av två som inte gör det, genom att stor bokstav inte används och att interpunktion uteblir. Emotikoner (smileys) etc. används inte.

Vad gäller graden av "brevighet" finns däremot en stor variation. 45 procent av förstainläggen (54 av 120) saknar helt hälsningar. Vanligast bland de 55 procent som innehåller en eller flera typer av hälsningar är att det finns en inledningshälsning. En sådan finns i 51 procent (61 av 120). I 33 procent (40) finns bara inledningshälsning – som i Katrins inlägg – och i 17,5 procent (21)

5 Avsaknaden av blanksteg före och efter utslutningstecknet (...) utgör dock en avvikelse från svensk standard.

finns både inledningshälsning och avslutningshälsning – som i Karls inlägg. I 4 procent (5) är det endast en avslutningshälsning som finns.

Typen av hälsningar är ganska enhetlig. Som inledningshälsning förekommer 58 *hej* och 2 *hejsan*. Det enda alternativet är signaturen Kais ”Solmorgon hälsningar till er alla”. De 26 avslutningshälsningarna är något mer varierade. 15 inlägg utgörs av någon variant av *med vänlig hälsning* (även *Mvh*, *MVH*), och ett exempel finns vardera på *hälsningar* och *hälsar*. 3 inlägg avslutas med *vänligen*. 5 inlägg avslutas med mer uppfordrande hälsningsfraser, som *svar önskas* (2), *tacksam för svar* (2) och *tack på förband* (1). Även vad gäller avslutningshälsningen utmärker sig signaturen Kai, som avslutar med ”Önskar er all strålande dagar och sänder massor glada hälsningar till er alla. Med vänliga hälsningar”.⁶

Sammantaget finns det alltså ett ganska tydligt mönster för hur man skriver förstainläggen. Trots att det inte finns så mycket uttryckliga anvisningar om hur man ska skriva, verkar det ändå vara ganska tydligt vad som är ett önskvärt sätt att skriva på: ganska sakligt, med ett tydligt ärende, i ganska traditionell skriftspråklig form. Den största skillnaden handlar om ifall man ska inleda sitt inlägg med en hälsning eller inte – men de som gör det, gör det på ett mycket uniformt sätt, nämligen med ett *hej*.⁷

6. Kommunföreträdarnas svarsinlägg

Även om förstainläggen var mer homogena än väntat, är kommunföreträdarnas svarsinlägg ännu mer likartade. Som exempel på svar ges svaren till Kevin (som undrade vem som äger Källbrink IP:s parkering) och Katrin (som undrade när hon behövde bestämma färgen på huset som hon vill bygga):

- (6) Hej Kevin,
tack för din fråga.
Huge står som fastighetsägare för hela Källbrinks IP inklusive parkeringarna.
Med vänlig hälsning
Sofia Servicecenter

6 Kais ärende är av lite ovanlig natur för forumet. Han berättar att han saknar den chattfunktion som tidigare funnits på webbplatsen och tackar för den service som den gav samt för de ”trevliga pratstunder” som den medförde.

7 Detta är dock inte så förvånande, givet att *hej* verkar vara den dominerande svenska hälsningen i alla sammanhang (jfr Norrby & Nilsson 2017).

(7) Hej Katrin,

Välkommen till vårt frågeforum.

Om bygglovsansökan gäller nybyggnad av hus så är det normalt sett möjligt att vänta med att ange färg i ansökan under förutsättning att detaljplanen inte specificerar vilken färg husen i området ska ha.

[...]

Lycka till med dina byggplaner!

Vänliga hälsningar,

Sören Servicecenter

Dessa båda svar är på många sätt typiska för kommunföreträdarnas svarsinlägg. De utgör alltid självbärande svar på frågan – aldrig till exempel frågor efter mer bakgrundsinformation. De är alltid orienterade mot en traditionell språkriktighetsnorm och använder exempelvis stor och liten bokstav och interpunktion helt i enlighet med den. De har också alltid brevdrag i form av hälsningar. Det är dock inte bara rena hälsningar i början och slutet som förekommer, utan man utnyttjar också svaren för att framföra extra ”trevligheter”. I exemplen ovan är det fraser i inledningen som kommenterar inlägget eller välkomnar (”tack för din fråga”, ”Välkommen till vårt frågeforum”), och i ena svaret finns också en avslutande fras (”Lycka till med dina byggplaner!”). Man kan här se att det verkar finnas en typ av extrapositioner i svaren, som gör att svaren kan beskrivas utifrån en struktur med sex komponenter (figur 4).

<i>Inledningshälsning</i>	Hej Katrin,	Hej Kevin,
<i>Inledningstrevlighet</i>	Välkommen till vårt frågeforum.	tack för din fråga.
<i>Svar</i>	Om bygglovsansökan gäller nybyggnad av hus så är det normalt sett möjligt [...]	Huge står som fastighetsägare för hela Källbrinks IP inklusive parkeringarna.
<i>Avslutningstrevlighet</i>	Lycka till med dina byggplaner!	–
<i>Avslutningshälsning</i>	Vänliga hälsningar,	Med vänlig hälsning
<i>Signatur (automatiskt genererad)</i>	Sören Servicecenter	Sofia Servicecenter

Figur 4. Komponenter i svarsinlägg.

Om man sammanställer förekomsten av hälsningar och trevligheter totalt för de 116 svarsinlägg som har analyserats, så faller detta ut som framgår i tabell 1. Här framgår att inledningshälsningar alltid förekommer (100 procent, 116 av 116). Även här är det *hej* som dominerar, dock typiskt i formen *hej + namn* (dvs. signaturen) (85 procent, 99 av 116). I några fall är hälsningen endast *hej*

(14 procent, 16 av 116) – främst i de fall då den valda signaturen inte ser ut som ett namn. Ett enstaka undantag är hälsningsfrasen ”Ett soligt hej till dig Kai,” som inleder svaret på den hjärtlige Kais inlägg (se förra avsnittet).

	Totalt alla kommunföreträdare	
	N	%
Totalt antal ärenden i samplet	116	
Inledningshälsning	116	100
Inledningstrevlighet	100	86
Avslutningstrevlighet	52	45
Avslutningshälsning	103	89
Trevlighetsindex (antal inledningshälsningar, inlednings- och avslutningstrevligheter och avslutningshälsningar per ärende)	3,31	

Tabell 1. Förekomst av hälsningar och trevligheter totalt bland kommunföreträdarna.

Det är också mycket vanligt att det förekommer en inledningstrevlighet (86 procent, 100 av 116). Dessa kan vara av skiftande slag, Vissa är mer schablonmässiga, medan andra är mer individualiserade. Vanligt (totalt 84 stycken) är olika typer av tackanden, som i exempel 6; de kan också vara mer specifika, som ”Tack för att du frågar oss om sandsopningen”. Några (5 stycken) utgör välkomnanden, som i exempel 7. Några (4 stycken) värderar själva frågan: ”Vad bra att du ställer en fråga om altaner som säkert känns aktuellt för fler nu när vårsolen tittar fram”, ”Vilken bra fråga du ställer nu när det börjar bli vår och växtligheten ökar”. Andra (10 stycken) utgörs av utrop: ”Vad trevligt att du känner för att eventuellt börja odla lite nu till sommaren”, ”Vad roligt att ni fått en plats på en ny förskola”, ”Vad tråkigt att barnen inte kunde åka skridskor på lovet”.

Avslutningshälsningar förekommer också ofta (89 procent, 103 av 116). De är inte så varierade; de flesta utgör någon variant av *med vänlig(a)* hälsning(ar)/*vänlig(a)* hälsning(ar)⁸ (83 stycken), *hälsningar* (9 stycken) eller *vänligen* (3 stycken).

Avslutningstrevligheter förekommer i knappt hälften av svarsinläggen (45 procent, 52 av 116), och är av mycket varierande slag, bland annat tillönskningar (32 stycken) (”Jag önskar dig en trevlig Kristi himmelsfärdshelg!”, ”Trevlig helg!”, ”Ha en fortsatt trevlig dag”), lyckönskningar (6 stycken) (”Lycka till

8 Man kan notera att den förkortade versionen *mvb/MVH* inte förekommer, sannolikt för att den uppfattas som för informell.

med cyklingen i vår!”), uppmaningar att återkomma (3) (“Hör gärna av dig till oss på servicecenter om du har några frågor om detta!”) och olika typer av förhoppningar (10 stycken) (“Hoppas du fick lite mer klarhet i och med detta”, “Hoppas ni trivs i ert nya hus i Huddinge Kommun!”).

I tabell 1 har jag även räknat ut ett slags ”trevlighetsindex”, utifrån hur ofta de fyra hälsnings- och trevlighetspositionerna är fyllda. Trevlighetsindexet går från 0 (ingen av positionerna är fylld) till 4 (alla positionerna är fyllda – som i Sörens svar i exempel 7). För svarsinläggen blir snittvärdet 3,31, vilket innebär ett värde ganska nära maximivärdet.⁹

Det går också att söka efter mönster som kan knytas till enskilda personer på kommunen, eftersom många av dem har besvarat flera inlägg. I tabell 2 visas mönstren för de åtta kommunföreträdare som står för sex eller fler svarsinlägg i materialet. De är ordnade från vänster till höger från lägst till högst individuellt trevlighetsindex.

	Siv		Sonja		Signe		Sofia		Sigrid		Sören		Stefan		Stina	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Totalt antal ärenden	8		8		7		31		20		14		10		8	
Inledningshälsning	8	100	8	100	7	100	31	100	20	100	14	100	10	100	8	100
Inledningstrevlighet	1	13	5	63	6	86	28	90	19	95	14	100	10	100	8	100
Avslutningstrevlighet	1	13	2	25	2	29	14	45	8	40	9	64	8	80	7	88
Avslutningshälsning	7	88	8	100	7	100	30	97	15	75	12	86	10	100	4	50
Trevlighetsindex	2,25		2,88		3,14		3,35		3,35		3,64		3,80		3,88	

Tabell 2. Förekomst av hälsningar och trevligheter fördelat mellan kommunföreträdarna.

Som synes framträder en del individuella skillnader mellan kommunföreträdarna. Framför allt framstår kommunföreträdaren Siv som mer neutral än de andra; hon har alltid en inlednings- och en avslutningshälsning, men oftast inte mer. I gengäld framstår Stina, Stefan och Sören som påtagligt trevlighetsinriktade – de fyller oftast alla fyra positionerna med något.

⁹ Motsvarande index för förstainläggen, där hälsningarna är glesare och trevlighetspositionerna inte utnyttjas, är 0,73.

Sammanfattningsvis är svarsinläggen konsekvent orienterade mot en traditionell språkriktighetsnorm i en självbärande brevform. Hälsningar är obligatoriska, men ofta finns mer än så. Det finns dock en individuell variation i graden av trevlighet – från mer neutral (Siv) till påfallande hjärtlig (Stina, Stefan och Sören). Det finns också viss variation i hur individualiserat trevlig man är. Mycket individualiserade tillrop som ”Vad trevligt att du känner för att eventuellt börja odla lite nu till sommaren” är inte ovanliga i svarsinläggen.

7. Slutsatser – och ett extra exempel

En slutsats av undersökningen är att den traditionella språkriktighetsnormen står sig. Detta är uppenbarligen inte ett forum där särskilt många ser det som lämpligt att avvika från den. Det är också uppenbarligen ett forum där det ses som relevant att ge hela ärendet på en gång. Större variation råder i hur man ska inleda och avsluta sina inlägg – om man ska hämta mönster från mer formella genrer som brev (eller mejl), eller om det mest ändamålsenliga bara är att skriva in sitt ärende rakt av. I kommunföreträdarnas svar finns en mer konsekvent linje, med genomgående hälsningar – och ett generöst mått av sakligt omotiverade trevlighetsinslag som inte har någon motsvarighet i privatpersonernas förstainlägg. (Kais inlägg kan möjligen ses som ett undantag.) Ett huvudresultat är alltså att privatpersonerna i hög grad är sakorienterade och ganska distanserade, medan kommunföreträdarna visserligen också är sakorienterade men ändå ägnar påtagligt utrymme åt att vara hjärtliga och försöka skapa en social relation.

Möjligen är detta lite oväntat, i alla fall om man ser på hur stereotypen för institutionell kommunikation ser ut. Särskilt i ett internationellt sammanhang, där distansen mellan myndigheter och medborgare ofta upplevs som stor kan det vara oväntat att en kommun väljer att vara så relationsinriktad.

Jag vill avsluta den här artikeln med ett exempel som visar vad som kan hända i en lite mer utvecklad dialog som fortsätter i några turer till efter första-inlägget och svaret. Dialogen utgör fortsättningen på ett inlägg av signaturen Karl, som påtalade underhållsbehov i ett motionsspår (se exempel 5 ovan). Karl var ju redan från början en av de mer relationsinriktade privatpersonerna (med både inledande och avslutande hälsning), och inte oväntat får han ett svar som också är trevligt – särskilt som den som svarar är Sören, en av de mest trevlighetsinriktade kommunföreträdarna:

- (8)** Hej Karl,
Tack för dina synpunkter!

Vi på servicecenter hjälper dig gärna att lägga in en felanmälan. Vi skulle dock behöva veta lite mer precist var i motionsspåret dessa åtgärder behövs. Ring oss gärna på 08-535 366 00 så ordnar vi en felanmälan.

Hoppas du får en härlig helg i solen!

Vänliga hälsningar,

Sören Servicecenter

Svaret, som innebär en uppmaning att Karl ska ringa för att ordna felanmälan, avslutas av en tillönskan: "Hoppas du får en härlig helg i solen!". Karl väljer dock att inte följa uppmaningen att komplettera informationen via telefon, utan svarar i stället direkt i forumet:

(9) Hej Sören!

Stenar, rötter och fåror gäller hela spåret. Det är framför allt väldigt smalt där spåret ligger precis bredvid Mariedalsvägen. Urdikning behövs så gott som runt hela spåret.

Tack detsamma! Provspring spåret vettja! :-)

MVH

Karl

Karl

Karl hälsar här på Sören med förnamn (*Hej Sören!*), på samma personliga sätt som Sören hälsade på honom själv. Han svarar även på tillönsknigen ("Tack detsamma!") – men trappar även upp genom att lägga till en personligt riktad uppmaning till Sören: "Provspring spåret vettja! :-)". Det talspråkliga *vettja*¹⁰ markerar att det är ett förslag, och även emotikonen (som inte förekommer i de inlägg som varit det primära materialet för artikeln) markerar en informell ton.

Sören svarar på detta i samma anda:

(10) Hej Karl!

Tack för förtydligandet! Jag lägger in felanmälan på det direkt och hoppas på snar åtgärd.

Tack, det ska jag absolut göra!

Vänliga hälsningar,

Sören Servicecenter

¹⁰ *Vettja* stavas oftare *vetja* (av *vet* och *jag*). Det kan användas som talspråksnära förstärkning i slutet av en uppmaning.

Han hakar på uppmaningen att provspringa spåret och svarar ”Tack, det ska jag absolut göra!”. Det *vi* (med syftning på Servicecenter) som han använde tidigare (se exempel 9), har här bytts mot ett individualiserande *jag*, där han snarare talar som privatperson. Detta har gått från att vara en dialog mellan en privatperson och en myndighetsföreträdare till att bli en dialog mellan två personer. Nu är det förstås inget oväntat att två personer som har kontakt med varandra i ett visst ärende är trevliga och personliga. Men med den här typen av ”trevlighetsupptrappning” är vi verkligen mycket långt från stereotypen av stel och distanserad myndighetskommunikation, trots den traditionella formen. Detta är tydligt möjligt på de nya digitala mötesplatserna.

Summary

The article analyses the interaction in a Swedish municipality’s digital question forum. How do private citizens present their case, and how do the municipality officials reply? The results show a high degree of uniformity. The citizens always present a complete case, usually in accordance with a traditional written language norm. The most substantial difference concerns whether a message is started with a greeting (invariably *hej* ‘hello’) or not. The response always adheres to a traditional written language norm and always contains greetings, but it also often contains additional pleasantries (“Welcome to our question forum” and “Good luck with your building plans!”). The municipality officials thus devote much space to being cordial and trying to create a social relationship.

Andreas Nord är docent i nordiska språk verksam vid Uppsala och Göteborgs universitet. Han har bland annat forskat om klarspråksarbete och digital myndighetskommunikation.

Referenser

- Berge, Kjell Lars, 1991: Samtalen mellom Einar og Reiar: et symptom på tekstnormendringer i 1700-tallets skriftkultur? En sosiotekstologisk undersøkelse av en tekststyring. I: *Arkiv för nordisk filologi*, nr 106, s. 137–163.
- von Essen, Ulrik, 2014: *Arbete i offentlig förvaltning*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Josephson, Olle, 2005: Språkvården och diskursnormerna. I: *Språk i Norden*, 2005, s. 81–96.
- Karlsson, Anna-Malin & Per Ledin, 2000: Cyber, hyper och multi: några reflektioner kring IT-ålderns textbegrepp. I: *Human IT*, vol. 4, nr 2–3, s. 15–59.
- Koshik, Irene & Hiromi Okazawa, 2012: A conversation analytic study of actual and potential problems in communication in library chat. I: *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, vol. 63, nr 10, s. 2006–2019.
- Linell, Per, 2011: *Samtalskulturer. Kommunikativa verksamhetstyper i sambal-let*. Linköping: Institutionen för kultur och kommunikation, Linköpings universitet.
- Nord, Andreas, 2015: ”Detta är helt galet i min värld”. Privatpersoner och kommunföreträdare i möte på nätet. I: Kahlin, Linda, Mats Landqvist & Ingela Tykesson (red.), *Språk och identitet. Rapport från ASLA:s symposium, Södertörns högskola 8–9 maj 2014*, s. 123–136. Huddinge: Södertörns högskola & ASLA, Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap.
- Nord, Andreas, 2018: Klarspråk i nätinteraktion. Trevlighet, trafikordningsplaner och undringar om döda rådjur i ett kommunalt e-serviceforum. I: Anne Kjærgaard & Johanne Lauridsen (red.), *Sprog og kommunikation i digital borgerbetjening. Rapport fra Nordisk klarsprogskonference København 4.-5. maj 2017*, s. 33–48. (Klart språk i Norden.) Utan ort: Nätverket för språk-nämnderna i Norden.
- Nord, Andreas & Marie Sörlin, 2017: Med vardagens eller myndighetens ord? Ordval och kategoriseringar i offentliga e-servicemöten mellan enskilda och myndigheter. I: Emma Sköldberg, Maia Andréasson, Henrietta Adamsson Eryd, Filippa Lindahl, Sven Lindström, Julia Prentice & Malin Sandberg (red.), *Svenskans beskrivning 35. Förhandlingar vid trettiofemte sammankomsten för svenskans beskrivning*. Göteborg den 11–13 maj 2016, s. 255–269. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.

Norrby, Catrin & Jenny Nilsson, 2017: Hej, hej, hemskt mycket hej 2.0. I: Emma Sköldberg, Maia Andréasson, Henrietta Adamsson Eryd, Filippa Lindahl, Sven Lindström, Julia Prentice & Malin Sandberg (red.), *Svenskans beskrivning 35. Förhandlingar vid trettiofemte sammankomsten för svenskans beskrivning*. Göteborg den 11–13 maj 2016, s. 229–242. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.

Skovholt, Karianne & Svennevig, Jan, 2006: Email copies in workplace interaction. I: *Journal of Computer-Mediated Communication*, vol. 12, nr 1, s. 42–65.

Sörlin, Marie & Hedda Söderlundh, 2014: Myndighet och privatpersoner i dialog på Facebook. En analys av positioneringar och receptionsroller på Försäkringskassans Facebook-sida Förälder. I: Jan Lindström, Sofie Henricson, Anne Huhtala, Pirjo Kukkonen, Hanna Lehti-Eklund & Camilla Lindholm (red.), *Svenskans beskrivning 33. Förhandlingar vid Trettiotredje sammankomsten för svenskans beskrivning. Helsingfors den 15–17 maj 2013*, s. 459–469. Helsingfors: Helsingfors universitet.

Nyckelord: myndighetskommunikation, e-servicemöten, datormedierad kommunikation

Bibliografiska uppgifter

Nord, Andreas, 2019: Brev, chatt eller lite av varje? Språk- och textnormer i ett digitalt kommunforum för medborgarservice. I: Gabriella Sandström (red.): *Språk i Norden 2019*, s. 49–66.

<https://tidsskrift.dk/sin/index>

© Författaren och Nätverket för språknämnderna i Norden

Retskrivning og normering i nutidens Island – nogle tanker

Jóhannes B. Sigtryggsson

I artiklen fortælles om nye islandske regler for retskrivning og tegnsætning fra 2016 og 2018, og det diskuteres om det vil blive nødvendigt at ændre den konservative islandske retskrivningsstandard i fremtiden. Er officielle retskrivningsregler en anakronisme i nutiden hvor det sproglige register bliver mere og mere uformelt og frit, f.eks. på sociale medier? Der vises eksempler hvor befolkningen i Island ikke ser ud til at følge klare retskrivningsregler, og også på indflydelse fra engelsk og sociale medier på almen retskrivning.

1. Indledning

Fokusset i denne artikel er på overvejelser om normering af retskrivning og tegnsætning i Island, og hvilken rolle normering på dette område har i nutidens Island. Netop nu synes det oplagt at genoverveje formålet med retskrivningsregler og kigge lidt på situationen her.¹ Hvilken rolle har den slags regler i nutiden hvor normering ikke ser ud til at have en så stor rolle som før, og man ser voldsom vækst af uformelt sprog og uformelt sprogligt register på skrift. Mange vil måske mene at det er lidt anakronisk at have sådanne regler. Skal man måske dreje standarden i retning mod og inkorporere innovationer fra sociale medier og uformel stil, eller skal man hellere prøve at forstærke den nuværende konservative normeringsstandard i Island? Det bliver en konkret og praktisk opgave når retskrivningsreglerne bliver opdateret.

Først vil jeg fortælle lidt om Islands retskrivningshistorie og om nye retskrivningsregler (afsnit 2). Jeg vil dernæst vise eksempler hvor almen skrivepraksis hos befolkningen strider imod ret gamle og fasttømrede regler og på nye vaner i tegnsætning (afsnit 3). Dernæst viser jeg nogle eksempler på pres på retskrivningen fra engelsk og i sociale medier og om aftagende brug af særlige islandske bogstaver. Jeg fortæller også om diskussioner i forbindelse med nye regler om tegnsætning om ændringer i den pga. indflydelse fra uformel

¹ Jeg er tilknyttet nogle af disse projekter. Jeg deltog i en arbejdsgruppe som Islandsk sprognævn oprettede til at arbejde på de nye retskrivningsregler som blev udgivet i 2016 og lavede også et præliminært forslag for sprognævnet til nye regler om tegnsætning (*Aughýsing* 2018) (Sigtryggsson 2018).

skrivepraksis (afsnit 4). Til slut nogle tanker om fremtiden for retskrivningsnormering i Island (afsnit 5).

2. Nye islandske retskrivningsregler

2.1 Islandsk retskrivning

Islandsk retskrivning er ret konservativ og bygger på et traditionelt skriftsprog som har en lang historie. Der har indtil nu ikke været krav om at ændre den drastisk i nutiden. Den konservative islandske retskrivning har været en vigtig del af at holde kontinuiteten i sproget, og det er en vigtig del af sprogpolitikken (se f.eks. Halldórsson 1979 og Kristinsson 2017, s. 65–67). Den konservative retskrivning skjuler i virkeligheden hvor meget sproget lydligt har ændret sig fra middelalderen til i dag. Den normaliserede retskrivning som blev fastsat i nittenhundredtallet på Island, bygger for det meste på stammeprincippet i retskrivning, hvilket medfører at nuværende retskrivning meget ligner den normaliserede stavning for oldislandsk. Der bliver for eksempel skelnet mellem *i, í, ei* og *y, ý, ey* i moderne retskrivning selvom der i femtenhundredtallet skete udviklinger der gjorde at udtalen af dem parvis faldt sammen.

2.2 Nye retskrivningsregler

Islandsk sprognævn, Íslensk málnefnd, har lavet nye officielle retskrivningsregler (2016) og splinternye regler (2018) om tegnsætning (*Aughýsing* 2016, 2018). Nævnet har den opgave at lave den slags regler ifølge lovene om islandsk sprog og islandsk tegnsprog, nr. 61/2011. Kulturministeriet godkender reglerne og udgiver dem. I ministeriets meddelelser fra 2016 og 2018 om de nye retskrivningsregler står der at de skal anvendes hos det offentlige og i skoler.

Ændringer fra ældre regler i de nye retskrivningsregler fra 2016 er ikke ret store. Man kan bedst se dem i kapitler som handler om store og små bogstaver og et eller flere ord. Antallet af sideformer er blevet formindsket og ofte har det at gøre med hvornår man skal skrive noget i et eller i flere ord. Formålet med disse forenklinger var blandt andet at visse stavemåder skulle kunne blive etableret bedre hvis der ikke var mulighed for at vælge mellem flere måder. Forhåbningen er at befolkningen i højere grad vil følge reglerne i stedet for at bruge uautoriserede former. Det er i øvrigt mit indtryk at folk hellere vil have færre valgmuligheder i retskrivningen end flere.

Før de nye regler blev vedtaget, var de sidste officielle retskrivningsregler fra 1974. I den første udgave af den islandske retskrivningsordbog fra 2006 var der også retskrivningsregler (*Ritreglur* 2006) som var et forsøg på at uddybe reglerne fra 1974, men de havde ikke autoritet fordi de ikke var udgivet af ministeriet.

Hvis man kikker tilbage i tiden, så gik processen for indførelse af nye regler i 1974 ikke perfekt. Ret mange var imod at bogstavet *z* skulle afskaffes (f.eks. brugt i *hanzki* 'handske' nu *hanski*), hvilket var den største ændring, og endnu nu i 2018 er der nogle som bruger *z* i deres retskrivning. I 1974 blev den grammatiske kommatering, som var baseret på syntaks, også ophævet, og enkelte var imod at indføre nye regler på dette område. Der var en kraftig modstand mod de dengang nye regler, specielt afskaffelsen af *z*, fra lærere, parlamentsmedlemmer og andre. Som vidnesbyrd om dette kan nævnes at i det islandske parlament var der lange diskussioner om emnet, og parlamentsmedlemmer holdt mange timers taler om bogstavet *z* og ret mange natmøder om emnet! I den mest populære avis på Island, *Morgunblaðið*, fik journalister som havde brugt *z* frem til 1974, lov til at blive ved med det, og i et konservativt gymnasium i Reykjavík brugte man lang tid efter 1974 endnu retskrivningsopgaver med *z* men vidste hverken hvordan det skulle bruges, eller hvordan retskrivningen skulle være uden *z*! Den slags modstand undergraver en standardiseret retskrivning.

Som støtte til retskrivningsreglerne udgiver Árni Magnússon-instituttet for islandske studier den islandske retskrivningsordbog *Stafsetningarorðabókin*, som udkom første gang 2006. Den er den officielle retskrivningsordbog, og den skal være i overensstemmelse med retskrivningsreglerne og være en udformning af dem. Idéen er at andre ordbøger og databaser skal følge retskrivningsordbogens retskrivning.

3. Forskelle mellem retskrivningsregler og skrivepraksis

På nogle områder i retskrivningen er der klar forskel mellem skrivepraksis og officielle regler. Det gælder særligt kommatering og sammen- og særskrivning, og det skaber en vis forvirring i retskrivningen.

Standardordbøger som Íslensk orðabók, Islandsk ordbog, følger ikke helt retskrivningsreglerne, og en ny netordbog, Íslensk nútímamálsorðabók, som Árni Magnússon-instituttet for islandske studier udgiver, gør det heller ikke. Der mangler procedurer for at koordinere retskrivningen mellem disse ordbøger. Flere varianter forekommer i dem end retskrivningsreglerne (se Tabel 1). For eksempel er den eneste stavemåde som nævnes i retskrivningsreglerne (*Auglýsing* 2016) for *alls konar*, som betyder 'al slags, mange slags', at skrive hvert ord separat. I ældre regler (1974) kunne man derimod enten skrive dem separat eller i et ord.

Íslensk orðabók (2010)	alls konar, allskonar
Beygingarlýsing íslensks nútímamáls (online)	alls konar, allskonar
Íslensk nútímamálsorðabók (online)	alls konar, allskonar
Stafsetningarorðabókin (2006, 2016)	alls konar

Tabel 1. Variation i stavning af allskonar/alls konar i nogle ordbøger og databaser.

Mange ordforbindelser med småord skal skrives i flere ord ifølge retskrivningsreglerne (*Aughlýsing* 2016, se paragraf 2.4.1), for eksempel *enn þá*, *fyrir fram*, *hér með*, *inn í*. Men hvis man kigger på det nye store korpus over islandsk nutidssprog som kaldes *Risamálbeildin*, ser man ret mange eksempler hvor ord som skulle være særskrevet er skrevet som en sammensætning. Jeg viser her eksempler på *enn þá* 'endnu' og *fram hjá* 'forbi', som skulle være særskrevet ifølge reglerne, men hvor der alligevel findes næsten lige så mange eksempler på *fram hjá* som en sammensætning (*framhjá*) og dobbelt så mange eksempler på *ennþá* i stedet for *enn þá* (se Tabel 2).

	eks.
<i>ennþá</i>	80.543
<i>enn þá</i>	37.573
<i>framhjá</i>	50.700
<i>fram hjá</i>	67.206

(*Risamálbeildin*, www.malheildir.arnastofnun.is, søgning lavet 8.8.2018)

Tabel 2. Variation i stavning af *enn þá*/*ennþá* og *fram hjá*/*framhjá*.

Man finder også forkerte skrivemåder i publikationer som kommer fra offentligheden, for eksempel fra ministerier, som ellers er forpligtet til at følge retskrivningsreglerne (se tabel 3).

	eks.
<i>ennþá</i>	1010
<i>enn þá</i>	128
<i>framhjá</i>	1600
<i>fram hjá</i>	2410

(www.stjornarradid.is, søgning lavet 8.8.2018)

Tabel 3. Variation i stavning på ministeriernes hjemmeside.

I sprognævnets arbejdsgruppe som lavede et udkast til de nye retskrivningsregler fra 2016, opstod der en livlig diskussion om stavningen af småord som *ennþá*. Nogle i gruppen ville ændre stavningen så at den i højere grad ville ligne almen praksis, men der blev ikke enighed om det, og til slut valgte man at beholde den traditionelle stavning.

Det tredje eksempel er fra kommateringen. Reglene om dem ændredes ikke fra 1974 til 2018. Som nævnt ovenfor afskaffede man i 1974 den grammatiske kommatering og valgte i stedet for et enklere system. Alligevel var der ret få som kendte til reglerne, og der var næsten ingen undervisning i dem i grundskolen. Det har jeg hørt fra undervisere der. Der er heller ikke en grundig behandling af kommatering i lærebøger eller læseplaner fra ministeriet. Næsten ingen har fulgt reglerne fra 1974 om kommatering til punkt og prikke, det gælder særligt regler om kommaer i indskudte ledsætninger. Man kan nemt finde eksempler på udeladte kommaer i sætninger hvor de skulle være ifølge reglerne, og mange bruger en slags uregelmæssig pausekommatering i deres tegnsætning.

De største nyheder i de nye regler om tegnsætning (*Auglýsing* 2018) er netop i kapitlet om kommatering. I reglerne fra 1974 skulle næsten alle indskudte relativsætninger være markeret med kommaer, men i de nye regler er der derimod forskel mellem bestemmende og parentetiske ledsætninger, og kun de sidstnævnte skal nu markeres med kommaer. Her er den nye regel med færre kommaer mere i overensstemmelse med befolkningens praksis. Det er ikke godt i længere tid at have regler som næsten ingen følger.

Nu har jeg vist nogle eksempler hvor retskrivningspraksis er forskellig fra retskrivningsreglerne, og man kunne nævne flere. Spørgsmålet er om en sådan kløft mellem officielle retskrivningsregler og almen brug har en påvirkning. Faren er at forskellen mellem reglerne og skrivepraksis bliver så stor at folk begynder at se på reglerne som forældet kuriosa. Der er en ekstra fare for det i Island fordi retskrivningen historisk set er ret konservativ, og det har jo netop været et vigtigt led i at beholde kontinuiteten i sproget og gøre det muligt for eksempel at læse de gamle sagatekster uden at de skal oversættes. Prisen for denne kontinuitet er at islandsk retskrivning er ret arkaisk og står langt fra udtalen i mange henseender.

4. Indflydelse på retskrivningen fra engelsk og sociale medier

Jeg vil nu kigge på nogle eksempler på pres på islandsk retskrivning fra engelsk og fra sociale medier.

4.1 Indflydelse fra engelsk

Indflydelse fra engelsk på islandsk retskrivning kan for eksempel ses i stort og lille bogstav. Et eksempel er at sammensatte navne på firmaer og foreninger osv. ifølge retskrivningsreglerne (paragraf 1.2.2.1 *Aughýsing* 2016) og ældre praksis kun skal have et stort bogstav i første del af navnet, for eksempel *Rauði krossinn*, det røde kors, hvor kun det første ord har et stort bogstav. Men nu bliver det alt hyppigere på grund af indflydelse fra engelsk at have alle led i sammensatte navne med stort bogstav. Nogle eksempler: *Nýja Kaffibrennslan*, *Líf og List*, *Litla Hönnunar Búðin*, *Te & Kaffi*, *Betra Bak*. Her ser det ud som om folk i reklamebranchen og grafiske designere som laver disse skilte og navne, ikke respekterer retskrivningspraksissen. Der er også andre ting som de typisk ignorerer, for eksempel udelader de af grafiske grunde ofte bindestreg i bogtitler og i sammensætninger på steder hvor der skulle være bindestreg ifølge retskrivningsreglerne. Her er et eksempel på hvor retskrivningsregler giver efter for designprincipper.

Man kan også se engelsk indflydelse på retskrivningen i at det er blevet hyppigt at sammensætninger er særskrevet. Eksempler på det er *afsláttar verð* (i stedet for *afsláttarverð* 'rabatpris') og *hamborgara tilboð* (i stedet for *hamborgaratilboð* 'burgertilbud').

4.2 Sociale medier og særlige islandske bogstaver

Sociale medier og ny teknologi har også haft klar indflydelse på islandsk retskrivning i den sidste tid. Et tydeligt eksempel er brug af internationale bogstaver på Messenger, i SMS-meddelelser og i sociale medier i stedet for særlige islandske bogstaver, det vil sige oprindelige lange vokaler med accenter og bogstavene *ð* og *þ*. Accenter over vokaler er vigtige i islandsk retskrivning til at skelne mellem oprindelige korte og lange vokaler i ord, og der er forskel i betydning og udtale på ord med oprindelig kort og lang vokal (f.eks. *fat* 'fad, tøj' men *fát* 'befippelse'). I den hurtige kommunikation på sociale medier og telefon undlader man ofte at bruge accenter over disse vokaler og bruger *d* og *th* for *ð* og *þ* (se Tabel 4).

	omskrivning
á, é, í, ó, ú, ý	a, e, i, o, u, y
ð	d
þ	th

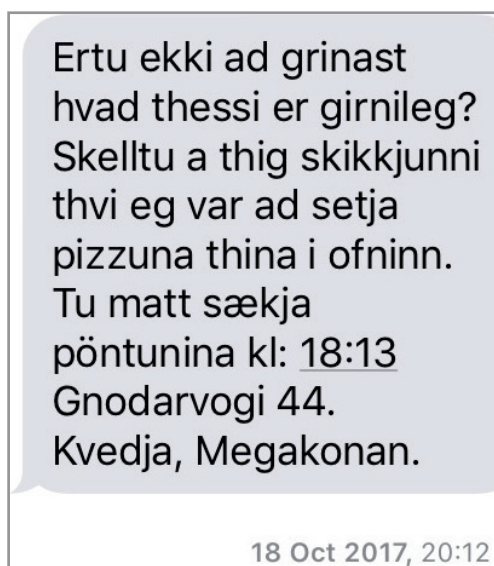
Tabel 4. Omskrivning af særlige islandske bogstaver.

Nogle af grundene til faldende brug af disse særlige islandske vokaltegn er at på det islandske tastatur i smartphones er det nødvendigt at holde vokalbogstavet som skal tages ind, nede for at kalde de forskellige accenter frem (se Figur 1). Der behøves derfor et ekstra skridt, og det tager tid. På tastaturer var man også førhen nødt til at holde tegnene for *d* og *t* nede for at kunne vælge de islandske bogstaver *ð* og *þ*, men i de sidste år har disse tegn fået selvstændige bogstaver på smarttastaturer. Vores naboer, færingerne, må have samme problemer som islændinge med disse bogstaver.

Figur 1. Indtastning af en vokal med accent på et islandskt smartphonetastatur.

I Figur 2 er en besked fra pizza-restauranten Dominos i Island hvor disse særlige islandske bogstaver ikke bruges, selvom det ville være nemt at gøre det:

Figur 2. Eksempel om et SMS-besked hvor ikke bruges særlige islandske bogstaver.

Med islandske særtegn ser dette sådan ud (islandske særtegn med fed typ):

Ertu ekki að grínast
hvað þessi er girnileg?
Skelltu á þig skikkjunn
því ég var að setja pizzuna þína í ofninn.
Þú mátt sækja
pöntunina kl: 18:13
Gnoðarvogi 44.
Kveðja, Megakonan.²

Stadig bedre autocorrect-værktøj i mobiltelefoner har dog faktisk gjort det muligt at bruge disse særlige tegn uden at taste dem ind.

Der er endnu ikke støtte til de særlige islandske bogstaver på alle slags elektriske apparater, for eksempel bilradioer. At gøre det muligt er en opgave for sprogteknologi (se Rögnvaldsson m.fl. 2012). Sådan en praksis mindsker vægten og betydningen af disse bogstaver. Befolkningen begynder at tro at de ikke er så vigtige eller nødvendige.

4.3 Emojis

I arbejdet med revisionen af reglerne om tegnsætning (*Auglýsing* 2018) blev det nødvendigt at diskutere nogle tegnsætningsinnovationer man kan iagttage i sociale medier og i uformel stil.

Det første er emojis eller smileyer. De blev opfundet omkring året 2000 og er nu blevet utrolig populære på sociale medier, på Messenger og tilmed i e-mail. De er også hyppigt brugt i kommentarer til artikler på nettet. Det er ikke helt klart om brugen af dem skulle være en del af retstavning eller tegnsætning. Mange af dem bruges ligesom udråbstegn (!) eller ligesom interjektioner, udråbsord. De bliver også ofte brugt i steden for punktum (se Tabel 5). Ofte ser de ud til at blive brugt til at sikre at en bestemt holdning eller mening kommer frem.

I en rapport til Islandsk sprognævn om tegnsætningen (Sigtryggsson 2017, s. 6) diskuterer jeg om emojis bør behandles i tegnsætningsreglerne, og for eksempel om man skal give vejledning om hvordan de skal behandles i forbindelse med andre tegn, skal der for eksempel være et punktum efter en emoji i slutningen af en sætning?

2 En fri oversættelse: Spøger du ikke hvad den [pizza] er appetitlig? Sæt kappen på fordi jeg har nu sat din pizza i ovnen. Du kan hente din bestilling kl. 18.13 i Gnoðarvogur 44. Med hilsen, Megakvinden.

Þetta var yndislegur dagur 😊.	þetta var yndislegur dagur 😊	'Det var en dejlig dag'.
-------------------------------	------------------------------	--------------------------

Tabel 5. Skal der være en punkt efter en emoji?

Det blev diskuteret af sprognævnet, men til slut blev emojis ikke nævnt i den endelige version af reglerne som jeg sendte til sprognævnet.

4.4 Punktummer i forkortelser af udtryk med mere end et ord

Andet som jeg nævnte i rapporten (Sigtryggsson 2017, s. 5–6), var forslag til forenkling af regler om brug af punktum i forkortelser af udtryk med mere end et ord, så at man nu skulle kunne vælge enten at have et punktum efter hvert ord, som i nuværende regler, eller kun til slut. Lignende valgfrihed er der i dansk retskrivning.³ Her vises det hvordan det ville have set ud med nogle almindelige islandske forkortelser (se Tabel 6):

Nuværende forkortelser	Nye valgfrie former	
a.m.k.	amk.	<i>að minnsta kosti</i> 'mindst, i hvert fald'
e.t.v.	etv.	<i>ef til vill</i> 'måske'
o.s.frv.	osfrv.	<i>og svo framvegis</i> 'og så videre'

Tabel 6. Forslag om ændring i brug af punktum i forkortelser.

Dette forslag blev diskuteret på et møde hos sprognævnet, men sagen vakte ikke genklang, og man holdt fast i de gamle regler. Her ville den nye måde at stave forkortelser på have haft en vis støtte i praksis. Det er nemt at finde eksempler på skrivemåden *osfrv.* i stedet for *o.s.frv.* for *og svo framvegis*, som betyder 'og så videre', i nogle islandske aviser på nettet (*Mbl.is*: 296 eksempler, *DV.is*: 217 eksempler, *Visir.is*: 419 eksempler) (søgning lavet 12.2.2019).

4.5 Utraditionel tegnsætning

Til slut nogle ord om utraditionel eller uregelmæssig tegnsætning. En innovation som mange på sociale medier bruger, er at sætte tre eller flere punktummer i stedet for traditionelt punktum og komma, også streg for komma og punktum. Hvad disse tegnsætningsnydannelser ofte har til fælles er forenkling. For eksempel bliver tre eller fire punktummer både brugt for punktum og komma. Man finder også mange eksempler om tekststykker i kommentarfelter hos

3 Se § 42, (2) i *Retskrivningsordbogens* retskrivningsregler: <https://sproget.dk/raad-og-regler/Retskrivningsregler/retskrivningsregler/a7-40-60/a7-41-43-punktum/a7-42-forkortelsespunktum>

aviser på nettet næsten uden tegn. Skal disse nye sædvaner nævnes i regler om tegnsætning? Endnu ser det ikke ud til at være nødvendigt, og det er måske svært at formulere regler om dette hvor praksis er så uklar.

5. Konklusion: uklar fremtid

Til slut. Det er endnu uklart hvilken indflydelse de nye retskrivningsregler i Island vil have på almen praksis. Indtil videre ser det dog ikke så godt ud, lærebøger i grundskolen er endnu ikke blevet opdateret til nye retskrivningsregler fra 2016, og det er stadig begrænset hvor mange der ved noget om dem, to år efter at de er blevet godkendt. Man må også se hvordan befolkningen modtager de nye tegnsætningsregler (2018). Det blev nævnt før at den konservative islandske retskrivning og nutidens sprog er kommet ret langt fra hinanden, og det vil måske blive nødvendigt at ændre retskrivningen i de næste årtier. Der ser dog ikke ud til at være stor interesse i samfundet for at tilpasse retskrivningen mere til udtalen. Samfundets holdning til retskrivning er mere karakteriseret ved ligegyldighed. En retskrivningskonflikt som i 1974 er utænkelig nu.

Jeg har i denne artikel vist nogle eksempler på hvordan innovationer i retskrivning i uformel stil har sat pres på den traditionelle retskrivning. Det er muligt at de nye retskrivningsregler fra 2016 og 2018 vil være de sidste normeringsdokumenter for denne konservative islandske retskrivning. Lad os vente og se.

Summary

Are official spelling rules outdated in a world where the written language becomes ever more informal under the influence of social media? In this article I discuss examples where the common written practice is different from the official orthography and I also give some examples of pressure on the Icelandic orthographic norm, both from English and social media. I tell about the new orthographical rules for Icelandic (2016, 2018) and ask if there is reason to make them less strict and informal.

Jóhannes B. Sigtryggsson er forskningslektor hos Árni Magnússon-instituttet for íslandske studier í Reykjavík. Han er redaktør for *Stafsetningarorðabókin*.

Referenser

Auglýsing um íslenska stafsetningu nr. 132/1974.

Auglýsing 2016 = *Auglýsing um setningu íslenskra ritreglna* nr. 695/2016. 10. August 2016. Stjórnartíðindi. B-deild. www.stjornartidindi.is

Auglýsing 2018 = *Auglýsing um setningu íslenskra ritreglna* nr. 800/2018, 31. August 2018. B-deild. www.stjornartidindi.is

Beygingarlýsing íslensks nútímamáls. <http://bin.arnastofnun.is>

Halldórsson, Halldór, 1979. Icelandic purism and its history. *Word* 30, s. 76–86.

Íslensk nútímamálsorðabók <http://islenskordabok.arnastofnun.is/islob>

Íslensk orðabók, 2010 (3. udg.). Reykjavík: Forlagið.

Kristinsson, Ari Páll, 2017: *Málbeimar. Sitthvað um málstefnu og málnotkun*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.

Lög um stöðu íslenskrar tungu og íslensks táknmáls nr. 61/2011.

Retskrivningsregler. <https://sproget.dk/raad-og-regler/Retskrivningsregler>

Risamálheildin, www.malheildir.arnastofnun.is

Ritreglur. I: *Stafsetningarorðabókin*, 2006. 1. udg: Dóra Hafsteinsdóttir (red.): Reykjavík: Íslensk málnefnd / JPV, s. 673–736.

Rögnvaldsson, Eiríkur, Kristín M. Jóhannsdóttir, Sigrún Helgadóttir & Steinþór Steingrímsson. 2012. Íslensk tunga á stafrænni öld / The Icelandic Language in the *Digital Age*. META-NET White Paper Series. Springer, Berlín.

Sigtryggsson, Jóhannes B., 2014: Sprog i fokus: Islandsk. *Språk i Norden* 2014, s. 151–158.

Sigtryggsson, Jóhannes B., 2017: Endurskoðun reglna um greinarmerkjasetningu – skýrsla fyrir Íslenska málnefnd. 4. desember 2017. Reykjavík. <http://islenskan.is/images/skyrslur/Endurskodun-reglna-um-greinarmerkjasetningu-skyrsla-fyrir-islenska-malnefnd.pdf>

Sigtryggsson, Jóhannes B., 2018: Drög að endurskoðun reglna um greinarmerkjasetningu – skýrsla til Íslenskrar málnefndar 1. júní 2018 <http://islenskan.is/images/skyrslur/Endurskodun-reglna-um-greinarmerkjasetningu-skyrsla-fyrir-islenska-malnefnd.pdf>

Stafsetningarorðabókin, 2006. 1. udg.: Dóra Hafsteinsdóttir (red.). Reykjavík: Íslensk málnefnd / JPV.

Nøgleord: retskrivning, retskrivningsregler, tegnsætning, sociale medier, islandsk

Bibliografiska uppgifter

Jóhannes B. Sigtryggsson, 2019: Retsskrivning og normering i nutidens Island – nogle tanker. I: Gabriella Sandström (red.): *Språk i Norden 2019*, s. 67–78. <https://tidsskrift.dk/sin/index>

© Författaren och Nätverket för språknämnderna i Norden

Vilka är det som bidrar med ordboksartiklar till Folkmun.se?

Emma Sköldberg & Lena Wenner

Folkmun.se är en av flera internetbaserade svenska ordböcker som är tillgängliga för alla och som utvecklas av sina användare. Denna artikel fokuserar på hur olika bidragsgivare till ordboken arbetar. I studien ingår 190 bidragsgivare och dessa har vi delat in i olika grupper, dels utifrån hur många uppslagsord de har bidragit med, dels utifrån vilka slags ord de i huvudsak har skickat in. Undersökningen visar bland annat att majoriteten av användarna bara har bidragit med något enstaka ord, vilket innebär att många olika personers språkbruk dokumenteras. Studien visar också att de flesta har valt att bidra med antingen dialekt- eller slangord. Många av de uppslagsord som förekommer på Folkmun.se saknas i andra ordböcker, vilket gör Folkmun.se till en värdefull källa.

1. Inledning

Vid sidan av mer traditionella ordböcker som utarbetas av fackfolk finns det numera också en hel del ordböcker som utvecklas av användarna själva. Exempel på sådana så kallade användargenererade ordböcker, som är fritt tillgängliga på nätet, är Wiktionary, Folkets lexikon, Slangopedia.se och Folkmun.se. Resultatet av det ordboksarbete som bedrivits utanför mer traditionella ordboksredaktioner har kommit att uppmärksammas allt mer av forskarna. Tidigare studier har främst genomförts på engelskspråkiga webbplatser (se t.ex. Fuertes-Olivera 2009, Meyer & Gurevych 2012 och Gao 2012), men det finns också studier som inriktar sig på svenska resurser (se t.ex. Törnqvist 2010 och Sköldberg & Wenner 2017).

Några återkommande frågor som diskuteras i litteraturen är vad användargenererade ordböcker kan bidra med vid beskrivningen av ett språks ordförråd och vilken vetenskaplig kvalitet dessa resurser håller (se t.ex. Wolfer & Müller-Spitzer 2016). Intressant är också hur enskilda personer som väljer att bidra med sina språkkunskaper faktiskt resonerar (se t.ex. Lew 2014). Frågan är om man kan se några mönster i hur de arbetar och vad deras ordboksartiklar handlar om?

I den här artikeln redogör vi för en undersökning av innehållet i den användargenererade svenska ordboken Folkmun.se (som det såg ut i december

2017). Fokus ligger på just bidragsgivarna till ordboken och huruvida man kan ringa in några olika typer av bidragsgivare.

Artikeln inleds med en kort presentation av Folkmun.se. Därefter redogör vi för förutsättningarna för studien, vårt material och våra resultat. Artikeln avslutas med en sammanfattande diskussion.

2. Kort om Folkmun.se

Webbplatsen Folkmun.se startades år 2007 och drivs av privatpersonen David Eriksson. Totalt innehåller Folkmun.se-databasen 5 629 bidrag, och av dessa är 4 764 poster synliga på webbplatsen (december 2017).¹

Huvuddelen av uppslagsorden i Folkmun.se tycks utgöras av etablerade svenska ord och uttryck, men en del av uppslagsorden verkar också vara nybildade. Ordboken innehåller i första hand dialektala ord och slangord (inklusive nedsättande ord) så det är framför allt vardagligt språk som uppmärksammas. Eftersom tillgången till mer traditionella dialekt- respektive slangordböcker för svenskans del är begränsad, fyller webbplatsen en viktig funktion för såväl forskare som språkintresserad allmänhet. Bidragsgivarna bidrar här både med att få regionala ord på pränt och att sprida dem (Sköldberg & Wenner 2017).

Artiklarna i Folkmun.se är av skiftande längd, men samtliga bidrag innehåller, bortsett från själva uppslagsordet, någon form av betydelsebeskrivning, ett alias och en datumangivelse. Många artiklar innehåller också olika former av språkprov, uppgifter om geografisk utbredning, uttal, etymologi och angivelse av stilnivå. Som illustration återges tre ordboksartiklar som återfinns under bokstaven K och som kan sägas vara typiska för webbplatsen. Artikelinnehållen återges här och hädanefter i oredigerat skick, dvs. inklusive eventuella avvikelser från standardspråket.

- (1) **Krabbig** Svår, jobbig Gör det inte svårare än vad det är. Ex: krabba inte té at. av Rebecca 2018-08-15
- (2) **Knulrufs** Att vara rufsig i håret, framförallt bakhuvudet, så att det lätt går att misstänka att personen i fråga nyss haft sex. av Gambleputti 2009-08-12
- (3) **Kånkelbär** Avföring som fastnat i stjärthåret! Hela Sverige. av Ox´n 2007-07-16

1 Stort tack till David Eriksson som så frikostigt delat med sig av sitt material och svarat på våra frågor.

- (4) **Kånkelbär** Med 'kånkelbär' avses hemorrojder i analen. av Hasse
2011-03-03

Adjektivet *krabbig* är ett av de många sydsvenska dialektord som finns med i Folkmun.se men som inte förekommer i traditionella ordböcker. Såväl *knullrufs* som *kånkelbär* är starkt vardagliga ord, och inte heller de står att finna i mer allmänspråkliga verk. Också denna typ av ord är vanligt förekommande i ordboken. När det gäller *krabbig* kan man vidare se att ordet förklaras med två synonymer ('svår, jobbig') och att det sedan sätts in i en mening som beskriver hur ordet kan användas. Här kan man notera att bidragsgivaren plötsligt övergår från adjektivformen *krabbig* till verbformen *krabba*. Det är vanligt att bidragsgivare inte håller sig till en och samma ordklass inom sina artiklar, vilket annars är en viktig grundprincip i traditionellt lexikografiskt arbete.

En tydlig skillnad mellan tryckta ordböcker och vissa ordböcker på internet ligger i möjligheten att bygga vidare på redan inlagda artiklar. I exemplet *kånkelbär* kan man se hur en betydelseangivelse av ordet (se exempel 3) vid en senare tidpunkt har kompletterats av en annan (se exempel 4). Tidigare forskning har också visat att bidragsgivare tycks vara mer motiverade att bygga vidare på befintliga ordboksartiklar än att skapa helt nya (Aaltonen & Seiler 2016).

2.1 Syftet med Folkmun.se

En viktig drivkraft bakom Folkmun.se är Erikssons stora intresse för ord och formuleringar som kännetecknar språkbruket hos de breda folklagren (se vidare Sköldberg & Wenner 2017 med anförda referenser). På ingångssidan till Folkmun.se ställs den retoriska frågan: "Är det Svenska Akademien som bestämmer över det svenska språket eller är det du?". Det är en maktförhandling som omfattar både vem som har makt över språket och vems språk som är viktigt. Frågan kan tyda på en strävan efter att uppvärdera "vanliga" användares språk (jämför Peckham 2007, grundaren av Urban Dictionary, som också lyfter fram vanliga språkbrukares inneboende kunskaper om språket). Det är tydligt att Folkmun.se, liksom många andra användargenererade ordböcker på nätet, präglas av en upproriskhet gentemot etablissemangets (beskrivning av) språk.

David Eriksson har i första hand ett beskrivande syfte med ordboken. Många av de som bidrar till Folkmun.se tycks också vilja dokumentera och beskriva ett visst språkbruk, men det finns även normerande inslag i ordboken. Som exempel kan följande artikel nämnas:

- (5) **fena** Det heter att man är fena på något, inte som många tror en fena. Fena är en förkortning av fenomenal alltså ett adjektiv och itne [sic!] ett substantiv! av Cissi 2008-11-21

Signaturen "Cissi" korrigerar här signaturen "David", som drygt ett år tidigare har lagt in samma ord åtföljt av bl.a. språkexemplet "Han är en fena på skidåkning!".

2.2 Redaktionella riktlinjer

Till dem som vill bidra till ordboken finns det redaktionella riktlinjer. Bidragslämnarna uppmanas bl.a. att skriva en definition. Även uppgifter om ordklass och geografisk härkomst kan infogas. De som skriver en artikel förutsätts med andra ord ha vissa grundläggande språkvetenskapliga, inklusive grammatiska, kunskaper. Därutöver måste en giltig e-postadress anges. Till denna adress skickas en länk som bidragsgivaren måste klicka på för att ordboksartikeln ska visas på webben. Av anvisningarna framgår att man försöker stävja oseriösa bidrag och förbehåller sig rätten att redigera eller radera inskickade bidrag.

I tidigare studier (Sköldberg & Wenner 2017) har vi noterat att ett flertal bidragsgivare inte följer de redaktionella anvisningarna. Orsaken kan vara att de inte förstår instruktionerna, men lika troligt är att de inte läst instruktionerna eller kontrollerat vilka ord som redan är beskrivna i ordboken. I viss utsträckning är dessa problem beskrivna i tidigare forskning. Törnqvist (2010, s. 385–386) konstaterar bl.a. att ett problem med att bjuda in allmänheten i ordboksarbete är att man får in oseriösa förslag.

Det händer också att bidragsgivare lägger in mindre rumsrena ord eller rent av stötande uttryck. Folkmun.se försöker hantera denna problematik genom att vem som helst kan rapportera ordboksartiklar som uppfattas som olämpliga. Vidare kan bidragslämnarna redan när de lägger in ett ord fylla i en ruta om den angivna definitionen är, som det står "barnförbjuden eller politiskt inkorrekt". Dessa funktioner leder givetvis till att sådant som kan uppfattas som stötande uppmärksammas, men det leder inte alltid till att ordet eller betydelsen stryks.

Eriksson är ensam moderator och bestämmer vilka bidrag som publiceras på webben. Han meddelar oss via mejl² att han går igenom alla insända och rapporterade ord, men är restriktiv med att stryka eller censurera material. Han motiverar det med att om ett nedsättande ord existerar, är det bra att språkbrukarna kan googla sig fram till definitionen och sedan förhoppningsvis välja

2 Mejl från David Eriksson till Lena Wenner 2017-05-11.

att inte använda det. Det händer att synnerligen nedsättande bidrag inte görs publika, men de vanligaste skälen till utebliven publicering är dels att bidragsgivaren inte gett sitt medgivande till att artikeln publiceras på webbplatsen, dels att hen av misstag skickat in samma bidrag flera gånger.

3. Material- och metodbeskrivning

Eriksson har gett oss tillgång till den del av Folkmun.se-databasen som innehåller alla bidrag som skickats in till webbplatsen sedan den sjösattes 2007 fram till december 2017.³ Med förhoppningen om att få ökade kunskaper om olika typer av bidragsgivare till webbplatser som Folkmun.se har vi valt att närma oss dem genom att granska de spår de lämnat efter sig. Av vårt material framgår att det är 1 764 unika bidragsgivare som står bakom de drygt 5 500 bidrag som skickats in, så spridningen mellan olika bidragsgivare måste betraktas som relativt stor.

I Sköldberg & Wenner (2018 och under utgivning), som kan ses som förstudier till detta arbete, undersöker vi de spår ett tjugotal bidragsgivare lämnat efter sig (under perioden 2007–2016). Sammanlagt omfattar de två studierna närmare 470 inlägg. Förstudierna visar bl.a. att många bidragsgivare tycks vilja uttrycka något särskilt genom sitt val av signatur, t.ex. sin geografiska hemvist. Vidare går det att se mönster i bidragsgivarnas arbetssätt, t.ex. hur många ord de matar in åt gången och vilket tempo de har. Det går också att se mönster i vad de bidrar med för uppslagsord (om det är enkla ord eller flerordsuttryck), de inskickade ordens betydelser och till vilken stilnivå de hör. Många bidrag visar sig också vara systematiskt uppbyggda och vittnar om goda kunskaper i grammatik och dialektologi hos några av dem som är med och bygger upp resursen.

Inom ramen för den undersökning som presenteras här har vi studerat ett större antal bidrag. Närmare bestämt har vi tagit fasta på bidragsgivarnas angivna alias, sorterat materialet i bokstavsordning efter dessa och sedan valt ut vart tionde alias i listan. I praktiken rör det sig om 190 unika alias, och totalt sett har dessa lagt in 1 512 olika bidrag⁴. Vidare har vi studerat antalet bidrag

3 Avseende studiens forskningsetiska aspekter så har bidragsgivarna inte informerats om sin medverkan i studien. Erhållen data är anonymiserad så att den inte går att koppla till fysiska personer. Däremot går det att utifrån anonymiserade IP-uppgifter t.ex. utläsa om flera användaridentiteter använder samma datoruppkoppling. Därigenom menar vi att vi har beaktat befintliga forskningsetiska riktlinjer om informanternas anonymitet och skydd av informanter.

4 En och samma bidragsgivare kan naturligtvis använda sig av flera olika alias, och olika bidragsgivare kan gömma sig bakom en och samma signatur. Detta har vi dock för enkelhetens skull valt att bortse från i denna studie.

som respektive alias har matat in och delat in bidragsgivarna i olika grupper baserat på mängden inlägg. Utöver detta har vi studerat innehållet i de bidrag som varje utvalt alias har sänt in och på liknande vis delat in bidragsgivarna i grupper efter bidragens huvudsakliga art. Vid denna kategorisering har vi först och främst förhållit oss till vilka sorters ord och uttryck det rör sig om, huruvida de har någonting gemensamt rent geografiskt, stilistiskt eller semantiskt.

I det följande resonerar vi kring ovan nämnda grupper i allmänhet och ger exempel på enskilda bidragsgivare som vi betraktat som typiska för varje grupp.

4. Likheter och skillnader i antal bidrag

Vi menar att man, utifrån antalet bidrag som varje alias har skickat in, kan dela in bidragsgivarna i tre grupper, nämligen *testare*, *medelproducenter* och *storproducenter*.

4.1 Testare

Till gruppen *testare* har vi fört de bidragsgivare som har skickat in upp till fem unika bidrag. Totalt är det 163 testare i vårt material och tillsammans utgör de hela 86 procent av de bidragsgivare som vi valt att studera. Värt att notera är att huvuddelen (121 personer) av dessa faktiskt bara skickar in ett enda bidrag. Testarna står därmed för endast 15 procent av det totala antalet bidrag.

Bland testarna återfinns en bidragsgivare som valt att kalla sig "Pia Larsson". Hen har en tidig oktobermorgon 2017 valt att lägga in följande artikel som sedermera blivit publik på webbplatsen:

- (6) **hydd** Den första tunna isskorpan på vatten (oavsett typ; vattenpöl, tjärn, sjö, havet, åar osv). av Pia Larsson 2017-10-31

Den förhållandevis utförliga beskrivningen av dialektordet *hydd* har vid in-skickningstillfället försetts med etiketterna *dialekt*, *bälsingemål* och *substantiv* – etiketter som endast moderatorn ser.

En annan testare som också bara lagt in ett enda ord är "Nils". Det aktuella bidraget (från 2016) är verbet *kurka* med betydelsen 'fastna i en uppförsbacke med t.ex. en lastbil eller ett tungt godståg'. En sökning på ordet i Folkmun.se visar att ordet *kurka* redan var inlagt två gånger när denna betydelse angavs och då med andra betydelser: 'sluta fungera, ge upp' (inskickat av "roger.c" år 2010) och 'köra slut på någon' (insänt av "Håkan Stattin" år 2011). De tre betydelserna är som synes semantiskt sett relaterade till varandra.

Ytterligare en testare har valt att kalla sig "Micke Hell". Denne bidragsgivare

har under en fredagsförmiddag i augusti 2007 lagt in sammanlagt tre ord. De aktuella orden är *grada* ('ta temperaturen i t.ex. vatten'), *trö* ('trampa på någon eller något') och *fryna* (vilket ingår i *fryna* på näsan, som enligt bidragsgivaren betyder 'att rata eller tacka nej till något speciellt, t.ex. mat i någon form'). Lite speciellt för Micke Hell är att hen, utöver att ge betydelser och språkprov, gör ett försök att återge hur orden i fråga uttalas. Exempelvis uttalas *trö* med "rullande r och ett mycket långt ö", vilket torde motsvara ett sydsvenskt uttal.

4.2 Medelproducenter

I det undersökta materialet finns det vidare 21 olika bidragsgivare som skickat in mellan 6 och 29 bidrag. Dessa har vi valt att kalla *medelproducenter*, och de utgör 11 procent av antalet bidragsgivare i vårt material. Tillsammans står de bakom 265 antal bidrag, vilket motsvarar en andel på 17 procent.

Till kategorin medelproducenter har vi fört aliaset "Evert". Hen har under oktober och november 2010 lagt in sex etablerade skånska ord åtföljda av korta betydelseangivelser i form av synonymer. De aktuella orden, som fördelar sig på olika ordklasser, är *töj* ('kläder'), *lär* ('läder'), *grisk* ('glupsk, hagalen, ivrig efter'), *arri*, *arrig* ('vred, arg'), *skamma* ('förebrå') respektive *skamma sig* ('skämmas').

En annan medelproducent gömmer sig bakom aliaset "Olsson". Hen har, under loppet av åtta minuter en förmiddag i september 2011, lagt in 16 enkla ord som hen själv kategoriserar som "bohuslänska, ö-mål". Bland orden återfinns vanliga ord som återges med dialektalt uttal, dvs. ord som inte brukar finnas med i traditionella dialektsamlingar, t.ex. *pärer* ('päron'), *såww* ('såg') och *rôdet* ('ruttet'). Men "Olsson" har också skickat in mer utpräglade dialektord, exempelvis *lonket* ('ljummet'), *skamstyg* ('elakt, styggt', 'göra något av elakhet') och *sperre* ('småmakrill'). Samtliga inskickade bidrag är försedda med synnerligen enkla betydelseangivelser, och man kan också notera att de nästan är i bokstavsordning. Med tanken på den hastighet varmed orden förts in kan man undra om "Olsson" utgått från någon form av förlaga (jämför diskussionen kring bidrag av "Hetrometrus" i Sköldberg & Wenner under utgivning).

4.3 Storproducenter

I det undersökta materialet finns det personer som lagt in 30 eller fler bidrag och dessa kallar vi för *storproducenter*. Sammanlagt är det 6 bidragsgivare i denna grupp, vilket motsvarar 3 procent av antalet bidragsgivare. Storproducenterna har tillsammans skickat in 1 022 bidrag, vilket utgör 68 procent av vårt material. Tack vare ett flitigt bidragsgivande återfinns flera av dem på den tio-i-topp-lista på webbplatsen över användare som skickat in flest bidrag.

Till kategorin storproducenter har vi exempelvis valt att räkna "Arla". Under loppet av drygt två år (augusti 2007–december 2009) lade hen in ca 70 bidrag och samtliga dessa är publika på webbplatsen. Efter denna aktiva period har hen bara skickat in ett bidrag till, i augusti 2013. Bland de inskickade orden återfinns *player* ('person med många relationer'), *lack* ('irriterad, arg') och *fai-la* ('misslyckas'). Där finns också ordet *serri*, som anges vara en interjektion härrörande från *seriöst* och som anges ha två betydelser 'allvarligt talat!' respektive 'allvarligt talat?' Hen har skickat in förhållandevis många relativt unga slangord, och detta redan för ca 10 år sedan. Vissa ord har också sina rötter i multietniskt ungdomsspråk, t.ex. *chok* ('mycket') och *bekna* ('sälja, kränga'). Andra uppslagsord som lagts in av samma person är engelska förkortningar som letat sig in i svenskan och spritts inte minst via sociala medier, t.ex. *OMG*. I vissa fall kan man också se att "Arla" valt att lyfta fram en ny betydelse hos ett befintligt ord, t.ex. *hårt* ('mycket, allvarligt, starkt'). Som exempel anförs: "Hen skulle äga dig så hårt!".

5. Likheter och skillnader i bidragens art

På samma sätt som man kan dela in de utvalda bidragsgivarna efter hur många bidrag de skickat in, kan man gruppera dem efter vilka slags ord de företrädesvis bidragit med. I vårt material kan man ringa in fem olika huvudtyper av artikelförfattare, och vi har valt att kalla dem som ingår i grupperna för *dialektfokuserade* (76 personer), *slangfokuserade* (71), *allätare* (13), *provokatorer/normbrytare* (7) och *övriga* (23). Nedan presenteras dessa grupper och exempel ges. Som framgår av frekvensangivelserna har de två första grupperna flest antal medlemmar i vårt delmaterial.

5.1 Dialektfokuserade

Ett stort antal av de bidragsgivare som vi valt att studera benämner vi *dialektfokuserade*, eftersom de huvudsakligen lagt in dialektala ord. Till dessa bidragsgivare hör redan nämnda "Pia Larsson" (hälsingemål), "Micke Hell" (skånska), "Evert" (skånska) och "Olsson" (bohuslänska). Utöver dessa finns det ytterligare bidragsgivare i materialet vars alias signalerar en förkärlek för ord som hör till en viss del av Sverige – ett intryck som dessutom förstärks när man granskar de bidrag som hen har matat in, exempelvis "Christer i Kalmar" (småländska), "BjursMartin" (dalmål) och "Martin N Rörum" (skånska).

Ytterligare en bidragsgivare som valt att fokusera på dialektala ord och uttryck är "Mikaelstrand" som 2011 lade in ordet *tvesula* som hen anger betyder "om man lägger på dubbla pålägg på en smörgås tex skinka och ostskiva". Ordet förekommer dialektalt på flera håll i Sverige, särskilt i de södra och västra

delarna av landet.⁵ Till bidragsgivare som satsar på dialekter har vi också valt att föra "Kristina". Hen har i februari 2016 lagt in adjektivet *nåk* och i anslutning till detta skrivit kommentaren "På pitebonska betyder det att vara elak". Betydelsebeskrivningen ger en antydning om att hen, liksom så många andra, förhåller sig till en befintlig artikel. Tittar man vidare i databasen finner man mycket riktigt två andra *nåk*-artiklar. Först har "Hanna Löfdahl" år 2009 lagt in en utförlig artikel, som "Leffe HÅ" nästan ett år senare valt att förhålla sig till.

- (7) **Nåk** nåk, nåk -a, nåk -t. Ångermanländskt adjektiv med negativ ton. dålig; sjuk; underlig; smutsig; äcklig, osv. "Vilken nåk film", "Jag mår nåkt". av Hanna Löfdahl 2009-03-03
- (8) **Nåk** = Tapig, intetsägande, utan utstrålning, torftig (Skellefteå västra). av Leffe HÅ 2010-02-13

Adjektivet *nåk*, som alltså används i (åtminstone) olika delar av i Norrland, tycks ha lite olika betydelser. Ett gemensamt drag hos dem är dock att de ger negativa associationer.

5.2 Slangfokuserade

Som redan framgått finns det också en grupp bidragsgivare, de *slangfokuserade*, som i första hand lägger in slangartade ord och uttryck. Till denna grupp har vi valt att räkna "Jones". Hen har lagt in fyra bidrag med några minuters mellanrum i mars år 2012. De aktuella bidragen, som samtliga är publika på webbplatsen, är *bröta* ('föra oväsen'), *svina* ('kasta en boll hårt'), *stret* ('idiot') och det något äldre uttrycket *rulla batt* som anges betyda 'festa'.

En annan bidragsgivare som också företrädesvis har lagt in slangord, har valt att kalla sig "John D". Hen hör till kategorin storproducenter och har lagt in över 190 unika bidrag, vilket leder till en fjärdeplacering på webbplatsens tio-i-topp-lista över flitiga bidragsgivare. "John D" dyker upp en tidig lördagskväll i mitten av januari 2010 och är sedan aktiv till efter klockan 03.00 på natten. Arbetet har då resulterat i närmare 100 bidrag. Nästa förmiddag, strax före lunch, fortsätter hen och matar då i rask takt in ytterligare ca 30 bidrag. Följande dagar skickar hen in ytterligare ett 40-tal artiklar för att sedan upphöra abrupt. Hen dyker sedan upp först ett halvår senare med ytterligare två bidrag.

"John D" har i huvudsak bidragit med enkla ord men också ett flertal fler-

5 Se www.sprakochfolkminnen.se/sprak/dialekter/aktuellt-dialektord/dialektord/2018-08-01-tvesovla-och-sovelhund.html.

ordsuttryck, exempelvis *frilla* ('frisyr'), *nuna* ('ansikte'), *majje* ('magister'), *strutar* ('kvinnobröst'), *slang med handtag* ('korv med bröd'), *på smällen* ('gravid'), *få fett på sylen* ('ha samlag') och *knäck i lurarna* ('dålig hörsel'). Som synes är det väletablerade ord och uttryck med tydlig slangkaraktär. Till skillnad från de ord som "Arla" bidrar med har "John D" liksom "Jones" i första hand lagt in ord som tillhör ett äldre språkbruk. Samtliga bidrag är publika, och detta trots att "John D" har utnyttjat möjligheten vid inmatningstillfället att markera några av dem som "barnförbudna". Moderatoren har ändå valt att låta publicera dem.

5.3 Allätare

En tredje grupp bidragsgivare har vi valt att kalla *allätare*. Hit har vi fört bidragsgivare som lägger in ord av ganska varierande slag. Som exempel kan vi nämna "Rudolf 1922" som september–oktober 2009 lagt in fyra bidrag. De aktuella orden är *bladneger*, som är ett äldre slangord, *puma* och *milf*, som båda är yngre slang, samt det dialektala *dorving*. *Milf* förklaras på följande ingående sätt:

- (9) **Milf.** Milf är ett ord som har sitt ursprung i den amerikanska porrbranschen där det är en förkortning av "a mother I would like to fuck". Ordet har kommit i användning i svenskan som benämning för en medelålders kvinna som är sexuellt attraktiv inte bara för sina jämnåriga utan jämväl för yngre män. av Rudolf 1922

En annan bidragsgivare som vi också valt att föra till gruppen allätare kallar sig "Danne". Hen har skickat in 22 ord och uttryck under en och samma junidag 2008. Bland hens bidrag återfinns relativt vanliga – om än vardagliga – allmänspråkliga ord, dialektala ord, äldre slanguttryck, multietniska ungdomsord etc.

5.4 Provokatörer/normbrytare

På många användargenererade webbplatser som exempelvis Wikipedia förekommer vandalism i form av att man kan ändra eller till och med radera andras artiklar (Mattus 2009, s. 192). Det är emellertid relativt svårt att vandalisera på Folkmun.se eftersom man där inte kan redigera andras inlägg (se Sköldberg & Wenner 2017, s. 244). Det är ändå uppenbart att några bidragsgivare tycks ha en annan huvudsaklig drivkraft än de som exempelvis vill beskriva den egna dialekten. Vi har valt att kalla dessa personer för *provokatörer/normbrytare*, eftersom de främst tycks vilja ställa till förtret för webbplatsens ägare

och användare av ordboken. I vårt delmaterial finns det endast ett fåtal sådana bidragsgivare, och bland dem återfinns den som valt att kalla sig "Fröjd". Hen har endast matat in ett uppslagsord och det är just ordet *folkmun* som hen har definierat som "En värdelös skit sida på internet, med befängda definitioner" (från 2009). Ordboksartikeln är inte publik.

Ännu ett exempel från denna grupp bidragsgivare är "General Fist". Hen har också bara lagt in ett bidrag. Det aktuella ordet är *dubbeltelefonkukmacka* som anges betyda 'När man tejpar två telefoner på var sida av sin penis, och drar en kondom över dem, i syfte att öka tjockleken på sin mandom'. Inte heller denna artikel är publik på webbplatsen. Om det beror på att bidragsgivaren inte genomfört alla steg i bidragsprocessen eller på att moderatören har satt stopp för artikeln har vi inte kännedom om.

5.5 Övriga

Slutligen finns det bidragsgivare som inte riktigt passar in i de grupper som presenterats ovan och som vi valt att kalla *övriga*. Bland dessa återfinns sådana som i första hand skickat in nybildade ord som användarna själva har skapat – ofta för att de tycker att det finns en lucka i ordförrådet. En bidragsgivare som vi valt att föra till denna grupp kallar sig "Ingelöv", som 2009 skickat in det för oss okända och troligen påhittade ordet *skvada*. Ordet uppges betyda 'många onödiga ord', dvs. "när någon skriver eller talar för mycket eller använder alltför många onödiga ord och förklaringar". Artikeln är inte publik på webbplatsen.

Till denna grupp har vi också exempelvis räknat "Victor", som 2007 lagt in ordet *punsch* följt av olika encyklopediska uppgifter om drycken som sådan men också en kortare etymologisk utredning. Ytterligare en bidragsgivare som vi räknat in i denna grupp är "Tjeder" som endast skickat in ett bidrag (år 2008), i vilket ordet *kuttersmycke* beskrivs. Enligt Tjeder har det gått från att betyda 'utsmyckning, ofta i form av en vacker kvinna, i fören på en båt' till att beteckna en vacker utsmyckning i allmänhet. Tjeder anser att ordet med tiden också har fått en negativ valör. Artiklarna om *punsch* och *kuttersmycke* är för övrigt båda synliga på webbplatsen.

6. Sammanfattande diskussion

Det finns flera användargenererade ordböcker på nätet över svenska språket och en av dessa är Folkmun.se. I ett försök att komma bidragsgivarna närmare har vi tittat på de spår de lämnat efter sig i den databas som ligger till grund för just Folkmun.se. Närmare bestämt har vi fördjupat oss i ett delmaterial som består av 1 512 uppslagsord fördelade på 190 bidragsgivare.

En djupdykning i materialet visar att bidragsgivarna kan delas in i tre grupper: *testare*, *medelproducenter* och *storproducenter*, baserat på antalet inlägg. Vidare kan bidragsgivarna grupperas efter *innehållet* i sina bidrag. När man utgår från enskilda skribenters urval av ord, kan man se att många artikelförfattare har en tydlig preferens när det gäller bidragens art. Vi har här ringat in följande fem huvudtyper: *dialektfokuserade*, *slangfokuserade*, *allätare*, *provokatörer/normbrytare* och *övriga*.

Inom vårt delmaterial är kategorin *testare* absolut störst. Många har bara lagt in ett ord. Dessa personer tycks alltså på något sätt ha fått kännedom om webbplatsen, velat testa att lägga in ett bidrag och sedan tyckt att detta räcker. Det faktum att testarna är så många till antalet torde leda till att det är fler personers språkbruk som dokumenteras – eller med andra ord att ett större, mer varierat ordförråd beskrivs (inklusive ord från olika delar av landet). Samtidigt finns det en hel del användare som väljer att avsätta en bra stund för att vara med i uppbyggnaden av ordboken. Några av dessa har lagt in mer än 100 ord.

Enligt vår mening är det positivt att många personer är involverade i arbetet med att beskriva svenska språket. Användarnas bidrag bör sättas in i en större kontext där många ordboks förlag numera kämpar med kraftigt vikande försäljning och där ordboksframställningen är koncentrerad till några få specialistmiljöer (Sköldberg & Mattsson 2016; se även Sköldberg & Wenner 2017).

Rent innehållsmässigt innehåller Folkmun.se i första hand dialektala ord och slangord. Det kan bero på att användarna – mer eller mindre explicit – uppmantras att skicka in den typen av ord. Vi tycker att det är positivt att dialekt- och slangord beskrivs på Folkmun.se, eftersom tillgången till uppdaterade dialekt- och slanglexikon är begränsad. Andra delar av ordförrådet täcks också i hög grad in av traditionella ordböcker, exempelvis de samtida verk som Svenska Akademien står bakom.

Man kan se att många dialekter är företrädna på Folkmun.se. Flera av storproducenterna har valt att beskriva dialektord från södra Sverige, vilket har fått som konsekvens att många sydsvenska ord och betydelser lyfts fram. När det gäller slangorden så uppvisar de en stor bredd. Några ord förknippas med äldre Stockholms slang medan andra snarare leder tankarna till multietniskt ungdomsspråk i förorterna av idag. Det är uppenbart att det digitala formatet har många fördelar när det gäller att beskriva de mer flyktiga och föränderliga delarna av ordförrådet. I jämförelse med en tryckt ordbok är ju en digital ordbok så mycket lättare att uppdatera.

Summary

The study examines the user-generated web dictionary Folkmun.se. We analyze how the content of Folkmun.se has developed with particular focus on 190 contributor aliases. The contributors can be grouped based on two distinct factors: 1) by how many words and expressions they have submitted, and 2) by the type of words they prefer to describe.

Most of the contributors only publish one or two words. Furthermore, a majority choose to describe dialect words or slang words. Many of these words are not described in traditional dictionaries. The advantages of having people with different backgrounds and skills working with word collections are obvious, and their work is an important contribution to the fields of dialectology and lexicography.

Emma Sköldberg är docent i nordiska språk och arbetar bl.a. inom olika ordboksprojekt vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet.

Lena Wenner är doktor i nordiska språk och arbetar på Institutet för språk och folkminnen som forskningsarkivarie med inriktning på dialekter.

Referenser

Aaltonen, Alexi & Stephan Seiler, 2016: Cumulative growth in user-generated content production: Evidence from Wikipedia. I: *Management Science* 62(7), s. 2054–2069.

Folkets lexikon. Hämtat 02.11.2018. <https://folkets-lexikon.csc.kth.se/folkets>

Folkmun.se. Hämtat 02.11.2018. <http://www.folkmun.se>

- Fuertes-Olivera, Pedro A., 2009: The Function theory of lexicography and electronic dictionaries: WIKTIONARY as a prototype of collective free multiple-language Internet dictionary. I: Henning Bergenholtz, Sandro Nielsen & Sven Tarp (red.): *Lexicography at a crossroads: dictionaries and encyclopedias today, lexicographical tools tomorrow*. Bern: Peter Lang, s. 99–134.
- Gao, Yongwei, 2012: Online English Dictionaries: Friend or Foe? I: Ruth V. Fjeld & Julie Matilde Torjusen (red.): *Proceedings of the 15th EURALEX International Congress 7–11 August 2012*. Oslo: Department of Linguistics and Scandinavian Studies, University of Oslo, s. 422–433.
- Lew, Robert, 2014: User-generated content (UGC) in online English dictionaries. *OPAL – Online publizierte Arbeiten zur Linguistik* 2014 (4), s. 8–26.
- Mattus, Maria, 2009: Wikipedia – Free and Reliable? Aspects of a Collaboratively Shaped Encyclopaedia. I: *Nordicom Review* 30, s. 183–199.
- Meyer, Christian, M. & Iryna Gurevych, 2012: Wiktionary: a new rival for expert-built lexicons? Exploring the possibilities of collaborative lexicography. I: Sylviane Granger & Magali Paquot (red.): *Electronic Lexicography*, Oxford: Oxford University Press, 259–291.
- Peckham, Aaron, 2007: *Mo' Urban Dictionary: Ridonkulous Street Slang Defined*. Kansas City: Andrews McMeel.
- Sköldberg, Emma & Christian Mattsson, 2016: Ful- och finlexikografi? Om ordboksverksamhet i Sverige i dag och i morgon. I: Hannesdóttir, Anna (red.), *Framtidens lexikografi. Rapport från ett symposium i Göteborg 5 oktober 2012*. (Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 42.) Göteborg, s. 111–129.
- Sköldberg, Emma & Lena Wenner, 2017: Folkmun och Luxikon. En jämförelse mellan två användargenererade ordbokssajter. I: *Språk och stil, Tidskrift för svensk språkforskning* 27, s. 21–48.
- Sköldberg, Emma & Lena Wenner 2018: Amatörlexikografiska insatser på sajten Folkmun.se. I: Ásta, Svavarsdóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hilmisdóttir & Thórdís Úlfarsdóttir (red.): *Nordiske Studier i Leksikografi* 14. Reykjavík, s. 237–245.
- Sköldberg, Emma & Lena Wenner, u.u.: Amatörlexikografer – vilka, hur och varför? Om insatser på den användargenererade sajten Folkmun.se. I: *Svenskans beskrivning* 36.
- Slangopedia.se. Hämtat 02.11.2018. <http://www.slangopedia.se/>

Törnqvist, Lars, 2010: Brukarmedverkan i webbordböcker. I: K. Jóhannesson, I. Larsson, E. Magnusson Petzell, S-G. Malmgren, L. Rogström & E. Sköldberg (red.): *Bo65. Festskrift till Bo Ralph*. (Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 39.) Göteborg, s. 383–390.

Wiktionary (svensk version). Hämtat 02.11.2018.

<http://sv.wiktionary.org/wiki/Wiktionary>

Wolfer, Sascha & Carolin Müller-Spitzer, 2016: How Many People Constitute a Crowd and What Do They Do? Quantitative Analyses of Revisions in the English and German Wiktionary Editions. I: *Lexikos* 26, s. 347–37.

Nyckelord: användargenererad, ordbok, dialekt, slang, lexikologi, lexikografi

Bibliografiska uppgifter

Sköldberg, Emma & Lena Wenner, 2019: Vilka är det som bidrar med ordboksartiklar till Folkmun.se? I: Gabriella Sandström (red.): *Språk i Norden 2019*, s. 79–93.

<https://tidsskrift.dk/sin/index>

© Författarna och Nätverket för språknämnderna i Norden

Dialekt i sosiale medium – det norske perspektivet

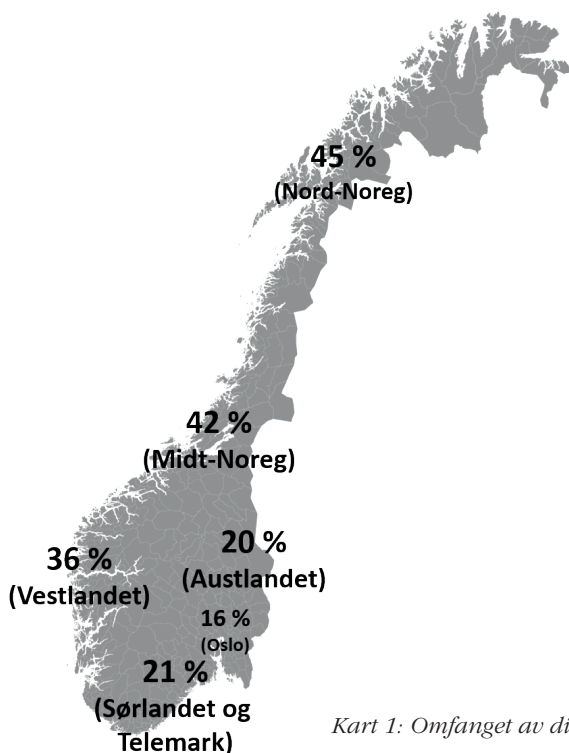
Øystein Alexander Vangsnæs

I ei landsdekkande norsk spørjeundersøking frå 2016 oppgir 29 prosent at dei skriv dialekt i private samanhengar, og blant unge under 30 år er talet 53 prosent. Det er også markante geografiske skilnadar der dialektskriving synest å vera minst vanleg i Oslo og på Austlandet og mest vanleg i Midt-Noreg og Nord-Noreg. I denne artikkelen vert det hevda at tre forhold står fram som viktige for å forklara desse forholda: Sosiale medium trekkjer språket i retning av munnleg språk, dialektar har generelt høg status i Noreg, og talemålet på store delar av Austlandet står strukturelt sett i eit nært samband med standardspråket bokmål.

1. Innleiing

I ei spørjeundersøking frå 2016 gjennomført av analysebyrået Opinion på oppdrag frå Språkrådet svarar 29 prosent av eit utval på 1028 at dei ofte skriv på dialekt i private samanhengar (Opinion, 2016). Blant respondentar yngre enn 30 år svarte så mange som 53 prosent at dei gjer dette, medan berre 15 prosent av dei over 60 år svarte det. Det er med andre ord ein tydeleg aldersforskjell, og av grunnar som me skal komma tilbake til, er det også grunn til å tru at denne skriftlege praksisen har auka dei siste tiåra saman med introduksjonen av nye elektroniske kommunikasjonskanalar, det vil seia det me gjerne kallar *sosiale medium*.

I tillegg til den tydelege aldersforskjellen kjem det også fram klare geografiske skilnadar i undersøkinga. I Oslo svarar 16 prosent at dei ofte skriv på dialekt, på Austlandet elles 20 prosent, på Vestlandet 36 prosent, i Midt-Noreg 42 prosent og i Nord-Noreg 45 prosent. Fylket Møre og Romsdal er i undersøkinga rekna til Midt-Noreg saman med Trøndelag sjølv om det i mange samanhengar, ikkje minst språklege, er vanleg å rekna det som eit av dei fire fylka i landsdelen Vestlandet. Sørlandet forstått som Agder pluss Telemark utgjer også ein eigen kategori i rapporten, og der svarar 21 prosent at dei ofte skriv på dialekt i private samanhengar, altså omtrent det same som på Austlandet. Desse ulike svarprosentane er sett ut på Kart 1.

Kart 1: Omfanget av dialektskriving i ulike delar av Noreg ifølgje *Opinion* (2016).

Dei geografiske skilnadane som kjem fram i *Opinion* (2016), passar godt med resultat frå fleire andre undersøkingar som har vore gjennomført dei siste om lag ti åra. I ei spørjeundersøking i Trondheim med 560 respondentar mellom 15 og 30 år fann Skog (2009) at 60 prosent rapporterte å bruka dialekt når dei skreiv på Facebook. Dette resultatet styrkjer såleis inntrykket av at skriftleg dialekt er utbreidd blant unge i Midt-Noreg.

Rotevatn (2014) undersøkte rapportert språkbruk blant 142 skuleelevar (dei fleste 17–18 år) på 5 vidaregåande skular på Vestlandet, og 75 prosent av dei rapporterte at dei brukte dialekt på sosiale medium. Dette resultatet styrkjer såleis inntrykket av at skriftleg dialekt er vanleg blant ungdom også på Vestlandet.

Evjen (2011) gjennomførte ein grundig studie av kommentarfelt i tre regionale (nett)avisar, ein utgiven i Bodø (Nord-Noreg), ein i Førde (Vestlandet) og ein i Kongsvinger (Austlandet). Ho kategoriserte ytringar som dialekta- le dersom dei inneheldt meir enn eitt morfologisk eller fonologisk avvik frå

skriftnormalane, gitt at dei kunne seiast å ha eit dialektalt opphav (Evjen 2011, s. 44). Då fann ho at 13 prosent av ytringane i det nordnorske kommentarfeltet var dialektale, 5,2 prosent i det vestnorske og 4,4 prosent i det austnorske (Evjen 2011, s. 63).

I Grepstad (2015, avsnitt 7.2) vert to spørjeundersøkingar i 2012 og 2013 samanfatta som at åtte av ti i Oslo svarar at dei ikkje skriv dialekt, mot fem av ti på Vestlandet og fire av ti i Nord-Noreg.

Samla byggjer altså desse fire andre undersøkingane på litt ulike måtar under det biletet Opinion teiknar av den geografiske variasjonen ved dialekt-skriving. Og undersøkingane til Skog og Rotevatn nemnde over byggjer også under det spesifikke forholdet at dialekt-skriving er meir utbreidd blant unge.

Det er likevel mange ubesvarte spørsmål knytt til emnet, og det viktigaste er kanskje dette: Kva vil det seia at ein respondent svarar at hen nyttar skriftleg dialekt i private samanhengar? Er det då snakk om nokre få emblematiske uttrykk, eller er det ein gjennomført stil der store delar av ytringane har ei form som speglar språkbrukarens munnlege språk? Evjen (2011) er den einaste av dei nemnde kjeldene som har sett på den faktiske språkbruken, og som legg til grunn konkrete kriterium for kva som skal reknast som ei dialektal, skriftleg ytring. Heller ikkje ho har likevel undersøkt i kor stor grad dialekt-skrivinga er gjennomført, og om dei dialekt-skrivande også har standardspråklege innslag i sine ytringar.

I denne artikkelen skal eg no først gi døme på to tekstar med tydelege dialektinnslag og eitt døme på ein tekst med berre nokre få dialektkjennemerke. Alle tekstane er nordnorske. Eg skal så vidare diskutera på den eine sida kvifor dialekt-skriving er forholdsvis vanleg i Noreg, og på den andre kvifor det synest å vera geografisk og aldersrelatert variasjon knytt til fenomenet. Avslutningsvis samanfattar eg artikkelen og peiker samtidig på ein del forhold som bør undersøkast nærmare.

2. Tre dialekttekstar frå sosiale medium

2.1 Ortofon tekstprøve

Den første teksten me skal sjå på, vart skriven i mai 2012 og er henta frå bloggen til ei då 16 år gamal jente frå ein tettstad nær Bodø i Nord-Noreg (Saltensområdet). Bloggen finst ikkje lenger, og teksten er borte frå internettet. Namna som førekjem i teksten, er her bytta ut og manipulerte for å sikra anonymiteten ytterlegare. Bilete 1 (s. 98) viser ein skjermdump (med anonymiseringar). I meir lesbar form er teksten som følgjer:

Tekst 1:

1. Heij fálkz :P
2. Da hadd man endeliiviii fått rátte igjæn :] Etter at ho **Klara** måtte avlives pga sjukdom, har æ ønska mæ nye :) Å hn pappa sa pluteli jaokå :D
3. Så da kjøpt æ mæ eij sjøl, å værdns bæste **Dani** kjøpt ho andre :D <3 Ælska hn!
4. Di heite **Filli** åg **Roxana**:33 Ho **Filli** e oppkalla etter hn **Filli (Philipp)**, å ho **Roxana** va fårslage te hn **Torstein** :] syns dt va passanes navn te di to små ^^,
5. Di e tam, åg utruli snill, einaste probleme e at di ikke e vandt te å gå på do i reisebure sitt.. nåkka ho **Klara** førsto at ho sku gjør ifra første dag! Mn dt kjæm væll me tia ;)

Transkribert til normrett bokmål kunne teksten ha hatt følgjande form (utan emotikon):

1. Hei folkens!
2. Da hadde man endelig fått rotter igjen. Etter at Klara måtte avlives pga. sjukdom, har jeg ønsket meg nye. Og pappa sa plutselig «ja, OK».
3. Så da kjøpte jeg meg ei sjøl, og verdens beste Dani kjøpte hun andre. Elsker han!
4. De heter Filli og Roxana. Filli er oppkalt etter Filli (Philipp), og Roxana var forslaget til Torstein. Synes det var passende navn til de to små.
5. De er tamme, og utrolig snille, det eneste problemet er at de ikke er vant til å gå på do i reiseburet sitt, noe Klara forstod at hun skulle gjøre fra første dag! Men det kommer vel med tida.

Råtta mine :3

08.05.2012 kl.16:01 i Blogg 5 stökka har vist at di bryr sæ

Heij fálkz :P

Da hadd man endeliiviii fått råtte igjæn :] Etter at ho Klara måtte avlives pga sjukdom, har æ ønska mæ nye :) Å hn pappa sa pluteli jaokå :D

Så da kjøpt æ mæ eij sjøl, å værdns bæste Dani kjøpt ho andre :D <3 Ælska hn!

Di heite Filli i åg Roxana :33 Ho Filli e oppkalla etter hn Filli (Philipp), å ho Roxana va fårslage te hn Torstein :] syns dt va passanes navn te di to små ^^,

Di e tam, åg utruli snill, einaste probleme e at di ikke e vandt te å gå på do i reisebure sitt.. nåkka ho Klara førsto at ho sku gjør ifra første dag! Mn dt kjæm væll me tia ;)

Bilete 1: Skjermdump av blogginnlegg skrive på saltendialekt (nordnorsk).

Denne teksten må seiast å vera ei ganske genuin attgiving av den aktuelle nordnorske dialekten. Me ser eksempel på dialektale trekk på fonologisk og morfologisk så vel som syntaktisk nivå. Som døme på fonologi finn me at lågning av [e] til [æ] er systematisk gjengitt (*igjæn*, *bæste*, *kjæm*, *væll*) – dette er eit svært karakteristisk trekk ved norske dialektar frå Trøndelag og nordover gjennom heile Nord-Noreg. Eit tydeleg og meir regionalt trekk for Salten-området er apokopen, som me ser i preteritumsformene *hadd* og *kjøpt*, og fråværet av vokalending i predikative fleirtalsadjektiv (*tam*, *snill*) er eit karakteristisk kjennemerke ved nordnorske dialektar. Eit anna tydeleg syntaktisk kjennemerke er pronomenet som står framfor personnamn (*ho Klara*, *hn pappa*, *ho Filli*, *hn Torstein*), gjerne kalla «prepropriell artikkel». Dette finn ein normalt ikkje i standardspåkelege tekstar. Legg samtidig merke til at når namna står i predikativ stilling slik som i avsnitt 4 (*Di heite Filli og Roxana*), er det ingen slik prepropriell artikkel, og det er heilt i tråd med korleis grammatikken for dette fenomenet er skildra (sjå t.d. Delsing 2003, s. 21).

Me ser i tillegg til slike dialektale innslag visse lydrette, eller *ortofone*, val der standardspåket ikkje speglar uttalen på ein direkte og konsekvent måte. Det gjeld til dømes attgivinga av konjunksjonen 'og' som å: Det speglar den uttalen som er vanleg i all munnleg norsk (nemleg [o]). Eit anna døme gjeld fråværet av *-t* i bestemt form eintal av nøytrumssubstantiv (*fårslage*, *probleme*,

reisebure): Den t-en ein her finn i standardspråket, er stum i så godt som alle varietetar av norsk, og skrivaren vel altså å ikkje ha han med.

Vidare kan me merka oss valet av skriveforma *eij* framfor *ei* i avsnitt 3. Det er kanskje for å markera at uttalen av denne diftongen er meir fremre og høgare i starten [ei] enn i til dømes sentralaustnorsk uttale [æi]. Dette gjeld for dei fleste norske dialektar frå Nordvestlandet og nordover gjennom heile Trøndelag og det meste av Nord-Noreg. Men samtidig finn me *heite*, *einaste* og *reisebure*, der diftongen er representert på same måte som i standard skriftspråk.

Me ser elles nokre få døme på ortografiske val som ikkje er ortofone, men som i staden er i tråd med standardspråklege konvensjonar. Eit døme gjeld forma *tam* i avsnitt 5, som nok vert uttalt med kort [a] og lang [m] (altså [tam:]): Akkurat i slike tilfelle har norsk ortografi eit unntak frå at kort vokal vert representert med dobbel konsonant (jf. *tam* vs. *tann*). Den pragmatiske partikkelen 'vel', som er eit anna unntak frå regelen i standard norsk, representerer ho likevel med dobbel konsonant som *væll*, og dermed altså ortofont.

Eit anna døme gjeld pronomenet 'det', som skrivaren representerer som forkortinga *dt*, altså der vokalen er kutta vekk, men ikkje den stumme konsonanten. Dette, saman med *hn* for 'han', representerer truleg ein bestemt uformell stil ein finn i ulike elektroniske kommunikasjonskanalar, men det bryt altså mot den svært ortofone stilen skrivaren elles legg for dagen.

2.2 Mindre ortfon tekstprøve

Som ein kontrast til denne særst ortofone teksten kan me sjå på ein annan tekst som også har eit veldig tydeleg dialektpreg. Dette er eit utdrag av eit Facebook-innlegg skrive i juli 2015 av ein mann busett i Tromsø. Innlegget vart ei nyheitssak på grunn av innhald og form, men også på grunn av svaret han fekk, fordi også det var skrive på dialekt, sjå iTromsø (2015).

Tekst 2:

1. Hei du Norwegian.. æ va å skulle fly mæ en tur til Spania her i sommer. Å da pakka
2. æ jo kofferten med badetrusa å sandalan. Før æ tenkte at **det** kanskje **var** greit å ha
3. **med** litt lettere klea enn **det** vi bruke heime i nord**norge** på sommarn. Hadde jo vært
4. litt dumt å tusle rundt i 35grader iført snøscooterdressen æ kjøpte snøvintern i 99. Å
5. når æ pakke **ned** klea så regne æ no **med** at dokker klare å sende den kofferten min

6. **med** samme flye som mæ, kanskje dokker har sånn ultraradarscanner sånn at dokker
7. ser ka som e i kofferten før dok sende han **med flyet** å at **det** var derfor dokker sendte
8. han Tel Oslo, fordi dokker så sandalan å badetrusa å tenkte at denna [...] han skal Tel
9. frognerbadet! Men æ sku jo ikkje **det**!! Æ like jo ikkje søringa engang, fordi dem
10. klage straks han ryk under 15grader. Vi hadde en gang 15+grader her i Tromsø.
11. Satan **det var** en fin sommerdag! Heile Tromsø tok fri fra jobb å dro rett heim å måka
12. sæ **ned** til plena å tok fram grillen!

Det er fleire forhold som tydeleg viser at dette er dialektnært, og me kan sjå kort på nokre døme kontrastert mot bokmål. Former som æ for *jeg*, *mæ* for *meg*, å for *og*, *va* for *var*, *sandalan* for *sandalene*, *klea* for *klær* er alle i tråd med talemålet i store delar av Troms fylke.

Men i utdraget har eg markert to typar ortografiske val der konvensjonar frå skriftspråket har overstyr det ortofone. Det gjeld dels at skrivaren brukar «stumme konsonantar», markert med feit skrift (utan understreking), og dels korleis bokstaven <o> vert brukt i tilfelle der uttalen er [o] og ikkje [u], markert med understreking (utan feit skrift). I tillegg er nokre ord markert med både feit skrift og understreking, og dei kjem me straks tilbake til.

Orda med feit skrift utan understreking sluttar alle med ein konsonant som neppe er uttalt i talemålet til skrivaren: *det*, *med*, *ned*, *-badet*, *flyet*. Ei ortofon attgiving av desse ville ha vore *de*, *me*, *ne*, *-bade*, *flye*. Den siste forma finn me då også i linje 6 (og samanlikn dette med den første teksten, som har bestemte nøytrumsformer som *fårslage*, *probleme* og *reisebure*).

Uttalen av <o> i orda med understreking (utan feit skrift) vil alle vera med [o], og der skrivaren av den første teksten gjennomført brukar bokstaven <å> for å representera dette, brukar skrivar 2 dette stort sett berre for ordet 'og', som jo har uttalen [o], og elles i former der også bokmål har det (*når*, *sånn*, *så*, *måka*). I ord som *jo*, *kofferten*, *nord-*, *tok* er uttalen [u], og skrivaren held slik sett på den tvitydige valøren grafemet <o> har i standardspråkleg norsk (og svensk). Med ei genuin ortofon tilnærming slik som skrivar 1 har, ville skrivar 2 ha hatt former som *såmmer*, *dåkker* ('dere'), *jåbb* etc.

Orda som er markerte med både feit skrift og understreking, er òg døme på at standardspråket har overstyr attgiving av talemålet: Dei fleste ubestemte

fleirtalsformer av substantiv og presens av svake verb har ingen utlydande [r] i nordnorske dialektar (og heller ikkje trøndske og vestnorske). Snarare enn forma *var* i linje 2 og 11 forventar me såleis heller *va* slik som i linje 1, og me ser dessutan at skrivaren nyttar presensformer som *bruke* (linje 3), *pakke*, *regne*, *klare* (linje 5), *sende* (linje 7) etc. utan *-r* i denne teksten. Formene *bar* (linje 6) og *ser* (linje 7) er derimot i tråd med det som er vanleg uttale i tromsdiakt for desse kortverba.

Desse to tekstane viser altså at måten å representera dialekt på i sosiale medium kan variera. Begge tekstane har eit uomtvisteleg dialektpreg, men den eine er meir gjennomført talemålsnær enn den andre når det gjeld ortografiske val.

2.3 Lite ortofon tekstprøve med emblematiske dialektmarkørar

For å illustrera at tekstar også kan vera enno mindre dialektprega, kan me no til slutt sjå på ein tredje tekst. Den er skriven av ein vaksen mann og henta frå eit Facebook-generert kommentarfelt til eit debattinnlegg om vegavgifter (bompengar) i Tromsø i mars 2017.

Tekst 3:

1. Det er vel bare en ting som er klart her og nå og det er at hverken dem som styrer
2. eller oss andre vet **hva** vi vil få. Når æ hører og leser **hva** de forskjellige folkevalgte
3. er i stand til å uttrykke og mene noe om, så *si* det *mæ* at dem ikke helt har peiling å
4. langt mindre har kontroll over *ka dem ha* gitt *sæ* i kast med.

I denne teksten på totalt 71 ord er det berre seks (*æ*, *mæ*, *si*, *sæ*, *ka*, *ba*) som har ei form som bryt med standard bokmål, og som speglar nordnorsk dialekt. Fire av dei er pronomer, og dei to andre er presensformene *si* (bokmål 'sier') og *ba* (bokmål 'har'). Me ser òg at forma *ka* alternerer med det standardspråklege *hva*. Pronomenforma *dem* brukt i subjektsposisjon representerer elles eit brot med systemet i bokmål, der ein forventar *de*. Presensforma *ba* i siste linje er noko uventa både fordi andre presensformer i teksten har r-ending, og fordi mange nordnorske dialektar gjerne har presensform på *-r* for *ba* og andre kortverb. Ein meir gjennomført dialektnær og ortografisk versjon av denne teksten kunne ha sett slik ut:

1. De e væll bare en ting som e klart hær å nå å de e att værken dæmm såm styre

2. eller åss andre vet ka vi vil få. Når æ høre og læs ka di færrskjellie fælkevalgte
3. e i stann tell å uttrykke å mene noe åmm, så si de mæ att dæmm ikke helt ha peiling å
4. langt mindre ha kontråll åver ka dæmm ha gitt sæ i kast me.

I sum viser desse tre tekstane at det kvalitativt sett kan variera ein heil del kor sterkt dialektprega tekstar i sosiale medium er. Det er ikkje usannsynleg at også den tredje skrivaren vil meina at teksten han har produsert, er på dialekt sjølv om dialektinnsлага er få, og det er heller ikkje usannsynleg at folk flest oppfattar tekst 3 som ein dialekttekst sjølv om både tekst 1 og tekst 2 kvalitativt sett er langt meir dialektprega.

På dette området trengst det meir forskning. Så langt er det få eller ingen grundige kvalitative undersøkingar av korleis dialektskrivning faktisk ser ut, og korleis det varierer. Med dette i minne kan me no gå vidare til spørsmålet om kvifor såpass mange nordmenn rapporterer at dei brukar dialekt i skrift i private samanhengar.

3. Kvifor skriv mange nordmenn dialekt i private samanhengar?

Årsaka til den utbreidde dialektbruken i private samanhengar er etter mitt syn todelt: For det første trekkjer sosiale medium skriftspråket i retning av talespråket, og for det andre vil talespråk for svært mange nordmenn seia ein språkleg varietet som strukturelt sett er markant annleis enn standard skriftspråk, altså dialekt. I det følgjande skal eg utdjupa dette.

Sosiale medium kan forståast som nettside- og/eller app-baserte kommunikasjonskanalar som jf. Enli & Aalen (2018) «tilrettelegger for å skape og dele innhold, og å delta i sosiale nettverk». Enli & Aalen skriv vidare at «et typisk trekk ved sosiale medier [er] blandingen mellom det private og det offentlige, og at det er tilrettelagt for interaktivitet og deltakelse».

Det interaktive aspektet sosiale medium kan ha, gjer at dei ofte kjem i ei mellomstilling mellom karakteristiske trekk ved på den eine sida tradisjonelt skriftspråk og på den andre talespråk. Evjen (2011, s. 12ff) diskuterer slike karakteristikum på bakgrunn av innsikter frå andre forskarar og peiker mellom anna på at der tradisjonelt skriftspråk typisk er asynkront med tidsforskjell mellom produksjon og mottaking, er talespråk synkront ved at produksjon og mottaking skjer samstundes. Ei rekkje andre forhold følgjer av denne grunnleggjande skilnaden, og sidan den skriftlege kommunikasjonen i sosiale medi-

um ofte er meir eller mindre synkron, blir også andre karakteristiske trekk frå talespråk så å seia med inn i det skriftlege.

Ikkje minst gjeld det at synkron språkbruk ofte er meir uformell enn den asynkrone og prega av slang og kraftuttrykk, og der synkront talespråk utnyttar intonasjon, volum og tempo, må ein ty til utradisjonelle skriftlege verkemiddel for å få fram dette i skrift. Eit anna trekk ved munnleg kommunikasjon er at han ofte fyller sosiale funksjonar der det kan vera vel så viktig at det føregår ei veksling mellom samtalepartnarane, som at bestemt innhald vert formidla fram og tilbake. Tradisjonell skriftleg kommunikasjon har derimot som regel meir fokus på det siste. (Ei fin oppsummering av desse forholda finst i Evjen 2011, s. 14.)

Den viktigaste sida ved dette for vår diskusjon er at sosiale medium flyttar den skriftlege kommunikasjonen nærmare talespråket. Rotevatn (2014) nyttar termen *snakkeskriving* for å karakterisera den kommunikasjonen som kjenne-teiknar mange sosiale medium. Og i eit samfunn der talespråk for svært mange av språkbrukarane i alle samanhengar vil seia *dialekt*, vert det då naturleg at snakkeskrivinga får ei form som ber preg av nettopp dialekt. Det synest å vera den mest rimelege forklaringa på kvifor så mange nordmenn skriv på dialekt.

Her vert då sjølvsagt språkhaldningar og toleranse for dialektbruk eit viktig bakteppe: Noreg har ikkje eksepsjonelt mange dialektar og dialektbrukarar, men toleransen for språkleg variasjon i Noreg har av fleire vore omtalt som svært høg (t.d. Vikør, 1995; Trudgill, 2002). Og sjølv om somme har stilt spørsmål ved om dette eigentleg stemmer (t.d. Mæhlum & Røyneland, 2009; Røyneland, 2009; Vangsnes, 2013), ikkje minst når det gjeld nye, etnolektisk farga varietetar av norsk (sjå Kulbrandstad, 2015 for ei oversikt), synest det relativt klart at bruk av dialekt frå ulike stader i landet vert tolerert og akseptert på dei fleste samfunns-arenaer, også på nasjonalt nivå: Ein høyrer dialekt brukt så vel frå Stortingets talarstol som i førelesingar på universiteta, og det er på dette området at Noreg synest å skilja seg frå dei fleste andre land i Norden og elles i Europa.

Innleiingsvis såg me at yngre i større grad enn eldre brukar skriftleg dialekt (Opinion, 2016). Den viktigaste forklaringa på dette må ein tru ligg i framvoksteren av datamediert kommunikasjon ('computer mediated communication') dei siste 20–30 åra. I den tida privat skriftleg kommunikasjon først og fremst føregjekk i brevs form, var han asynkron og til dels formell, men med tilkomsten av e-post og etter kvart særleg sms og chat fekk ein også meir synkrone og uformelle kanalar for skriftspråkskommunikasjon. Utover på 2000-talet kom så for alvor eigne plattformer som la til rette for sjølvmediert skriftleg kommunikasjon både ein-til-ein og ein-til-fleire/mange, altså det me no gjerne kallar *sosiale medium*.

Generasjonsskiljet i bruken av skriftleg dialekt er enklast forklart ved at sosiale medium er eit forholdsvis nytt fenomen. Eldre språkbrukarar har ikkje vore vande med å skriva i synkrone kommunikasjonskanalar og brukar difor i større grad ei tradisjonell skriftform. For yngre språkbrukarar har synkron skriftleg kommunikasjon vore ein naturleg del av kvardagen gjennom det meste av oppveksten. For å illustrera kor nytt sosiale medium er som fenomen, kan me kort sjå litt på Facebook.

Facebook vart etablert i 2004, i utgangspunktet som ein elektronisk studentkatalog ved Harvard-universitetet, og først to år seinare, i september 2006, opna for alle personar i verda over 13 år med ei gyldig e-postadresse (Svensk Wikipedia, 2018). Dette som i våre dagar er det største og mest dominerande sosiale mediet, har altså berre vore allment tilgjengeleg i godt og vel 12 år.

No er det også viktig å understreka at det varierer både kor synkron og kor privat kommunikasjonen på elektroniske kommunikasjonsplattformer er. På Facebook har ein til dømes dels høve til å skriva statusoppdateringar og dels høve til å chatta, det siste gjennom det som etter kvart er skilt ut som den eigne plattformen/appen Messenger (men dei er framleis integrerte om ein nyttar ein nettlesar). Statusoppdateringane er typisk ein-til-mange-kommunikasjon medan chat typisk er ein-til-ein (eller eventuelt ein-til-nokre). I Rotevatn (2014, s. 66) svarar 33,3 prosent at dei skriv på dialekt overalt på Facebook, men heile 58,3 prosent svarar likevel at dei skriv mest dialekt i chat. Det er eit teikn på at dialektbruken er mest utbreidd i den meir private av dei to kommunikasjonskanalane på Facebook.

Eit anna funn i Rotevatn (2014) som understøttar dette, er at det er tydelege forskjellar mellom ulike sosiale medium. Blant dei som har svart at dei brukar dialekt på Facebook, svarar alle at dei også brukar det i SMS, og 90,8 prosent at dei gjer det på Snapchat, medan berre 23,5 prosent gjer det på Twitter (Rotevatn 2014, s. 69). Sjølv om det ikkje kjem fram i undersøkinga kor mange det er som også har ein profil på Twitter, er ein viktig skilnad mellom Facebook og Twitter at den sistnemnde i langt mindre grad er innretta på privat kommunikasjon: Der ein på Facebook typisk etablerer eit nettverk av venner og bekjente, er grunntanken på Twitter at ein følgjer og vert følgt på grunnlag av interesse for ytringane ein har, og følgjarane treng ikkje kjenna kvarandre privat i det heile. Dette gjer Twitter mindre privat, og dermed vert det for mange også mindre naturleg å bruka dialekt der. Kva publikum språkbrukaren ser for seg for ytringane sine på sosiale medium, er altså også ein faktor som spelar inn på om språkkodevalet blir dialekt eller ikkje.

Funn i Evjen (2011) kastar eit litt anna lys over dette og tilseier at også engasjement spelar ei rolle for bruk av dialekt. Når ho delte materialet sitt inn et-

ter kva for emne ytringane var kommentarar til, såg ho klare forskjellar: Emnet med høgast innslag av dialektyttringar var *bil og trafikk* (11,9 prosent) medan emnet *politikk* (3,7 prosent) hadde lågast innslag. Fem andre emne plasserte seg mellom desse i synkende orden: *kriminalitet, kultur, sport, nyheiter* og *næringsliv*. Ei tolking av dette funnet er at emne som skapar engasjement hjå mottakaren/ytraren, i større grad kan utløysa dialektbruk.

Me skal no venda tilbake til den geografiske variasjonen i dialektskriving som vart lagt fram innleiingsvis, og drøfta nærmare kva grunnen til denne variasjonen er.

4. Kvifor er det geografisk variasjon i omfanget av dialektskriving?

For dei to norske skriftspråka eksisterer det ikkje offisielle uttalenormer. Om det likevel eksisterer standardtalemål i Noreg, herskar det ulike synspunkt. Mæhlum (2009) meiner ein må innsjå at det finst ein måte å snakka norsk på som strukturelt sett ligg tett opp til skriftspråket bokmål, og som fonologisk og prosodisk har austnorske dialektale trekk. Dette talemålet meiner ho fungerer som eit normideal eller ein mental standard for norske språkbrukarar (s. 13).

Det vil føra for langt å ta opp andre syn på spørsmålet her, men dei dataa om geografisk variasjon i dialektskriving som me har sett på her, er potensielt relevante for diskusjonen. For når dialektskriving er minst vanleg i den delen av landet der den presumptive prestisjedialekten er mest utbreidd – altså Austlandet og særleg Oslo – kan det tyda på at språkbrukarane i denne delen av landet oppfattar bokmål som ein adekvat måte å representera deira eige talemål på.

To forhold støttar opp under dette. På den eine sida er det ikkje uvanleg å høyra talarar frå det sentrale Austlandet gi uttrykk for at dei ikkje har nokon dialekt (somme tider også formulert som at dei skulle ønskje dei hadde ein dialekt). Dei har slik sett ei oppfatning av at dei snakkar noko som er nøytralt, altså, om ein vil, eit *standardtalemål*. På den andre sida er det heller ikkje uvanleg at talarar frå til dømes Vestlandet kan seia om ein person at han eller ho «snakkar bokmål», og med det meina at dei snakkar eit sentralaustnorsk talemål. I slike tilfelle vert altså den austnorske dialekten knytt saman med det skriftspråket som han strukturelt sett ligg tett opp til.

Sjølv om desse forholda her vert presenterte anekdotisk utan å vera heimla i konkrete undersøkingar eller forskingsprosjekt, er eg ganske overtydd om at det finst folkelege oppfatningar om at det eksisterer ei form for norsk «ikkje-dialekt» som nettopp tilsvarar det somme forskarar meiner fungerer som eit standardtalemål og/eller ein prestisjedialekt, og som har stor utbreiing i områda i og rundt Oslo og andre byområde på Austlandet.

Norsk standardtalemål/prestisjedialekt står altså i eit tett samband med skriftspråket bokmål. For nynorsk synest det ikkje å eksistera noko talemål med ein tilsvarende status, og eit av funna rapportert i Opinion (2016) er interessant i lys av dette. Blant respondentane som oppgaa nynorsk som hovudmål, svarte 51 prosent at dei ofte skriv på dialekt i private samanhengar. Blant respondentane med bokmål som hovudmål var det berre 26 prosent som svarte dette. Det kan tolkast som at nynorskbrukarar i endå større grad enn bokmålsbrukarane ikkje ser på standardspråket som ein adekvat måte å representera deira talemål på. Rett nok utgjer nynorskbrukarane i undersøkinga berre 10 prosent av dei 1028 respondentane, altså om lag 100 personar, så ein skal vera forsiktig med å trekka denne tankerekka for langt.

Men eit av funna i Rotevatn (2014) bør nemnast i denne samanhengen. I eit fleirsvarspørsmål med ti alternativ om kvifor dei skriv dialekt på Facebook, oppgir heile 76,7 prosent grunnen «[f]ordi det er slik eg snakkar» (s. 67). Utvalet til Rotevatn er 142 ungdommar frå fem ulike stader på Vestlandet der 70,4 prosent har nynorsk som hovudmål (s 56f), og at så mange oppgir dette som årsaka, kan definitivt tolkast som at nynorsk ikkje kjennest som ein naturleg måte å gjengi talemålet deira på. Den nest viktigaste grunnen – at «det er uformelt» – fekk ein svarrate på 45,8 prosent, og den tredje viktigaste grunnen – at «det er det eg kan best» – fekk 15,8 prosent.

Det er altså nokre teikn som kan tyda på at dialektskriving er særleg utbreidd blant nynorskbrukarar. Det er i så fall noko oppsiktsvekkande all den tid det nynorske skriftspråket gjerne vert framstilt som at det i større grad enn bokmål speglar dei norske dialektane.

Geografisk variasjon i dialektskriving kallar på ytterlegare og grundigare undersøkingar. Ein gyldig arbeidshypotese for slike undersøkingar synest å vera at ein viktig forklarande faktor er at det heng saman med i kva grad språkbrukarane oppfattar avstanden mellom eige talemål og det normerte skriftspråket som stor eller ikkje.

5. Samanfating og konklusjon

Det finst etter kvart ein heil del undersøkingar av omfanget av dialektskriving i sosiale medium i den norske befolkninga. Dei viser at dette er minst utbreidd på Austlandet og mest utbreidd på Vestlandet, i Trøndelag og i Nord-Noreg. Det ser altså ut som at dialektskriving er meir vanleg der den språkstrukturelle avstanden mellom det lokale talemålet og standardspråket bokmål er størst.

Årsaka framført her som forklaring på kvifor dialektskriving i sosiale medium er forholdsvis vanleg i Noreg, er toledda. På den eine sida skuldast det at sosiale medium flyttar skrifleg kommunikasjon nærmare talt kommunikasjon,

og me har særleg peikt på at kommunikasjonen i sosiale medium er meir synkron enn i tradisjonelle skriftlege medium. Han er dessutan også meir privat. På den andre sida har dialektbruk generelt forholdsvis høg status i det norske samfunnet, og det bidreg såleis til å gjera terskelen for å skriva dialekt nær lågare enn det tydelegvis er i mange andre språksamfunn.

Gjennom nokre konkrete døme har me sett at normene for dialektskriving varierer. Dei tre nordnorske tekstane me har sett på, er kvalitativt ulike når det gjeld graden av ortofoni og dialektale innslag. Det finst få – om nokon – grundige undersøkingar av dette, og det trengst meir forskning både på kva for normer som er vanlege hjå dialektskrivarar, og også kva som skal til for at lesarar oppfattar ein tekst som dialektalt prega.

Det finst også fleire interessante spørsmål som me ikkje har komme inn på her, men som det kan vera verdt å undersøka nærmare. Eit forhold er kva for haldningar som finst til dialektskriving. Som diskutert i Vangsnes (2013) kan ein ganske lett finna negative ytringar i sosiale medium om spesifikke dialektale avvik frå standardspråklege normer, og metadiskusjonar om dialektskriving finst òg i rik mon.

Eit anna særst interessant spørsmål gjeld kva effekt dialektskriving blant born og unge har på tileigninga deira av standardspråket, og då særleg det mindre brukte av dei to norske skriftspråka. I den samanhengen er det viktig å undersøka om dialektskriving spelar inn på deira standardspråklege tekstproduksjon, men også korleis ein best kan utnytta dialektskrivinga som ein pedagogisk og didaktisk ressurs i arbeidet med å utvikla den metaspråklege kompetansen til elevane.

Aktuelle og spennande forskingsspørsmål knytt til dialektskriving stoppar ikkje der. Alt i alt bidreg fenomenet til å gjera det norske skriftspråklege landskapet endå rikare og meir komplekst ved at ein i tillegg til dei to standardspråklege varietetane – som i seg sjølv femner om ein heil del variasjon – i rik mon også møter skriftbilette som på ulike måtar vik av frå dei, og som i staden speglar lokalt, regionalt og/eller individuelt talemål.

Summary

In a 2016 survey conducted on behalf of the Norwegian Language Council 29 % of the respondents answered that they often write in dialect in private contexts. Among respondents younger than 30 years of age the figure was 53 %. There were furthermore significant geographic variations as written dialect is less common in Oslo and the region Eastern Norway. In this paper, the reasons why so many Norwegians write dialect in private contexts including social media are discussed and the paper also addresses the background for the differences re-

lated to age and geography. Three factors stand out as important: Social media pull the writing style in the direction of spoken language; dialects in general have a high status in Norway; and the spoken language in large parts of Eastern Norway is structurally close to the Bokmål standard of Norwegian.

Øystein Alexander Vangsnes er professor i nordisk språkvitenskap ved UiT Noregs arktiske universitet og professor II ved Høgskulen på Vestlandet.

Referansar

- Delsing, Lars-Olof, 2003: Syntaktisk variation i nordiska nominalfraser. I: Øystein A. Vangsnes mfl. (red.): *Dialektsyntaktiska studier av den nordiska nominalfrasen*, s. 11–64. Oslo: Novus.
- Enli, Gunn & Ida Aalen, 2018: Sosiale medier. *Store Norske Leksikon*, https://snl.no/sosiale_medier. Lesedato 19. november 2018.
- Evjen, Liv Ragnhild, 2011: æ sitt med klump i halsen når æ skriv det hær: Dialekt i skriftspråket i debattforum knytt til tre norske nettaviser. Masteroppgåve, Universitetet i Tromsø.
- Grepstad, Ottar, 2015: *Språkfakta 2015*. Ørsta: Nynorsk kultursentrum. https://www.aasentunet.no/iaa/no/sprak/sprakfakta/sprakfakta_2015/
- iTromsø, 2015: "Æ har lært. Neste gang så kler æ på mæ shortsene inni scooterdressen..." <https://www.itromso.no/nyheter/article11318187.ece>. Lesedato 21. november 2018.
- Kulbrandstad, Lars Anders, 2015: Språkholdninger. I: *NOA norsk som andre-språk*, hefte 1–2, årgang 30, s. 247–283.
- Mæhlum, Brit, 2009: Standardtalemål? Naturligvis! I: *Norsk lingvistisk tidsskrift*, hefte 1, årgang 27, s. 7–26.
- Mæhlum, Brit & Unn Røyneland, 2009: Dialektparadisene Norge – en sannhet

med modifikasjoner. I: S. Sletten og A. Gudiksen (red.): *Mund og Bog. 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009*, s. 219–231. København: Afdeling for Dialektforskning, Nordisk Forskningsinstitut, Københavns Universitet.

Opinion, 2016: Bruker- og befolkningsundersøkelse 2016. Gjennomført for Språkrådet. Internt dokument, Språkrådet. Omtalt i <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt/2017/sterk-sprakinteresse-blant-nordmenn/>.

Rotevatn, Audhild Gregoriusdotter, 2014: *Språk i spagaten*: Facebook-språket. Om normert språk og dialekt blant vestlandselevar. Masteroppgåve, Høgskulen i Volda.

Røyneland, Unn, 2009: Dialects in Norway: catching up with the rest of Europe? I: *International Journal of the Sociology of Language*, hefte 196–197, s. 7–30.

Skog, Berit, 2009: Språket på Facebook. <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraknytt-2009/Spraknytt-12009/Spraket-pa-Facebook/>. Lesedato 15. januar 2013.

Svensk Wikipedia, 2018: Facebook. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Facebook>. Lesedato 20. november 2018.

Trudgill, Peter, 2002: *Sociolinguistic Variation and Change*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Vangsnes, Øystein A., 2013: *Språkleg toleranse i Noreg: Norge, for faen!* Oslo: Samlaget.

Vikør, Lars S., 1995: *The Nordic Languages: Their status and interrelations* (2. utg.). Oslo: Novus Press.

Nøkkelord: dialekt, sosiale medium, ortofoni, norsk, skriftspråk, talespråk

Bibliografiska uppgifter

Vangsnes, Øystein Alexander, 2019: Dialekt i sosiale medium – det norske perspektivet. I: Gabriella Sandström (red.): *Språk i Norden 2019*, s. 94–109.

<https://tidsskrift.dk/sin/index>

© Författaren och Nätverket för språknämnderna i Norden

Sprog i fokus: Kalaallisut (grønlandsk)

Tikaajaat Kristensen

Kalaallisut er det officielle sprog i Grønland. I denne artikel gives en kort præsentation af kalaallisuts sproghistorie, grammatik, sprogpolitik m.m. Der er også et øjebliksbillede af ændringer i sproget og en kort oversigt over sproget i skolen samt et indblik i det grønlandske sprogsekretariat Oqaasileriffiks arbejde med sprogteknologi.

1. Udbredelse

I Grønland er kalaallisut officielt sprog. Der er tre hoveddialekter i Grønland, *Kitaa* vestgrønlandsk (kalaallisut), *Tunu* østgrønlandsk (tunumiisut) og *Avanersuaq* thulesproget (inuktun). Der er ingen officiel sprogstatistik, men man antager at langt de fleste i Grønland, cirka 45.000 sprogbrugere, har kalaallisut som modersmål. I begyndelsen af 2018 boede der i Grønland 55.877 mennesker. Deraf var knap 6.000 født udenfor Grønland.¹ Det største minoritetssprog i Grønland er dansk. I dag bor der omkring 15.000 som er født i Grønland, i Danmark, og det er 3.000 flere end for 10 år siden, mange af dem har kalaallisut som modersmål.

Kalaallisut er et inuitsprog, i samme sprogfamilie som inuktitut og inupiat i Canada og Alaska. I den sprogfamilie er kalaallisut det mest udbredte.

Grønlands skriftsprog blev til efter missionærernes ankomst til Grønland; i 1761 udkom ordbogen *Dictionarium Grönlandico-Danico-Latinum* af Poul Egede, og året før blev der udgivet en grammatikbog. Midt i 1820'erne rapporterer en missionær at analfabetismen er afskaffet i Grønland; dette vedrører de dengang kendte dele af landet. I 1845 blev der etableret to uddannelsesinstitutioner efter folkeskoleniveau, nemlig kateketseminarerne i Nuuk og Ilulissat, og kateketuddannelsen foregik på kalaallisut. I 1851 udkom *Grammatik der Grönlandischen Sprache* af Samuel Kleinschmidt; denne kom til at fungere som den første standardortografi på kalaallisut. Grønlands første avis, *Atua-gagdliutit*, udkom i 1861 og blev trykt udelukkende på kalaallisut indtil 1952; avisen udkommer stadig den dag i dag og er dobbeltsproget, kalaallisut og dansk. I 1973 trådte den nye retskrivning, som er forenklet og mere udtalenær end Kleinschmidts morfologiske retskrivning, i kraft i Grønland.

1 Oplysningerne stammer fra Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, www.stat.gl.

2. Sprogpolitik

I 2010 fik Grønland sin inatsisartutlov² nr. 7 af 19. maj 2010 om sprogpolitik. Sprogpolitikken blev førstebehandlet i 2009 og trådte i kraft som lov i 2010; i loven står der at kalaallisut er det officielle sprog i Grønland. Dette skete i forbindelse med at Grønland fik selvstyre i 2009, og med loven i 2010 ændredes altså den gamle bestemmelse fra hjemmestyreløven fra 1979, hvor kalaallisut blev betegnet som hovedsprog. Ifølge loven fra 2010 skal private virksomheder med mindst 10 ansatte, offentlige virksomheder og myndigheder udarbejde en sprogpolitik som skal kortlægge virksomhedernes sproglige kompetencer, synliggøre fremmedsproglige og kulturelle kompetencer og virksomhedens eksterne sproglige image og lave retningslinjer for intern og ekstern kommunikation. Formålet er at fremme indføring af kalaallisut i virksomheder. Den normale praksis er dog stadig at når der er mindst én dansktalende i virksomheden, så foregår møder og anden intern kommunikation på dansk, lige meget om flertallet af ansatte er kalaallisuttalende.

Selvstyrekommissionen omtaler i sin betænkning fra 2003 at sprogpolitikken i Grønland har gennemgået et markant skift i den sidste del af 1900-tallet. Det danske sprog havde en meget høj prioritet i den første del af århundredet på bekostning af undervisningen af kalaallisut. I 1970'erne blev undervisningen af kalaallisut intensiveret, og dansk blev nedprioriteret. Den skiftende sproglige prioritering i undervisningen gennem tiden har betydet at befolkningen har forskellig sproglig sammensætning: Den ældre generation taler, skriver og forstår bedre på dansk end kalaallisut, mens den yngre generation taler, skriver og forstår bedre på kalaallisut end dansk.

3. Sprog i skolen

Frem til 1953 foregik undervisningen i de grønlandske folkeskoler udelukkende på kalaallisut, og i 1925 indførtes faget dansk som valgfag for grønlandske skoleelever.

I 1950-52 ændredes folkeskoleforordningen så man delte eleverne i kalaallisutspregede A-klasser og danskspregede B-klasser; det var op til forældrene om man ville have sine børn i A-klasser eller B-klasser. Begrundelsen for opdeling i forskellige klasser var at man mente at de dansktalende børn var bogligt stærkere end kalaallisutspregede børn, så man mente at det var bedst at dele eleverne ud fra sprog.

I 1959 overgik undervisningssproget i folkeskolerne til dansk; dette blev vedtaget som skolelov i 1967. I denne periode var undervisningssproget over-

² *Inatsisartut* betyder 'dem der laver love'. Det er betegnelsen for Grønlands parlament/landsting.

vejende dansk, og engelsk blev indført som fag de steder hvor der var engelsklærere til stede.

Ved indførelsen af hjemmestyret i 1979 blev kalaallisut stadfæstet som hovedsproget i Grønland. Kalaallisut var nu det første sprog man havde i folkeskolerne, og danskfaget startede i 4. klasse mens engelskundervisningen startede i 7. klasse.

Efter folkeskolereformen i 1997 kører folkeskolerne efter *Atuarfitsialak*-princippet (*atuarfitsialak* betyder 'den gode skole'), som er baseret på integrerede klasser; det vil sige man ikke længere deler klasserne i forskellige sprog, men blander kalaallisutsprogede og dansksprogede elever i klasserne. I skoleåret 2002/03 begyndte folkeskoleelever at have dansk fra 1. klasse og engelsk i 4. klasse, mens kalaallisut stadig var fra 1. klasse for alle elever. I skoleåret 2018/19 begyndte elever i Kommuneqarfik Sermersooq (hovedstadskommunen, den mest folkerige kommune i Grønland) at have engelsk fra 1. klasse, så nu startede alle folkeskoleelever med tre sprogfag fra 1. klasse: kalaallisut, dansk og engelsk.

De gymnasiale uddannelser i Grønland blev etableret i slutningen af 1980'erne, og undervisningssproget var dansk. Der er fire gymnasier i Grønland i dag, og undervisningssproget er stadig på dansk.

I Nuuk, hvor de fleste danskere kommer til for at arbejde, kan man tydeligt mærke at efter man ikke længere delte eleverne efter sprog, taler de unge mere og mere dansk frem for kalaallisut, og mange mener at kalaallisut er mindre vigtigt end dansk, især med hensyn til uddannelse. Dette er omvendt udenfor Nuuk, hvor man har problemer med at lære elever dansk nok til at de kan komme videre i uddannelsessystemet, hvor dansk er undervisningssproget (for eksempel gymnasier og universitetet).

4. Sprogets opbygning

Kalaallisut er et polysyntetisk sprog; det betyder at man sætter tilhæng med forskellige betydninger til en stamme og endelser for at lave et ord. På den måde kan man lave lange ord, og et ord på kalaallisut kan derfor også svare til en hel sætning på dansk, for eksempel, *nerinnigitsoorpoq*, som betyder 'han fik ikke noget at spise'. 'Spise' er stammen, *neri-*, og der er to tilhæng, *-nngit-* og *-soor-*, som betyder 'skulle have, men gjorde ikke', tilhængen *-nngit-* er det nægtende tilhæng der er mest udbredt i brug, og endelsen er *-poq*, som er en udsagnsordsendelse der indikerer at der er et 3.-personssubjekt, og at udsagnsordet ikke har et objekt.

Kalaallisut er et ergativt sprog, hvilket vil sige at subjektet for et transitivt verbum er markeret med relativendelsen *-p*, og objektet står i absolutiv form

(hvilket ikke markeres), og i intransitive verber står subjektet i absolutiv form. Subjektets endelse ændrer sig derfor i forhold til verbets transitivitet, som for eksempel *ataat**p** anaana asavaa* ('far elsker mor'), hvor *ataata* ('far') er markeret med relativendelsen *-p* for at markere at det er et subjekt til et transitivt verbum; i *ataata asannippoq* ('far er forelsket') er *ataata* ('far') ikke markeret, for det er et subjekt til et intransitivt verbum.

Man skelner mellem overordnede og underordnede modi. De overordnede er indikativ, interrogativ, imperativ og optativ; de underordnede er kontemporativ, konditionalis, participium og kausativ. Desuden skelner man mellem intransitiv og transitiv.

Udsagnsord med overordnede modi har altså fire gange to former, nemlig:

intransitivt indikativ	akivoq	han/hun/den/det svarer
transitivt indikativ	akivaa	han/hun/den/det svarer ham/hende/den/det
intransitivt interrogativ	akiva?	svarede han/hun/den/det?
transitivt interrogativ	akiviuk?	svarede du ham/hende/den/det?
intransitivt imperativ	akigit!	svar!
transitivt imperativ	akinnga!	svar mig!
intransitivt optativ	akili	lad ham/hende/den/det svare
transitivt optativ	akilinga	lad ham/hende/den/det svare mig

Tilsvarende har udsagnsord med underordnede modi fire gange to former, nemlig:

intransitivt kontemporativ	akilluni	han/hun/den/det svarer
transitivt kontemporativ	akillugu	han/hun/den/det svarer ham/hende/den/det
intransitivt konditionalis	akippat	når han/hun/den/det svarer
transitivt konditionalis	akippagu	når han/hun/den/det svarer ham/hende/den/det
intransitivt participium	akisoq	han/hun/den/det svarer
transitivt participium	akigaat	han/hun/den/det svarer ham/hende/den/det
intransitivt kausativ	akimmat	da han/hun/den/det svarer
transitivt kausativ	akimmagu	da han/hun/den/det svare ham/hende/den/det

En sætning har mindst et udsagnsord, og når der kun er et udsagnsord i en sætning, er dette et overordnet udsagnsord; underordnede udsagnsord kan kun forekomme hvis der i sætningen allerede er et overordnet udsagnsord.

Substantiver har otte forskellige kasus, og de kan komme i enten ental eller

flertal; historisk har der været dualis i kalaallisut, sådan som der stadig er i andre inuitsprog.

absolutiv	illu	hus
relativ	illup	husets
instrumentalis	illumik	med et hus
terminalis	illumut	ind i huset
lokalis	illumi	inde i huset
ablativ	illumit	fra huset
vialis	illukkut	gennem huset
ækvialis	illutut	som et hus

I en normal sætning er rækkefølgen af ord sådan at udsagnsordet kommer sidst i sætningen, mens subjektet kommer før objektet.

Der er ingen genus i kalaallisut sådan som der er i dansk. Så *akivoq* betyder 'han/hun/den/det svarer'.

Datid bliver ikke markeret på kalaallisut, men der er tilhæng der kan betyde datid, *-sima-* og *-nikuu-*, og disse begynder faktisk at blive brugt mere og mere som datidsmarkering, hvilket kan være et tegn på sprogændring under påvirkning af dansk.

I kalaallisut bliver fremtid altid markeret, som med tilhængen *-ssa-*, som i *tigussavat* ('du skal tage den') i modsætning til *tiguua* ('han tog den').

5. Ændringer i sproget

I de senere år er relativendelsen på substantiver begyndt at forsvinde; dette medfører en låst ordstilling, så subjektet altid kommer først, også i sætninger hvor endelsen har været særdeles vigtig. Om dette kommer af dansk påvirkning, er uklart. Ved sætninger som *Hans Jukku Noahsenip erinarsormera qiimmassaataavoq* ('Hans Jukku Noahsens sang er opmuntrende') undlader flere og flere at markere relativet (med *-p*) så sætningen kommer til at se således ud: *Hans Jukku Noahsen erinarsormera qiimmassaataavoq*.³

Selvom kalaallisut er det officielle sprog i Grønland, er der også en stor del af offentligheden der foregår på dansk; dette medfører store behov for oversættelse. Den megen oversættelse mellem dansk og kalaallisut medfører også en hel del kalker, som *bussit tiguakka*, 'jeg tager bussen', som i kalaallisut bogstaveligt betyder at 'tage (løfte) bussen'.

³ Eksempler er taget fra KNR.gl (nyheder på kalaallisut).

6. Sprogteknologi

Oqaasileriffik (sprogsekretariatet i Grønland) har haft en sprogteknologiafdeling *Oqaaserpassualeriffik* siden 2002. Dens første opgave var stavekontrol på kalaallisut. I de sidste ti år har Oqaaserpassualeriffik udviklet forskellige sprogteknologiske værktøjer på kalaallisut. Lige nu er det et automatisk oversættelsesprojekt der er i fokus på Oqaaserpassualeriffik. Der er også et tekst-til-tale-system på kalaallisut; dette kan blandt andet findes på hjemmesiden atuffat.gl.

Da man i 1973 gik over til den nye retskrivning for kalaallisut, blev det gamle system ikke ophævet. Derfor findes der stadig en masse tekster og bøger skrevet udelukkende med den gamle Kleinschmidtretskrivning; til at afhjælpe læsning af gamle tekster for den nye generation har Oqaasileriffik på sin hjemmeside en konverteringsmaskine fra den gamle til nye retskrivning.

Summary

Kalaallisut is the official language of Greenland. This article gives a short description of language history, grammar, language policy etc. of Kalaallisut. It also provides a contemporary look at the language change happening now in Kalaallisut. In addition, the article provides a description of the language in school, and of the work on language technology performed by Oqaasileriffik – The Language Secretariat of Greenland.

Tikaajaat Kristensen er B.A. i sprog, litteratur og medier i Ilisimatusarfik – University of Greenland. Hun arbejder i Oqaasileriffik – Grønlands Sprogsekretariat som medarbejder i sprog tjenesten og personnavneområdet; før det var hun medarbejder i sprogteknologiafdelingen.

Litteratur

Redegørelserne i artiklen bygger blandt andet på følgende fremstillinger:

Berthelsen, Christian, 2008: Ønsker om at lære dansk – historisk set. I: *Tidsskriftet Grønland*, s. 144–161.

Betænkning afgivet af selvstyrekommissionen, 2003.

Frederiksen, Katti, 2011: Hvordan er undervisningen i sproget dansk i de grønlandske folke- og gymnasieskoler? I: *Sprog i Norden 2011*, s. 75–82.

Frederiksen, Katti, 2017: *Det grønlandske sprog i dag – rapport over det grønlandske sprog, standpunkt og anbefalinger. Saammaateqatigiinnissamut isumalioqatigiissitaq (forsoningskommissionen)*.

Grønlandsk-dansk selvstyrekommissions betænkning om selvstyre i Grønland, 2008.

Langgård, Per, 2001: Saperasi isumaqaleritsi – Grønlandsk domænevinding. I: *Rapport til Sprogpolitisk referencegruppe*, præsenteret i november 2001.

Petersen, Robert, 1976: Nogle træk i udviklingen af det grønlandske sprog. I: *Tidsskriftet Grønland*, s. 165–208.

Hjemmesider

Grønlands Statistik www.stat.gl.

Oqaasileriffik – Grønlands Sprogsekretariat www.oqaasileriffik.gl.

Lovgivning www.lovgivning.gl (Inatsisartutlov nr. 7 af 19. maj 2010 om sprogpolitik).

Nøgleord: kalaallisut, grønlandsk sprog, sprog, grønlandsk, Grønland

Bibliografiska uppgifter

Kristensen, Tikaajaat, 2019: Kalaallisut (grønlandsk). I: Gabriella Sandström (red.): *Språk i Norden 2019*, s. 110–116.

<https://tidsskrift.dk/sin/index>

© Författaren och Nätverket för språknämnderna i Norden

Ny sproglitteratur 2018

Danmark

Eva Skafte Jensen

Ag, Astrid: Culture as idea and practice in youth and family life. Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet. 2018. 172 s.

I denne ph.d.-afhandling undersøges de sproglige og kulturelle praksisser blandt en gruppe børn fra en skole på Amager. I undersøgelsen indgår både de praksisser børnene har indbyrdes, og de praksisser de udfolder i familie-sammenhæng. De undersøgte børn kommer alle fra en baggrund med etnisk minoritetssprog.

Alle har brug for dansk sprogteknologi. I anledning af at regeringen har nedsat et sprogteknologisk udvalg, har nævnte udvalg i 2018 udviklet en informationsvideo om sprogteknologi: <https://dsn.dk/nyt/nyheder/2018/alle-har-brug-for-dansk-sprogteknologi>.

Blog om Dansk Sprognævn på folkeskolen.dk: <https://www.folkeskolen.dk/blogs/dansk-sproгнаevn>. Dansk Sprognævn etablerede i 2018 en blog på websitet folkeskolen.dk.

Blog om sprogteknologi: Sprogtek2018.dk: <http://sprogtek2018.dk> I anledning af at regeringen har nedsat et sprogteknologisk udvalg, har nævnte udvalg etableret en blog om sprogteknologi.

Borregaard, Grete Wiemann: Stavning i grundskolen. Hvad gør vi? Tarm: Dansklærerforeningens Forlag. 2018. 134 s.

Denne bog er henvendt til lærere i grundskolen og lærerstuderende. Bogen gennemgår lovgrundlaget for undervisning i stavning i skolen, gør rede for nyere forskning i staveundervisning og giver forslag til hvordan staveundervisningen kan gribes an.

Dansk Sproghistorie II: Ord for ord for ord. Red. af Ebba Hjorth, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen, Birgitte Jacobsen, Merete Korvenius Jørgen-

sen og Laurids Kristian Fahl. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Aarhus Universitetsforlag. 2018. 501 s.

I en årrække har dette værk været på vej; det er blevet til som et kollektivt projekt med mange bidragsydere. Bidragene til de enkelte emner er blevet skrevet af autoriteter på de pågældende områder. Ud over seks trykte bind omfatter værket hjemmesiden *dansksproghistorie.dk*. Formålet med *Dansk Sproghistorie* er at skabe og viderebringe ny erkendelse om og indsigt i det danske sprogs historie fra de første runeindskrifter til dagens sprog og dermed bidrage til den sproglige refleksion i Danmark, både blandt læg og lærd. Bind II handler om ortografi, tegnsætning, udtale, ordforråd og ord fra andre sprog.

Dansk til det 21. århundrede – sprog og samfund. Red. af Tanya K. Christensen, Christina Fogtmann, Torben Juel Jensen, Martha Sif Karrebæk, Marie Maegaard, Nicolai Pharao og Pia Quist. København: U Press. 2018. 352 s.

I anledning af professor Frans Gregersens pensionering har redaktørerne redigeret denne antologi med 26 artikler, hvoraf der i denne sammenhæng er særlig grund til at nævne følgende: *Astrid Ag*, *Lian Malai Madsen*, *Janus Spindler Møller*, *Thomas Rørbeck Nørreby* og *Andreas Stæhr*: Dansk og mangfoldighed i nutidens skole, *Tanya Karoli Christensen* og *Torben Juel Jensen*: Og sådan noget i den stil – generelle udvidere i moderne dansk talesprog, *Dorthe Duncker* og *Hanne Ruus*: Nærlys på genrer i det sociolingvistiske interview, *Hartmut Haberland*: Seks fortællinger om sprog i Danmark, *Gert Foget Hansen*, *Jan Heegaard* og *Karoline Kühl*: Kan nordamerikadansk betegnes som en varietet af dansk?, *Anne Holmen* og *Karen Risager*: Det flersprogede danske universitet, *Eva Skaftte Jensen*: Norm, usus og korpus. Kasusvalg i paratagmer, *Henrik Jørgensen*: Grammatiske forskelle som sociolingvistiske variable, *Kjeld Kristensen* og *Malene Monka*: Intraindividuel sprogbrug i Vinderup, *Helge Sandøy*: Samfunnstype og språkleg variasjon. Om språkendringar i Norge, *Jan-Ola Östman*: Parallellspråkande i praktiken.

Danske Studier 2018. Red. af Simon Skovgaard Boeck og Henrik Blicher under medvirken af Andrea Stengaard. Universitets-Jubilæets danske Samfund nr. 597. 2018. 236 s.

Af bindets indhold er der i denne sammenhæng grund til at fremhæve *Jørgen Schack*: Perfektum participium som adjektivisk prædikat.

Bindet indeholder desuden en lang række anmeldelser, fx *Henrik Jørgensen*: Ebba Hjorth, Henrik Galberg Jacobsen, Bent Jørgensen, Birgitte Jacobsen, Merete Korvenius Jørgensen og Laurids Kristian Fahl (red.): Dansk Sproghistorie II.

Danske talesprog 17. København: Nordisk forskningsinstitut, Afdeling for dialektforskning og Museum Tusulanum. 2017. 196 s.

Dette nummer af *Danske talesprog* indeholder 6 artikler: *Karen Margrethe Pedersen*: Refleksivt sig/dem – varianter gennem 800 år, *Inge Lise Pedersen*: Luthers indflydelse på det danske talesprog gennem 300 år, *Ida Hjorth*: Et vindue til Sydsjælland: En undersøgelse af [i]~[e]-variation i perception og brug, *Anne Larsen og Marie Maegaard*: Diskurser om sprog og sprogvalg hos dansk/engelsk-sprogede familier i Danmark, *Karoline Kühl, Jan Heegård Petersen, Gert Foget Hansen og Frans Gregersen*: CoAmDa. Et nyt dansk talesprogskorpus, *Tore Kristiansen*: Kvantitative studier i køn-og-aksang-ideologi hos unge danskere.

Danske talesprog 18. København: Nordisk forskningsinstitut, Afdeling for dialektforskning og Museum Tusulanum. 2018. 316 s.

Dette nummer af *Danske talesprog* udgøres af en monografi, nemlig *Astrid Ravn Skovses* ph.d.-afhandling: Sproglig variation, socio-geografisk orientering og hverdagsmobilitet blandt unge to steder i Danmark.

Eegholm-Pedersen, Sv.: Mothstudier. Kildegrundlaget for den første store danske ordbog. København: Universitets-Jubilæets danske Samfund. 2018. 221 s.

Mathias Moth foretog i slutningen af 1600-tallet hele forarbejdet til en omfattende ordbog over det danske sprog, men ordbogen nåede aldrig frem til en trykt udgivelse. Med lanceringen af netsiden mothsordbog.dk i 2013 blev ordbogen med 300 års forsinkelse for første gang gjort tilgængelig for offentligheden. På trods af sin status som uudgivet har Moths ordbog haft stor indflydelse på senere ordbogsarbejde. Blandt andet indgår der i mange af Ordbog over det danske Sprogs artikler og i andre betydelige ordbogsarbejder oplysninger hentet fra Moths arkiver. Desuden har principperne for selektion og redigering af opslag været diskuteret i senere ordbogsredaktioner, og man har blandt andet diskuteret hvor Moth fik sin inspiration fra. I denne bog fremlægger forfatteren kildegrundlaget for Moths ordbog. Der er tale om et imponerende arkivarbejde, og bogen er vigtig for den teoretiske såvel som den praktiske del af leksikografifaget.

Fynsk-dansk ordbog. Red. af Harske Hubbi. 2018. 157 s.

Dette er ikke en ordbog i traditionel forstand, men en humoristisk oversigt over forskelle på standarddansk og fynsk lagt frem af Harske Hubbi, et alias for den virkelige person Claus Skytte. Bogen indeholder dels en ordbog med

udtryk fra fynsk til standarddansk, dels en slags parlør med almindelige udtryk brugt på Fyn. Ifølge Harske Hubbi er der tale om en slags slangordbog.

Godt ord igen. Egernrygning. Red. af Jakob Fredslund. Århus. 2018. 146 s.

Denne 'ordbog' består af en samling af nykrettede ord. På hjemmesiden www.godt-ord-igen.dk kan man selv sammensætte substantiver til nye ord og forsyne dem med ordforklaringer. Bogen indeholder 650 ord og ordforklaringer fra hjemmesiden, fx *egernrygning* 'når man siger man egentlig er holdt op men alligevel til fester vimser rundt og får lov at få et hvæs hos alle tilstedeværende rygere', *stræbertrevl* 'slips', *uklarbedspolyglot* 'en der kan gøre sig uforståelig på mange sprog', *vårbuffer* 'den lange periode mellem vinter og forår'.

Grandt, Annette og Jes Vitting: Skriv bedre til borgerne. Center for offentlig kompetenceudvikling: Kommuneforlaget. 2018. 72 s.

Denne bog giver praktiske anvisninger til hvordan man kan skrive til borgerne på en forståelig måde. Bogen henvender sig til ledere såvel som til ansatte i det offentlige.

Hansen, Henrik Houe: Kommabogen. Multivers Academic. 2018. 59 s.

Dette er en lille bog med et dobbelt sigte. For det første ønsker forfatteren at give en kortfattet indføring i kommatering. For det andet ønsker han at argumentere for det system hvor man ikke sætter startkomma. Dette sker dels gennem en kort historisk redegørelse for de kommamuligheder der er i dag i dansk, dels ved en gennemgang af de grunde der er for at automatisk komma foran ledsætninger (såkaldt 'startkomma') ikke er hensigtsmæssigt.

Klart språk i Norden 2017: Sprog og kommunikation i digital borgerbetjening. Rapport fra nordisk klarsprogskonference på Schæffergården, 4.-5. maj 2017. Red. af Anne Kjærgaard og Johanne Lauridsen. Nätverket för språknämnderna i Norden. 2018. 67 s.

Nummeret indeholder 4 artikler: *Julie Meyer Ingemansson, Anne Kjærgaard og Sabine Kirchmeier*: Sprogarbejdet i danske kommuner, *Ari Páll Kristinsson, Sigrún Steingrímisdóttir, Birgitta Guðmundsdóttir og Olga M. Cilia*: (U)forståelige love, domme og digital formidling, *Andreas Nord*: Klarspråk i nätinteraktion. Trevlighet, trafikordningsplaner och undringar om döda rådjur i ett kommunalt e-serviceforum, *Gabriella Sandström*: Kristallklara e-tjänster – arbetet bakom kulisserna.

Latinsk-dansk Ordbog. Red. af Jens Theodor Jensen og Martin Julius Goldschmidt.

Denne ordbog udkom første gang i 1886. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab etablerede i 2016 en webversion. I 2018 udkom ordbogen også som app.

LexicoNordica 25. Red. af Sturla Berg-Olsen og Emma Sköldberg. Nordisk Forening for Leksikografi 2018. 374 s.

Temaet for bindet er *Fackspråk i nordiska ordböcker*. Bindet indeholder to danske bidrag indenfor temaet: *Lise Lotte Weilgaard Christensen*: Bruger aspekter ved emneklassifikationer til fagsproglige ressourcer, *Patrick Leroyer og Henrik Købler Simonsen*: Indlæring af fagtekstproduktion på fremmedsprog: om fagordbøger som prædeterminerede læringsværktøjer. Bindet indeholder desuden to danske bidrag udenfor temaet: *Heidi Agerbo*: Funktionsteoretisk diskussion af brugerreaktioner på ordbogsartikler – med fokus på varemærker, omdiskuterede ord og eksempelsætninger.

Lund, Jørn: Dansk, dønsk, darnsk – That’s the question. Gads Forlag. 2018. 203 s.

Dansk, dønsk, darnsk indeholder en række korte artikler af Jørn Lund om sproglige emner, fx sproglige undvigemanøvrer, om ordet *svigermor* er ved at gå af brug, associationer forbundet med ord som *lugt, duft, stank, odør* og *deo*. Formålet er ”at øge tolerancen og skærpe sansen for sproglig mangfoldighed”.

Madsen, Jens og Lise Overgaard Nielsen: Situeret fremstilling. Frederiksberg: Samfundslitteratur. 2018. 202 s.

Bogen er en grundbog til lærerstuderende med undervisningsfaget dansk på alle klassetrin. Den giver et bud på en sammenhængende, tidssvarende skrivedidaktik der plæderer for at skriveundervisningen i højere grad end tilfældet er nu, tager udgangspunkt i autentisk lignende skrivesituationer snarere end i stavning og abstrakte tekstnormer.

More parallel, please! 11 anbefalinger til mønsterpraksis for parallelsproglighed på nordiske universiteter. Red. af Frans Gregersen mfl. Nordisk Ministerråd 2018. 66 s.

Denne bog indeholder alt, hvad et universitet har brug for for at påbegynde arbejdet med at udforme, praktisere og revidere en sprogpolitik der tager udgangspunkt i brugen af engelsk sammen med (parallelt med) brugen af ét eller flere nordiske sprog. Bogen sammentænker de udfordringer inter-

nationalisering af universiteter, forskning og universitetsuddannelser stiller, med ønsket om at fastholde og videreudvikle kvalitet baseret på de lokale nordiske sprog.

Mørch, Ida Elisabeth og Susanne Thøger: Staveuniverset. Øvehæfte 1 – lydrette ord. Frederikshavn: Dafolo. 2018. 24 s.

Dette hæfte indeholder staveøvelser henvendt til elever der kender bogstaverne og deres navne.

Mål & Mæle. 39. årgang. Red. af Ken Farø og Thomas Olander. 2018, nr. 1–3. 32 s. + 32 s. + 32 s.

Foruden brevkassen *Sprogligheder* med spørgsmål om sprog indeholder *Mål & Mæle* artikler om sprog. Af disse numres indhold er der i denne sammenhæng grund til at fremhæve *Kristoffer Friis Bøegh*: Spor fra dansk i de Amerikanske Jomfruøers engelsk-kreolsk (nr. 2) og *Karen Margrethe Pedersen*: Bornholmsk dialekt – i historisk og geografisk belysning (nr. 3).

Ny forskning i grammatik 25. Red. af Klaus Geyer, Alexandra Holsting, Peter Juul Nielsen og Uwe Kjær Nissen. Dansk Sprognævn. 2018. 201 s.

Ny forskning i grammatik giver læseren et indblik i den nyeste nationale sprogforskning indenfor dansk og en lang række fremmedsprog. Af bindets artikler kan nævnes *Sune Sønderberg Mortensen*: "Det tror du ikke på?" Deklarative spørgsmål som grammatikaliserede metaspørgsmål, *Henrik Høeg Müller*: Nøgne subjekter i dansk, *Peter Juul Nielsen*: Få + supinum som interessentkonstruktion i dansk.

NyS. Nydanske Sprogstudier 54. Red. af Margrethe Heidemann Andersen, Laura Winther Balling, Tanya Karoli Christensen, Ken Ramshøj Christensen, Jan Heegård, Thomas Wiben Jensen og Marianne Rathje. Udgivet af Dansk Sprognævn. 2018. 207 s.

Bind 54 er et temanummer om *anvendt lingvistik*. Det indeholder 6 artikler: *Holger Juul, Anne-Mette Veber Nielsen og Hanne Trebbien Daugaard*: Morfologi på mellemtrinet, *Elisabeth Muth Andersen, Gitte Rasmussen og Elisabeth Dalby Kristensen*: Hvad må vi så gøre? Repetitive spørgsmål og adfærdsgulerende responser i interaktion med en person med demens, *Louise Hallstrøm Abildgaard, Christina Fogtmann og Christian Gaden Jensen*: De stresse-des sprog: Nær sproglige analyser af det opsplittede selv og kontroltab, *Anne Kjærgaard, Gitte Gravengaard, Sine Hjuler og Camilla Dindler*: Om relationen mellem informationelle valg og forudsigelser i forståelsen af sekvenser af sæt-

ninger, *Rasmus Puggaard*: Telefoniske båndpasfiltres indflydelse på talergenkendelse: høje frekvenser og dansk /t/, *Hanne Sæderup Pedersen*: Grammatisk talesprogsanalyse som tilgang til at studere forståelser af depression.

NyS. Nydanske Sprogstudier 55. Red. af Margrethe Heidemann Andersen, Tanya Karoli Christensen, Ken Ramshøj Christensen, Jan Heegård, Thomas Wiben Jensen, Marianne Rathje og Jacob Thøgersen. Udgivet af Dansk Sprognævn. 2018. 142 s.

Bind 55 indeholder 4 artikler: *Marie Herget Christensen*: Nyhedskløvningen, *Marta Kirilova*: 'Det er helt i orden': Kulturelle shibboletter i jobsamtaler med andetsprogsbrugere af dansk, *Donna Eleanor Prohic og Elisabeth Engberg-Pedersen*: Sprogforståelse efter 20 år i Danmark: tolkning af anaforer i led-sætninger, *Bjarne Ørnsnes*: Pragmatik i ordbogen: Hvordan kan fokusadverbiet *godt* beskrives i en dansk-tysk ordbog? Desuden indeholder nummeret en anmeldelse af et andet relevant værk: *Tina Thode Hougaard*: Nye medier – gamle analysemetoder. Anmeldelse af *Andreas Candefors Stæbr og Kristine Købler Mortensen* (red.): Sociale medier og sprogbrug. Analytiske tilgange.

Nyt fra Sprognævnet. Dansk Sprognævn. Publiceret på <https://dsn.dk/nyt/nyt-fra-sproгнаevnet>. 2018, nr. 1-3. 20 s. + 16 s. + 15 s.

Numrene indeholder et udvalg af sproglige spørgsmål til Dansk Sprognævn, bogomtaler og artikler om sproglige forhold, fx *Karoline Lassen*: SKAM har fået unge danskere til at blive bedre til at forstå norsk (nr. 1), *Margrethe Heidemann Andersen*: Dansk ordimport – pauseskærm eller screensaver? (nr. 2), *Ida Elisabeth Mørch*: Kært bær har mange navne (nr. 3).

Nyt fra Sprognævnet har normalt 4 årlige numre, men har fra slutningen af 2018 holdt pause på grund af flytning og personaleudskiftning. Tidsskriftet genåbner når Dansk Sprognævns nye stab er blevet etableret i Bogense.

Nørreby, Thomas Rørbeck: Language and social status differences in two urban schools. Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet. 2018. 170 s.

Denne afhandling adresserer hvordan københavnske skolebørn i to forskellige skoler bruger sprog til at håndtere deres sociale hverdag samt hvordan denne organisering involverer konstruktioner og tilskrivninger af identiteter og sociale stereotyper.

Olsen, Martin Hauerberg: Bogstaveligt. En grundbog i fonetik og fonologi for undervisere i læsning og stavning. Frederiksberg: Samfundslitteratur. 2018. 152 s.

Bogen er henvendt til undervisere i stavning og læsning, og den handler om forholdet mellem lyd og bogstav. Den indeholder dels en indføring i fonetik og fonologi, dels en mere praktisk del, som handler om koblingen mellem lyd og bogstav, fx oversigter over hvad man forstår ved standardudtaler og betingede udtaler, og hvilke konsekvenser sådant har for skriften. Desuden gives der analyseeksempler som man dels kan bruge direkte, dels kan bruge som inspiration.

Ord og naboer i Norden. Nordisk nabosprogsforståelse. Modersmål-Selskabets årbog 2018. Modersmål-Selskabet. 2018. 190 s.

I *Ord og naboer i Norden. Nordisk nabosprogsforståelse* har årbogsudvalget samlet en lang række tekster om nabosprogsforståelse med udsigtspunkt fra dansk, og i modsætning til andre årbøger er samtlige artikler relevante at nævne i denne sammenhæng: *Vigdís Finnbogadóttir*: Islænderne og det danske sprog, *Henrik Hagemann*: Dansk i nordisk sammenhæng, *Eva Theilgaard Brink*: Nabosprogsforståelse i praksis og i undervisning, *Hanna Birkelund Nilsson*: Færingers færdigheder i og holdninger til dansk, *Marie Sveistrup*: Er skånsk så svært endda?, *Michael Bach Ipsen*: Svensk for begyndere, *Marc Daniel Skibsted Volhardt*: Dansk – nabosprog eller fremmedsprog, *Steinunn D. Jónasdóttir*: Mig og mit danske jeg, *Per Kolstrup*: At finde sprogligt fodfæste i Norge, *Kolbjørn Seth*: Danskens uskyldige morgenbrød, *Markus Hector*: Erfaringer og refleksioner – en svensker i Danmark, *Tijana Vujanović*: En serbers møde med dansk og nordisk, *Björn Ranelid*: Språk ska vara kärlek och omsorg.

Bogen indeholder desuden en indledning, som skal give en indføring i nordisk nabosprogsforståelse, og en læsevejledning, som blandt andet skal fremme brugen af bogen som undervisningsmateriale.

Ord & Sag 38. Aarhus Universitet. 2018. 68 s.

Ord & Sag udgives af Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning ved Aarhus Universitet. Nummeret indeholder videnskabelige såvel som populærvidenskabelige artikler om jysk sprog, fx *Henrik Hovmark*: Hvad betyder *hen*?, *Esben Sundorf*: Tales der stadig dialekt i Århus og Randers?

Petersen, Kathrine Thisted: Udviklingen af inkorporation fra gammel-dansk til moderne dansk. Fra umarkerede kasusformer til markeret artikelløshed og enhedstryk. København: Universitets-Jubilæets danske Samfund. 2018. 243 s.

I denne bog fremlægger forfatteren et arbejde om udviklinger i dansk

grammatik fra middeldansk til moderne dansk. Tesen er at man i forskellige perioder i dansk har kunnet signalere såkaldt inkorporation ved hjælp af forskellige midler. Hvor et sådant middel i ældre middeldansk tilsyneladende har været en bestemt kasusbrug, ser det ud til at det dominerende middel i yngre middeldansk har været artikelbrug, og i senere dansk er disse midler blevet suppleret eller afløst af enhedstryk.

Rask. International Journal of Language and Communication 47. University of Southern Denmark, Department of Language and Communication. 2018. 134 s.

Nummeret indeholder en håndfuld artikler der tager udgangspunkt i metaforen "the world at your feet" i anledning af at denne metafor indgik i det officielle program for Århus som europæisk kulturby 2017.

Rask. International Journal of Language and Communication 48. University of Southern Denmark, Department of Language and Communication. 2018. 123 s.

Fra nummeret kan nævnes: *Sonja Barfod Lund og Petra Daryai-Hansen: Sproglig hierarkisering i en international dansk virksomhedskontekst. Om sprogrepræsentation og sprogvælgpraksis med fokus på tysk.*

Retskrivningsordbogen Plus. Red. af Anita Ågerup Jervelund, Jørgen Schack, Jørgen Nørby Jensen og Margrethe Heidemann Andersen. 4. udgave. Dansk Sprognævn. Retskrivningsordbogen udgivet som app.

Rotne, Lene: Facebook og stile. En undersøgelse af hvordan en gruppe danske og italienske unge skriver på Facebook og i stile og derigennem udtrykker identitet. Ph.d.-afhandling, Københavns Universitet. 2018. 260 s.

Formålet med denne afhandling er at undersøge hvordan en gruppe danske og italienske unge skriver på Facebook og i stile, hvorfor de skriver som de gør, samt hvordan de håndterer skiftet fra det ene medium (Facebook) til det andet (stil). Det undersøges ved at analysere et datamateriale der består af Facebookdata (statusopdateringer og kommentarer) og stile fra 14 danske elever og 14 italienske elever i alderen 14-18 år.

Sprog & Samfund. Nyt fra Modersmål-Selskabet. 36. årgang. Red. af Georg Stubkjær Adamsen. 2018. Nr. 1, 2, 3, 4. 16 s. + 16 s. + 12 s. + 24 s.

Foruden anmeldelser af sproglitteratur og omtaler og referater af sproglige arrangementer indeholder numrene kortere artikler om forskellige sproglige

forhold, fx *Michael Bach Ipsen*: Påvirkning af dansk og universiteternes brug af sprog (nr. 1), *Michael Ejstrup*: Fynsk – især østfynsk (nr. 2), *Michael Ejstrup*: Thybomål (nr. 4).

Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik 66. Roskilde Universitetsforlag. 2018. 108 s.

Nr. 66 er et temanummer om *sproget på arbejde* og indeholder bidrag af bl.a. *Michael Svendsen Pedersen*: Samspil – sprogdidaktiske tilgange til arbejdsrettet andetsprogsundervisning, *Charlotte Sun*: Inddragelse af hverdagen i andetsprogsundervisningen.

Sprogforum. Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik 67. Roskilde Universitetsforlag. 2018. 100 s.

Nr. 67 er et temanummer om *innovation og kreativitet* og indeholder bidrag af bl.a. *Kamilla Ø. Borg*, *Niclas B. Jubl*, *Ditte D. Mathiasen*, *Carsten H. Petersen* og *Johannes Wagner*: Dansk i hverdagen – på vej mod en læringsinfrastruktur, *Karen Merete Brandt* og *Charlotte Fogh*: Innovativ didaktik på studieturen.

Stæhr, Andreas Candefors og Kristine Køhler Mortensen: Sociale medier og sprog. Analytiske tilgange. Frederiksberg: Samfundslitteratur. 2018. 304 s.

Denne bog er tænkt som en inspirationskilde til hvordan man anvender kendte analysemetoder i arbejdet med sociale medier. Bogen indeholder 7 kapitler, som hver især tager udgangspunkt i metoder og tilgange kendt fra den etablerede sprogforskning, fx sociolingvistik, dialektologi, grammatik, genre- og kontekst, konversationsanalyse og multimodalitet. Hvert kapitel kan læses for sig.

Svensk-dansk ordbog. Red. af Kjeld Kristensen mfl.

Denne ordbog udkom første gang i 2010. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab etablerede i 2018 en webversion. I 2018 udkom ordbogen også som app.

Ømålsordbogen. En sproglig-saglig ordbog over dialekterne på Sjælland, Lolland-Falster, Fyn og omliggende øer, bd.12: lindost - march. København: Universitets-Jubilæets danske Samfund & Odense: Syddansk Universitetsforlag. 2018. 474 s.

Efter en pause er nu bind 12 af Ømålsordbogen udkommet; bind 11 udkom i 2013. Grunden til pausen skyldtes en større teknisk omlægning af redaktionsarbejdet.

Finland

Anna Maria Gustafsson

Ahti, Jonna: Konventioner, kommunikation och konflikter i ett finlandssvenskt chattrum. Nordica Helsingiensia 55. Finsk-ugriska och nordiska avdelningen vid Helsingfors universitet. 2018. 228 s.

Studien behandlar konventioner, kommunikativa särdrag och konflikter som förekommer i ett finlandssvenskt chattrum. Materialet består av chattsamtal i chattrummet X3M Chat som administrerades av Radio X3M från slutet av 1990-talet fram till 2011 då chattrummet lades ner. Sammanlagt består materialet av allt samtal i chattrummet under åtta dygn i slutet av 2003. I hela materialet identifierades 38 konfliktepisoder som valdes för närmare analys.

Arbetslivskommunikation. VAKKI-symposium XXXVIII. Vasa 8–9.2.2018. VAKKI Publications Nr. 9. Red: Liisa Kääntä, Mona Enell-Nilsson och Nicole Keng. VAKKI, Vasa 2018. www.vakki.net/publications/no9_sve.html

Publikationen består av sammanlagt 17 artiklar på engelska, finska, svenska och tyska. Artiklarna behandlar arbetslivskommunikation i en rad olika sammanhang och lyfter bl.a. fram arbetslivets olika textsorter, yrkesprofiler, utbildningsmodeller och utbildningsexperiment samt metodiska och filosofiska frågeställningar.

Folkmålsstudier 56. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi. Red. Jannika Lassus, Hanna Lehti-Eklund och Caroline Sandström. Föreningen för nordisk filologi. Helsingfors. 2018. 226 s.

Folkmålsstudier 56 innehåller fem artiklar med olika perspektiv på svenska språket. Sofie Henricsons och Marie Nelsons, Ann-Marie Ivars samt Sarah Wikners studier representerar variationspragmatik, dialektologi och sociolingvistik. Eeva-Liisa Nyqvist fokuserar i sin undersökning på andraspråksforskning och Heidi Poutanen på ekokritisk diskursanalys. Därtill ingår fyra forskares lectio praecursoria från disputationer år 2017 och 2018: Johanna Hyytiäinen om lärares direktiv i svenskundervisningen i finska skolor, Jenny Stenberg-Sirén om standardspråk och språkstandarder i finlandssvenska radio- och tv-nyheter, Sanna Heittola om språkliga yrkespraktiker vid de tvåspråkiga polisinsrättningarna i Finland och Jaana Kolu om lingvistiska resurser och språkpraktiker i tvåspråkiga ungdomssamtal i Haparanda, Stockholm och Helsingfors.

Fremer, Maria: Tilltal i reklamfilm: Du-reformen i ett historiskt perspektiv. Nordica Helsingiensia 51. Finsk-ugriska och nordiska avdelningen vid Helsingfors universitet. 2018. 264 s.

I avhandlingen analyseras du-reformen ur ett sociolingvistiskt perspektiv genom en undersökning av tilltalsformer i bruk. Materialet består av sverigesvenska reklamfilmer. Den äldsta filmen är från 1915 och den nyaste från 2013, men huvudfokus ligger på tre decennier kring tiden för du-reformen: 1950-, 1960- och 1970-talet. Avhandlingen visar att duandet var mer utbrett än vad man tidigare har trott. Också niandet var vanligare. Undersökningen visar att bilden av du-reformen behöver nyanseras.

Hakulinen, Kerkko och Sirkka Paikkala: Suomenkieliset ulkomaiden paikannimet ja niiden vieraskieliset vastineet. [Utländska ortnamn på finska och deras motsvarigheter på andra språk] Nätversion av Kerkko Hakulinen och Sirkka Paikkalas bok *Pariisista Papukaijannokkaan – suomenkieliset ulkomaiden paikannimet ja niiden vieraskieliset vastineet* (Institutet för de inhemska språken 2013). Uppdaterad och kompletterad av författarna 2018. Institutet för de inhemska språken, Helsingfors 2018. URN:NBN:fi:kotus-201846. Senast uppdaterad 25.9.2018 <http://kaino.kotus.fi/eksonyymit/>.

Publikationen innehåller över 2 000 finska exonymer för utländska ortnamn. För alla namn anges det lokala namnet, endonymen, och därtill dess engelska motsvarighet och i många fall också motsvarigheter på andra språk, t.ex. tyska och franska. Här ingår också en komprimerad översikt av de skrivregler som gäller för finskans exonymer. Söksystemet möjliggör sökningar på land, språk och platstyp.

Kielikello. Kielenhuollon tiedotuslehti. [Finska språkvårdens tidskrift] Institutet för de inhemska språken. Helsingfors.

Tidskriften *Kielikello* övergick till att bli helt och hållet en nätpublikation under 2018. Samtidigt blev allt material i tidskriften gratis, det vill säga tidskriften är fritt tillgänglig på adressen www.kielikello.fi. Oberoende av att publiceringsformatet förändrats utkommer tidskriften som tidigare fyra gånger per år. Mellan de enskilda numren publiceras ändå svar på aktuella språkfrågor samt språkrelaterade nyheter på tidskriftens webbplats. På webbplatsen finns också *Kielikellos* arkiv som innehåller största delen av allt material som ingått i tidskriften sedan 1968. Artiklarna har försetts med ämnesord för att underlätta sökningen i arkivet.

Ur innehållet 2018 kan följande lyftas fram: Temat för årets första nummer, 1/2018, var termer och vetenskapens språk. I nummer 2/2018 presenterades

myndighetsspråkvården, dess principer och konkreta exempel på arbetet. *Kielikello* uppmärksammade också Estlands 100-årsjubileum med ett temanummer, nr 3/2018, där artiklar om bland annat den estniska språkvården och anpassningen av lånord i estniskan ingick. Temat för årets sista nummer, 4/2018, var digitalisering och språkets anpassning till digitaliseringen samt de krav som tekniken ställer på språket. Varje nummer av *Kielikello* innehöll därtill svar på språk- och namnfrågor, artiklar om nyord, texter om dialektala fenomen och rekommendationer och ställningstaganden från Finska språknämnden.

Kielitoimiston sanakirjan verkkoversio [nätversion av finska språkvårdens ordbok] Redaktion: Eija-Riitta Grönros, huvudred.; Tarja Riitta Heinonen, red./huvudred.; Minna Haapanen, red.sekr.; redaktörer: Leena Joki, Riina Klemettinen, Liisa Nuutinen, Minna Pyhälähti; Riitta Eronen, böjningsinformation; Outi Lehtinen och Jari Vihtari, datatekniska experter. Institutet för de inhemska språken och Kielikone Oy. Helsingfors. 2018. Publicerad på nätet 11.11.2014. Senaste uppdateringen 6.6.2018. Uppdaterad publikation. <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>

Kirjoitettu vuorovaikutus. [Skriftlig interaktion] Tietolipas 260. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsingfors. 2018. 295 s.

I boken analyseras skrivandet som interaktion: Hur förmedlar en text information om skribenten och hur kan läsaren bedöma om hen hör till textens målgrupp? Hur ställs ramarna för tolkning upp i fiktion? Hur syns den flersidiga och flerstämmiga interaktionen i en webbtex? Vilka ekon lämnar textens produktionsprocess kvar i texten: vems röster hörs i ett mötesprotokoll eller i en hundra år gammal lokalnyhet? Boken vill fästa uppmärksamhet vid att språklig interaktion inte enbart är ett grundläggande drag i tal utan också i skrift. Boken vänder sig till universitetsstudenter, språkforskare, lärare i modersmål och litteratur med flera.

Saarikivi, Janne: Suomen kieli ja mieli. [Finska språket och det finska sinnet] Teos. Helsingfors. 2018. 236 s.

Varifrån kommer Finland och varifrån kommer finskan? Och vilka motstridiga myter och föreställningar bygger vi vår uppfattning på? I boken utforskar författaren sambandet mellan det finska språket, det finska sättet att tänka och den finska kulturen. Saarikivi går också in på andra språk vilkas syntax och semantik mycket väl kan avslöja något om oss själva.

Schalin, Johan: Preliterary Scandinavian sound change viewed from the east: Umlaut remodeled and language contact revisited. Nordica Helsingiensia 54. Finsk-ugriska och nordiska avdelningen vid Helsingfors universitet. 2018. 169 s.

Publikationen är en sammanläggningsavhandling som består av fem uppsatser. Delarna sammanbinds av ett antal gemensamma teman inom skandinavisk historisk fonologi (diakron ljudlära), historisk lexikologi (etymologi), skandinavisk-östersjöfinsk lånordsforskning och ortnamnsforskning. Gemensamt för alla fem uppsatser är också att de behandlar språkskeden som infaller under samma årtusende, nämligen perioden från 200-talet till 1200-talet e.Kr. Alla uppsatser har tillkommit i en och samma fortlöpande skapande process med fokus på teoretisk och kontextualiserad historisk skandinavisk ljudlära.

Stenberg-Sirén, Jenny: Språk och språkideologier i radio och tv: Standardspråk och språkstandarder i finlandssvenska radio- och tv-nyheter. Nordica Helsingiensia 50. Finsk-ugriska och nordiska avdelningen vid Helsingfors universitet. 2018. 220 s.

Studien undersöker språket och språkideologierna vid de finlandssvenska radio- och tv-nyheterna 1970–2009. Fokus ligger på uttalet i upplästa nyhetstexter samt på journalisternas åsikter och attityder till språket, till språknormerna och till olika språkvarieteter. Undersökningen visar att uttalet i de finlandssvenska upplästa nyhetstexterna följer normerna och uttalsrekommendationerna mycket väl. Undersökningen visar också förändringar i två kvantitetsdrag typiska för finlandssvenskan. Kortstavigt uttal visar tendenser till en ökning i de upplästa nyhetstexterna, vilket för uttalet närmare vardagligt talspråk. Det andra kvantitetsdraget, uttal med lång tonlös konsonant efter lång betnad vokal har minskat kraftigt i nyhetsuppläsningarna under 1990-talet och 2000-talet. Standardspråket i nyheterna har således både blivit mer normnära och regionalt och socialt mer neutralt. Förändringen kan ses som en effekt av en fortlöpande standardisering av det finlandssvenska standardspråket.

Tidskriften Språkbruk. Institutet för de inhemska språken. Helsingfors.

Språkbruk utkom i vanlig ordning med fyra nummer under år 2018. Chefredaktör var Pia Westerberg och redaktionssekreterare var Bianca Holmberg. Under året förnyades tidskriftens layout och en ny webbplats lanserades i mars 2018.

Ur innehållet 2018 kan bland annat följande nämnas: I Språkbruk 1/2018 ingår en artikel om nyord i Norden 2017 av Bianca Holmberg och en artikel av Anna Sågvall Hein om maskinöversättning och hur den påverkar översättarens jobb. I Språkbruk 2/2018 behandlas svenskan i olika länder: Jenny Nilsson

och Sofia Tingsell skriver om amerikansvenskan och Sofia Strömgård och Marcus Carlsten om estlandssvenskan. I samma nummer ingår också en intervju med rättspsykologen Julia Korkman om hur språket påverkar människans förmåga att minnas. I nummer 3/2018 skriver Bodil Rosqvist om arbetet med Svenska Akademiens ordbok. I samma nummer skriver Jenny Sylvén om att språkgranska skönlitteratur och Maria Bylin om grammatikalisering. Bianca Holmberg redogör i en artikel för olika benämningar på släktingar och Maria Andersson-Koski tar upp dialektala ord för graviditet. I 4/2018 ingår t.ex. en artikel om projektet Evighetsrunor. I samma nummer skriver Charlotta af Hällström-Reijonen om finlandismen *rosk* och Maria Vidberg redogör för sitt arbete som namnvårdare på Institutet för de inhemska språken.

Varje nummer innehåller därtill bland annat recensioner av ny litteratur, svar på språkfrågor samt rapporter från språkkonferenser och språkseminarier.

Svenskan i Finland 17. Föredrag vid den sjuttonde sammankomsten för beskrivningen av svenskan i Finland. Nordica Helsingiensia 53. Finsk-ugriska och nordiska avdelningen vid Helsingfors universitet. 2018. 190 s.

I denna volym publiceras tolv artiklar som bygger på presentationerna på den sjuttonde konferensen för beskrivningen av svenskan i Finland som ägde rum i Helsingfors den 18–19 maj 2017. Temat för konferensen var *Finlands-svenskan i en föränderlig värld*, vilket framför allt belystes av plenarföredragen. Centrala teman under konferensen var språkinläring och översättning och språkgranskning, teman som avspeglar två viktiga användningsområden för svenskan i dagens Finland. Den kontrastiva synvinkel som är framträdande i många av artiklarna visar på finlandssvenskans position mellan sverigesvenskan och finskan och belyser därmed även språkkontakt i olika kontexter på ett mer generellt plan.

Syrjälä, Väinö: Namn – språk – ställe: Språkbrukarna i Svenskfinlands offentliga rum. Nordica Helsingiensia 52. Finsk-ugriska och nordiska avdelningen vid Helsingfors universitet. 2018.

Doktorsavhandlingen visar att svenskan i städerna i Finland i hög grad är beroende av den officiella språkpolicyen. När svenskan syns i gatubilden handlar det nästan uteslutande om officiell skyltning. I kommersiella sammanhang saknas svenskan nästan helt, speciellt i områden där svenskan är i minoritetsställning, till exempel i huvudstadsregionen. Avhandlingen faller inom den sociolingvistiska forskningen och undersöker så kallade lingvistiska landskap, det vill säga namnbruket och språkbruket i det offentliga rummet, bland annat på skyltar och reklamaffischer.

Tunne kieli. Matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen. [Känn språket. En resa till världens språk och språklig medvetenhet] Red. Mari Honko och Sanna Mustonen. Finn Lectura. Helsingfors. 2018. 480 s.

Syftet med boken är att stärka den språkliga medvetenheten och erbjuda verktyg för mångspråkighet och mångspråkig fostran. Boken tar upp den språkliga mångfalden i världen och presenterar de nya minoritetsspråken som talas i Finland och jämför dem med finskan. Därtill diskuteras den aktuella synen på språkinläring och språkundervisning framför allt ur ett mångspråkigt perspektiv. Läsaren kan fördjupa sig i ämnet med hjälp av resonemangsuppgifter och övningar.

Twitter viestintänä: ilmiöt ja verkostot. [Kommunikation på Twitter: fenomen och nätverk] Red. Pekka Isotalus, Jari Jussila och Janne Matikainen. Vastapaino. Helsingfors. 2018. 296 s.

Det här är den första finskspråkiga boken om Twitter som en digital offentlighet. I boken ingår artiklar av 14 finländska forskare där Twitter-kommunikationen analyseras ur olika perspektiv: politiskt, journalistiskt och affärsmässigt.

Färöarna

Kristin M. Magnussen

Jacobsen, Jógvan í Lon, 2018: Inngangur. I: *Jakob Jakobsen, greinir og ritgerðir*, s. 7–28. Genudgivelse. H. N. Jacobsens Bókahandil.

Bogen er en genudgivelse i forbindelse med 100 året efter den færøske filolog og indsamler Jakob Jakobsens død. Oprindelige udgaven fra 1957 er nu forsynet med en ny indledning af J. í L. Jacobsen. Indgangen er delt op i tre dele og fortæller om J. Jakobsens forskning og den indflydelse hans forskningsresultater har haft for eftertiden: Sprogforskning, den mundtlige fortælletradition og litterære præstationer. Sprogforskningen behandler sproghistorie, leksikografi, stednavne, retskrivning, purisme og sprogudvikling. Den mundtlige fortælletradition er delt op i folkesagn og æventyr. De litterære præstationer drejer sig bl.a. om J. Jakobsens rolle som redaktør, oversætter og digter.

Eksempler på J. Jakobsens filologiske og sammenlignende metode finder vi da han undersøger og sammenligner ord, stednavne, folkesagn, æventyr og andet i forsøget på at komme nærmere en erkendelse af oprindelsen. Med sine værker har J. Jakobsen sammen med andre haft en betydningsfuld rolle i forbindelse med dannelsen af den færøske nationalitet.

Petersen, Hjalmar P. og Sissal M. Rasmussen, 2018: "Fara vit heldur at speaka enskt?" *Dimmalætting* nr. 37. Årg. 141. 21 sept. 2018.

Petersen, Hjalmar P. og Renata Szcsepaniak, 2018: "The Development of non-paradigmatic linking elements in Faroese and the decline of the genitive case". I: T. Ackermann, H. J. Simon & Ch. Zimmer (red.) *Germanic Genitives*, s. 115–145. John Benjamins Publishing Company: Amsterdam /Philadelphia.

Petersen, Hjalmar P., 2018: "The possible Common Origin of the Phrasal Clitic *sa* and the Forms of the Personal Pronoun *bansara* 'his', *bennara* 'her', *okkara* 'our' *tykkara* 'your' in Faroese". I: M. Marnersdóttir, Ey. Andreasen, S. A. Dahl, T. K. Jacobsen og E. Isholm (red.) *Ballads. New Approaches/Kvæði: Nýggj sjónarmið*, s. 357–372. Fróðskapur: Tórshavn.

Rasmussen, Sissal M. & Bleses, Dorthé, 2018: "Faroese children's early vocabulary acquisition: A Faroese adaptation of the MacArthur–Bates Communicative Development Inventories." *First Language*, nr. 38 (6). s. 641–668.

Artiklen drejer sig om færøske børns sprogtilegnelse (0–3 år).

Island

Ágústa Þorbergsdóttir

Á vora tungu. Afmælisrit til heiðurs Kristjáni Árnasyni. Red. Ari Páll Kristinsson og Haukur Þorgeirsson. Háskólaútgáfan og Málvísindastofnun Háskóla Íslands, Reykjavík. 2018. 423 s.

Á vora tungu, et festskrift til Kristján Árnason, professor ved Háskóli Íslands, udsendt i anledning af hans 70-års fødselsdag, 26. december 2016. I festskriftet er udvalg af artikler af Kristján Árnason. Artiklerne handler bl.a. om fonologi, sprogrøgt og sprogets udvikling.

Birna Arnbjörnsdóttir og Hafdís Ingvarsdóttir. Language Development across the Life Span. The Impact of English on Education and Work in Iceland. Springer, Cham. 2018. 222 s.

Bogen er baseret på syv års undersøgelse af indflydelsen fra engelsk som et internationalt sprog i Island.

Gott skálkaskjól. Veitt Gottskálki Jenssyni sextugum 4 apríl 2018. Red. Guðvarður Már Gunnlaugsson og Annette Lassen. Menningar- og minningarsjóður Mette Magnussen, Reykjavík. 95 s.

Festskrift med 29 artikler, mange om islandsk sprog.

Guðbjörg Grímsdóttir, Guðbjörg Dóra Sverrisdóttir, Kristjana Hallgrímsdóttir. Skerpa 3: Námsefni í íslensku. Mál og menning, Reykjavík. 2018. 113 s.

Dette er en lærebog i islandsk med øvelser for 8.–10. klasse i folkeskolen.

Gunnar Skarphéðinsson. Leiðarvísir um málfar: æfingar og verkefni fyrir framhaldsskóla. Iðnú, Reykjavík. 2018. 113 s.

Dette er en ny lærebog om islandsk sprogbrug med øvelser for folkeskolen og for videregående skoler.

Hallamál. Rétt Haraldi Bernharðssyni fimmtugum 12. apríl 2018. Red. Rósa Þorsteinsdóttir, Svanhildur Óskarsdóttir og Viðar Pálsson. Menningar- og minningarsjóður Mette Magnussen, Reykjavík. 100 s.

Festskrift med 40 artikler, mange om islandsk sprog.

Kristján Jóhann Jónsson og Ásgrímur Angantýsson. Íslenska í grunnskólum og framhaldsskólum. Háskólaútgáfan, Reykjavík. 2018. 273 s.

I denne bog vises resultaterne fra en stor undersøgelse om islandsk sprog som skolefag og som undervisningssprog.

Nordiske studier i leksikografi 14: Rapport fra den 14. konference om leksikografi i Norden, Reykjavík 30. maj–2. juni 2017. Red. Ásta Svavarsdóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hilmisdóttir og Þórdís Úlfarsdóttir. Nordisk forening for leksikografi, i samarbejde med Árni Magnússon-instituttet for islandske studier.

Denne rapport indeholder 29 artikler baserede på foredrag fra konference af samme navn der blev afholdt i Reykjavík 2017. Temaet er Ordbøger og sproglige resurser.

Orð og tunga. Nr. 20. [Ord og sprog. Tidsskrift udgivet af Árni Magnússon-instituttet for islandske studier]. Red. Ari Páll Kristinsson. 2018. 163 s.

Dette hæfte af Orð og tunga indeholder syv artikler, af Helgi Skúli Kjartansson, Katrín Axelsdóttir, Kendra Willson, Margrét Jónsdóttir, Matteo Tarsi og Stefanie Bade.

Helgi Skúli skriver om ordet *sproti* og beskriver udviklingen af ordets betydning. Katrín skriver om bøjningsudvikling af personnavnet Þórarinn i dativ. Kendra skriver om låneordet *atom* og sammensætninger med *atom-* som førsteled. Margrét skriver to artikler i dette hæfte af Orð og tunga. Den første handler om verber med suffixet *-na* som også har fået suffixet *-st*. Den anden artikel af Margrét handler om orddannelsen og betydningen af ordet *kýrskýr*. Matteo Tarsi om betydningen af ordet *lögregla*. I artiklen af Stefanie Bade vises resultaterne fra en undersøgelse om islændingenes holdninger til dem, der taler islandsk med fremmed accent.

Sigurtunga. Vesturíslenskt mál og menning. Red. Birna Arnbjörnsdóttir, Höskuldur Þráinsson og Úlfar Bragason. Háskólaútgáfan, Reykjavík. 2018. 417 s.

Denne bog er en samling af artikler om det islandsk-amerikanske sprog og kultur (vesturíslenska) af tyve forfattere.

Teresa Dröfn Njarðvík. Íslenskar rúnir. 1000 ára saga: Almenna bókafélagið, Reykjavík. 2018. 52 s.

Teresa Dröfn Njarðvík. Icelandic runes. A brief history. Almenna bókafélagið, Reykjavík. 2018. 59 s.

Denne bog, som både findes på islandsk og engelsk, handler om runer i Island, deres brug og udvikling.

Þórðargleði. Slegið upp fyrir Þórð Inga Guðjónsson fimmtugan 3. desember 2018. Red. Rósa Þorsteinsdóttir, Soffía Guðný Guðmundsdóttir og Þorleifur Hauksson. Menningar- og minningarsjóður Mette Magnussen, Reykjavík. 87 s.

Festskrift med 27 artikler, mange om islandsk sprog.

Þórir Einarsson og Terry G. Lacy. Íslensk-ensk viðskiptaorðabók. Forlagið, Reykjavík. 2018. 512 s.

En ordbog med 17 500 opslagsord (økonomitermer på islandsk og engelsk). Dette er en større, revideret udgave af forfatternes ordbog som udkom 1989.

Norge

Dagfinn Rødningen

Berggren, Harald, Kjartan Sørland og Vigdis Rosvold Alver, 2018: God nok i norsk? Språk- og skriveutvikling hos elever med norsk som andrespråk. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. 232 s.

Boka viser korleis lærarar kan vurdere språk- og skriveutviklinga til elevar med norsk som andrespråk med utgangspunkt i elevtekstar. Ho gir ei innføring i typiske trekk ved andrespråksutvikling og skrivning på andrespråket, i tillegg til idear til god skriveundervisning. Målgruppa er studentar i grunnsko-leopplæringa, lærarar og andre som arbeider med elevar som har norsk som andrespråk. Forfattarane er tilsette ved Høgskulen på Vestlandet.

Bjørhusdal, Eli, Edit Bugge, Jan Olav Fretland og Ann-Kristin Gujord, 2018: Å skrive nynorsk og bokmål. Oslo: Det Norske Samlaget. 212 s.

Boka inneheld ti vitenskaplege artiklar om ulike sider ved den norske språksituasjonen, ikkje minst det fleirspråklege. Ho legg an eit tverrfagleg perspektiv, og målgruppa er studentar og forskarar innanfor norsk og nordisk, lingvistikk, pedagogikk, psykologi, sosiologi og historie. Forfattarane er lærarar og forskarar ved Høgskulen på Vestlandet og Universitetet i Bergen.

Bjørhusdal, Eli og Ingvild Brügger Budal (red.), 2018: Nynorsk med dei minste. Oslo: Det Norske Samlaget. 240 s.

Boka tek for seg arbeid med nynorsk språkstimulering for barn så tidleg som i barnehagealder. Ho inneheld vitenskaplege artiklar og framlegg til didaktiske opplegg. Målgruppa er alle som arbeider med nynorsk språkstimulering: studentar, faglærarar og forskarar, men også tilsette i barnehagar og skolar.

Breivega, Kjersti og Magnhild Selås, 2018: Skriveboka. Innføring i skriveopplæring. Oslo: Det Norske Samlaget. 260 s.

Dette er ei lærebok i skrivendidaktikk. Ho presenterer ulike sider ved skriveopplæringa: kva verktøy vi kan bruke, kva for tilbakemeldingar som fungerer, kva for skrivning læreplanen fremjar, og korleis grammatikkopplæring kan integrerast i skriveopplæringa. Det er døme på elevtekstar frå alle steg i grunnskolen. Målgruppa er lærarstudentar og lærarar som underviser i norsk i grunnskolen.

Budal, Ingvild Brügger, Rolf Theil, Bernt Ø. Thorvaldsen og Ingebjørg Tonne, 2018: Språk i skolen. Grammatikk, retorikk, didaktikk. 2. utgåve. Fagbokforlaget. 300 s.

Dette er ei revidert og oppdatert utgåve av *Språk i skolen*, som også inneheld eit nyskrive kapittel om skrift og tale. Boka introduserer grunnleggjande språklege emne for studentar på grunnskolelærerutdanninga og norsklærarar, så som grammatikk, tekstlingvistikk og retorikk. Boka har kapittel på både bokmål og nynorsk. Forfatarane er eller har vore lærarar og forskarar ved ulike universitet og høgskolar i Noreg.

Fjeld, Ruth Vatvedt, 2018: Norsk banneordbok. Oslo: Humanist forlag. 509 s.

Pensjonert professor i nordisk språkvitskap frå Universitetet i Oslo, Ruth Vatvedt Fjeld, har samla over 1000 banneord og -uttrykk frå heile landet i denne boka. Det kjem fram kva for funksjon banninga har, og forfattaren slår fast at banning er ein viktig del av kulturhistoria vår. Ho dokumenterer språklege tabu i så ulike kjelder som Bibelen og dei nordiske runeinnskriftene.

Grepstad, Ottar, 2018: Skriftkultur. Oslo: Samlaget. 623 s.

Boka handlar om skrift – og dermed også om språk – og om korleis skrift er ein av dei viktigaste føresetnadane for at menneskeleg kultur kan oppstå og utvikle seg. Grepstad var i eit par tiår leiar for Nynorsk kultursentrum og har vore ein av våre fremste talsmenn for nynorsken og nynorsk skriftkultur.

Hegge, Per Egil, 2018: Sofa til salgs hos dame som er myk å ligge på – og andre språksalater vi trækker i. Oslo: Kagge Forlag. 166 s.

I denne boka har tidlegare journalist og redaktør Per Egil Hegge samla døme på unøyaktig, villeiande og til dels komisk språkbruk frå ei dagleg spalte med språkspørsmål han hadde i Aftenposten gjennom ein periode på 14 år.

Hinna, Kristin Ran Choi, Lila Moberg og Nora Linden, 2018: Språkopplæring på småskoletrinnet. Fagbokforlaget. 187 s.

Boka tek for seg ulike måtar språkopplæringa for barn kan gå for seg på: gjennom litteratur, rim og regler og innlæring av omgrep, men også gjennom musikk, ulike former for språk og det å vere ute i naturen. Forfatarane er eller har vore vitskapleg tilsette ved Høgskulen på Vestlandet, og målgruppa er studentar i lærarutdanninga og lærarar som underviser i språkopplæring på småskoletrinnet.

Jahr, Ernst Håkon, 2018: Skolemesternes konge. Andreas M. Feragen. Oslo: Novus. 374 s.

Professor emeritus ved Universitetet i Agder, Ernst Håkon Jahr, har skrive biografi over Andreas Feragen, som var ein av Noregs fremste skolelærarar og den leiande autoriteten for landets lærarar i siste halvdel av 1800-talet. Feragen skal ha vorte nemnt som «skolemesternes konge» av kong Oscar II. Han var knytt til lærarseminaret i Holt på Agder, og biografien legg mellom anna vekt på kor viktige lærarseminara var for evnerike gutar i Noreg på 1800-talet.

Jenstad, Tor Erik, 2018: Fysekjerringer og glupstuter. Norges morsomste dialektuttrykk. Oslo: Kagge Forlag. 140 s.

Språkforskaren og folkemusikaren Tor Erik Jenstad har samla 300 artige og originale dialektord og -uttrykk frå heile Noreg i denne boka. Han fortel om opphavet til og utbreiinga av uttrykka, og viser korleis det same uttrykket finst i ulike variantar rundt omkring i landet. Jenstad var tidlegare redaktør i *Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet*, og han er kjend frå programmet Språkteigen i NRK og bloggen *Moro med ord og uttrykk*.

Karlsen, Helene Urdland og Grete Krogstad, 2018: Norsk ordbok – bokmål. Oslo: Cappelen Damm. 1063 s.

Ordboka inneheld meir enn 35 000 oppslagsord. Vekta er lagt på kvardagsord og ord som kan vere vanskelege å forstå, særleg for dei som ikkje har norsk som morsmål. Faste uttrykk har fått ein framstående plass ved at dei er skilde ut med farge. Det er også gitt plass til språkreglar og skriveråd, som er forfatta av tidlegare lektor i norsk, Anne Lene Berge. Boka er tilpassa elevar i den vidaregåande skolen, men kan brukast av norskstudentar på alle nivå.

LexicaNordica nr. 25 – 2018. Fagspråk i nordiska ordböcker. Nordiska föreningen för lexikografi. 376 s.

LexicoNordica er eit nordisk tidsskrift som kjem ut årleg. Det inneheld vitenskaplege artiklar om leksikografi og meldingar av fagbøker innanfor feltet, ordbøker og andre leksikografiske ressursar. Nummer 25 har fagspråk i nordiske ordbøker som hovudtema.

Risnes, Steinar, 2018: Medisinsk-biologisk ordbok. Latin-gresk-norsk. Oslo: Cappelen Damm. 861 s.

Ordboka er ei omfattande latinsk-norsk ordbok med meir enn 20 000 oppslagsord, men det finst også ei gresk-norsk ordliste og ein latinsk grammatikk

med særleg vekt på substantiv og adjektiv og med reglar for uttale. Eksempla er i stor grad henta frå ulike fagområde som medisin, mikrobiologi, farmasi m.m. Forfattaren er professor emeritus ved Institutt for oral biologi ved Universitetet i Oslo.

Sandøy, Helge og Agnete Nesse (hovudred.), 2018: Norsk språkhistorie I–IV. Oslo: Novus. Ca. 2700 s.

Dette er det første store samanhengande verket om heile den norske språkhistoria, skrivne av ei rekkje leiande språkforskarar ved norske universitet og høgskolar. Målet har vore å skrive eit oppdatert fagleg referanseverk basert på nyare forskning. Verket består av fire band.

Band I, *Mønster*, drøftar språkending som fenomen og kvifor språk endrar seg, før endringane på dei ulike nivåa av norsk språk blir gjennomgått. Bandredaktør er Helge Sandøy. 681 s.

Band II, *Praksis*, tek opp ulike perspektiv på språket i bruk: i tale, skrift og ulike teknisk baserte medium. Sentralt står språkleg variasjon, som også omfattar norsk som andrespråk og andre språk i Noreg enn norsk. Bandredaktør er Brit Mæhlum. 684 s.

Band III, *Ideologi*, handlar om språkpolitikk i vid forstand: idear og førestillingar om kva språk er, og oppfatningar av og haldningar til språk. Bandet tek også for seg sentrale drag ved norsk språkhistorieskriving og ved den norske normeringshistoria. Bandredaktør er Tove Bull. 548 s.

Band IV, *Tidslinjer*, følgjer norsk språk slik vi kjenner det frå den eldste tida fram til i dag. Vi får presentert viktige endringar i både talespråk og skriftspråk, i tillegg til endringar i bruksmåtar og synspunkt på språk. Bandredaktør er Agnete Nesse. 798 s.

Smidt, Jon, 2018: Norskfaget mellom fortid og framtid. Scene og offentlighet. Fagbokforlaget. 168 s.

Jon Smidt er professor emeritus i norskdidaktikk ved NTNU og presenterer i denne boka ei heilskapleg oppfatning av norskfaget der det sentrale er at faget handlar om, og handlar gjennom, ytringar i ulike former og på ulike scener. Tekstarbeid står sentralt i boka, som primært er skriven for norskstudentar, lærarar og lærarutdannarar.

Språknytt. Språkrådets tidsskrift. Oslo: Språkrådet. 36 s.

Språknytt er Språkrådets blad for alle språkinteresserte. Tidsskriftet tek temperaturen på språksituasjonen i Noreg og set ord på alt frå samfunnsansvar og engelskpress til rettskriving og tyding av ord. Språknytt kjem ut fire gonger i

året, både på papir og i elektronisk form. Bladet er gratis og har eit opplag på 10 800 eksemplar. Det blir også lagt ut på Språkrådet sine nettsider og delt på sosiale medium. Språknytt inneheld intervju med mediefolk, forfattarar, forskarar og andre språkentusiastar som har meningar om språkets rolle i samfunnet, aktuelle saker om det som rører seg i språkverda, bakgrunnsstoff om alt som har med norsk språk å gjere, og faste spalter om blant anna nyord, avløyserord og svar på lesarspørsmål.

I nr. 1/2018 handlar det blant anna om status for norsk som arbeidsspråk, rapport frå framtidsutvalet, tv-teksting, nye ord og nye fylkesnamn.

I nr. 2/2018 handlar det blant anna om status for norsk grammatikk i skolen, språkarbeid i academia, stadnamnformidling, ellipsar og bokstaven Ø.

I nr. 3/2018 handlar det blant anna om status for teiknspråk i skolen, scene-språk, nye medievanar, A.O. Vinje 200 år, fagspråk og digitalisering og svorsk.

I nr. 4/2018 handlar det blant anna om språkleg forfall, intervju med kulturministeren, norsk romani, språkteknologi og etternamn.

Statsspråk. Oslo: Språkrådet. 4 s.

Statsspråk – bladet for godt språk i staten – blir gitt ut av Språkrådet og kjem med fire nummer i året. Bladet har eit opplag på 15 000 og blir distribuert gratis til statstilsette og andre interesserte. Delar av bladet blir lagt på Språkrådet sine nettsider, og heile bladet kan lastast ned som pdf-dokument frå www.sprakradet.no/statssprak. Statsspråk inneheld blant anna ein hovudartikkel og eit større oppslag med praktiske råd og tips («På plakaten»).

Nr. 1/2018 tek opp korleis ord og omgrep som blir brukte i samband med diagnoser i kommunikasjon mellom helsevesenet og pasientane, kan medverke til å stigmatisere pasientane unødig. Dette kjem fram i ei brukartesting av nye nettsider som Oslo universitetssjukehus har gjort. *På plakaten* presenterer ein enkel metode for brukartesting av tekster.

I nr. 2/2018 møter vi mannen bak vertenesta yr.no, som meiner at staten meir aktivt bør gjere verdifulle data som kan brukast til å utvikle teknologi på norsk, fritt tilgjengelege for alle. Berre slik kan ny språkteknologi kome alle til gode uavhengig av t.d. dialektbakgrunn. Latvia blir nemnt som døme på eit lite språksamfunn som har lykkast takk vere ein aktiv innsats frå styresmaktene. *På plakaten* går gjennom dei viktigaste bruksområda for tankestrek og bindestrek, to teikn som ofte blir blanda saman.

Nr. 3/2018 tek opp korleis stadig fleire namn i staten bryt med norsk rettskriving og retningslinjene for god namneskikk. Slike namn fremjar ikkje god kommunikasjon mellom staten og borgarane, og Språkrådet meiner ei komande språkløysing også bør innehalde reglar for namnelaging i staten. Eit forenkla

oversyn over retningslinjene for namngiving i staten blir presentert i *På plakaten*.

I nr. 4/2018 får vi demonstrert korleis tverrfaglegheit er heilt essensielt for å lykkast med klarspråksarbeidet. Sjøfartsdirektoratet er døme på ein etat som har satsa stort på klarspråk sidan 2015, og suksessen deira er ikkje minst eit resultat av ei tverrfagleg klarspråksgruppe som består av ein journalist, to juristar og ein fagomsetjar, alle frå ulike avdelingar i organisasjonen. *På plakaten* tek opp spørsmålet om når vi skal skrive fleirledda uttrykk i eitt ord, og når vi skal dele dei.

Torp, Arne, 2018: Etternavna våre. Fra Astrup til Åstorp. Bergen: Vigmostad & Bjørke. 192 s.

I boka tek Arne Torp, professor emeritus i nordisk språkvitskap ved Universitetet i Oslo, for seg eit stort spekter av etternamn i Noreg, frå sen-, gards- og stadnamn til innvandrarnamn frå dansketida og dei nye innvandrarnamna. Vekta ligg særleg på den historiske forankringa til namna, men namna blir også sette inn i ei forståingsramme der identitet og sosial status er sentrale. Rettskrivinga av namna er eit anna felt han kjem inn på, tradisjonelt eit kontroversielt felt i Noreg.

Trudgill, Peter, 2018: Norwegian as a normal language and other studies in Scandinavian linguistics. Oslo: Novus. 261 s.

Boka er eit festskrift i høve den britiske sosiolingvisten Peter Trudgills 75-årsdag i 2018 og inneheld ei samling artiklar som jubilanten har gitt ut over ein periode på meir enn 40 år – frå 1973 til 2016. Dei har alle til felles at dei tek utgangspunkt i dei skandinaviske språka. Festskriftet er redigert av Ernst Håkon Jahr.

Vikør, Lars S., 2018: Inn i Norsk Ordbok. Brukarrettleiing og dokumentasjon. Oslo: Det Norske Samlaget. 374 s.

Brukarrettleiinga fungerer som ein vegvisar inn i tolvbandsverket *Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet*, som er det største vitskapelege og dokumenterande ordboksverket for norsk språk. Papirutgåva av verket vart fullført i 2016. Rettleiinga er ei hjelp til å tolke informasjonen ordboksartiklane inneheld, men er også ein dokumentasjon på arbeidsmåten og tenkjemåten til ordboksredaktørane. Av det som finst i rettleiinga, kan nemnast oversyn over bakgrunn og historikk, forklaring på oppbygginga av artiklane, oversikt over dei geografiske områda som ligg til grunn for heimfestinga av dialektopplysningane, og fullstendig liste over kjeldene

som er nytta i ordboksarbeidet. Lars S. Vikør var hovudredaktør for dei ni siste banda av *Norsk Ordbok*.

Vikør, Lars S., 2018. Nynorske nedslag. Oslo: Novus. 307 s.

Dette er ei samling av artiklar som Lars Vikør har publisert i bøker, blad og tidsskrift gjennom dei siste 30 åra. Dei fleste artiklane handlar om norsk språk, mange handlar om nynorsk, og alle er skrivne på nynorsk. To av artiklane er ikkje publiserte tidlegare.

Sápmi

Marko Marjomaa

Antonsen, Lene, 2018: Sámegielaid modelleren – huksen ja heiveheapmi duohta giellamáilbmái. Diss., UiT Norgga árktaš universitehta, Humaniora. 96 s.

I avhandlingen undersöks om grammatisk språkmodellering är ett lämpligt svar på behovet av språkteknologi för samiska språk och andra cirkumpolära urfolks språk. De grammatiska språkmodeller som undersöks är byggda som Finite State Transducers. Avhandlingen finns att läsa och ladda ned på <https://hdl.handle.net/10037/12884>.

Barruk, Henrik, 2018: Báhkuogirjje: Ubmejesámien–dáruon, Dáruon–ubmejesámien = Ordbok: Umesamisk–svensk, Svensk–umesamisk. Kanaanstiftelsen i Sverige. Umeå. 301 s.

Umesamisk ordbok innehåller över 5 000 samiska sökord från alla umesamiska trakter där skogs- och fjällsamer bor. De flesta av ordbokens ord har hämtats från umesamiska traditioner och levnadsförhållanden, men det finns i boken ändå en del ord som bildar ett nytillskott.

Dunfjeld, Maja, Unni Steinfjell, Nils Arvid Westerfjell & Åsta Vangberg, 2018: Aerpiemaahoe – áarjelsaemien duedtien baakoeh. Saemien Sijte, Snåsa. 400 s.

Ordboka har som målsetning å bidra til at kulturtradisjoner blir videreført til neste generasjon. Den vil også dekke et faglig og kulturelt behov for sørsamer generelt. Boka vil dessuten kunne gi inspirasjon til å innhente kunnskaper i sørsamiske tradisjoner, normer og verdier innen samisk håndverk. Den vil også være et redskap for institusjoner som har studier i samisk tradisjonskunnskap, håndverk og språk.

Hirvonen, Vuokko, 2018: Njálmmálaš árbevierut kultuvrralaš árbin: geahčastat sámi njálmmálaš árbevieruid čohkkemii ja dutkamii 1600-2000-logus. ČálliidLágádus. Kárášjohka.

Boken undersöker den samiska muntliga traditionens forskning och samlingshistoria från 1700-talet fram till 2000-talet.

Larsson, Lars-Gunnar, 2018: Per Holmberger och sockenlapparnas språk. Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala. 274 s.

När den ihreska handskriftssamlingen på Uppsala universitetsbibliotek katalogiserades i början av 1900-talet fann man en samisk uppteckning från 1770-talet som visade sig ha tillkommit utanför Gävle. Uppteckningen, som består av en rituell så kallad björnvisa och en omfattande ordlista, hade sammanställts av östgöten Per Holmberger (1745–1807). I boken *Per Holmberger och sockenlapparnas språk* presenteras för första gången en utgåva av Holmbergers hela ordlista som sedan analyseras med tonvikt på språk och kultur.

Magga, Ole Henrik & Lajla Mattsson Magga, 2018: Sørsamisk grammatikk. Davvi Girji. 2. uppl. Ebook. 235 s.

Boka har fem kapitler som tar for seg lydlære, bøyningslære, ordavledning, setningslære og bruken av ordformer i setninger. Det er lagt stor vekt på ordavledninger – hvordan lage nye ord av eksisterende ord.

Nutti, Jonny & Ard-Eirik Hermansen, 2018: Samiske stedsnavn i Spansdalen = Ruŋggusami bàikenamak. Skániid girjie, Evenskjær. 105 s.

Boka er resultat av et enormt omfattende arbeid hvor nærmere 500 samiske stedsnavn er registrert og plassert på kart.

Olthuis, Marja-Liisa & Taarna Valtonen, 2018: Suomi - inarinsaame sanakirja: Suomâ - säämi sänikirje. Sämitigge. 205 s.

Ordbok finska-enaressamiska.

Rueter, Jack Michael, 2018: Finite-State Morphology code with compiled analyzers and generators for Skolt Sami.

Tvånivåers morfofonologi och lexikalmorfologiska beskrivningar av skolt-samiska som de är kodade på Giella-infrastrukturen vid Arktiska Universitetet i Norge, i Tromsø.

Samiskt språkcentrum, 2018: De samiska språken i Sverige 2017: Lägesrapport från Samiskt språkcentrum. Sametinget. 42 s.

Samiskt språkcentrum släpper årligen en lägesrapport över de samiska språken i Sverige. Situationen för de samiska språken beskrivs och värderas utifrån Unescos nio kriterier för att kunna bedöma hur hotat ett språk är. Rapporten går att läsa och ladda ned på www.sametinget.se/120612.

Sátnegirji Báhkogirjje Baakoegærja Báhkuogirjje Báhkogirrje, 2018.

Översättningar: Davvi (nordsamisk) Ellinor Kuhmunen & Sara-Elvira Kuhmunen; Julev (lulesamisk) Katarina Spiik Skum; Áarjel (sydsamisk) Siri Päiviö & Tone Staffansson; Ubmeje (umesamisk) Katarina Barruk & Daniel Barruk; Bidum (pitesamisk) Peter Steggo & Valborg Sjaggo; English (engelska) Hugo Wikström & Sara-Elvira Kuhmunen. Beaivi UF.

Ordbok som innehåller ord på nordsamiska, lulesamiska, sydsamiska, umesamiska, pitesamiska och engelska.

Svonni, Mikael, 2018: Modern nordsamisk grammatik. Ravda förlag. 308 s.

Modern nordsamisk grammatik är en utförlig beskrivning av nordsamiskans grundläggande ljudlära (fonologi), formlära (morfologi) och satsbyggnad (syntax).

Qvigstad, Just & Asbjørg Skåden (red.), 2018: Just Qvigstads lappiske ordbok fra Kalfjorden og Vesterålen. Saemien sijte, Snåsa. 400 s.

Flerspråklig: Samisk, nordsamisk; norsk (bokmål). Bearbejdelse av J. Qvigstads håndskrevne manuskript: Lappisk ordliste. Kalfjord. Vesterålen.

Sverige

Gabriella Sandström

Birgitta: Heliga Birgittas texter på fornsvenska: Birgittas uppenbarelser. Bok 4. Utg.: Roger Andersson. Stockholm: Sällskapet Runica et mediævalia. 2018. 396 s.

Boström, Per: ”Det här är ju dött tåg liksom...”: en studie av metaforer för ROMANTISK KÄRLEK i talad svenska. Avhandling. Umeå universitet. 2018. 333 s.

Hur ser vi egentligen på romantisk kärlek – som en ägodel, en behållare eller ett gemensamt resande? Och hur uttrycker vi denna förståelse? I sin doktorsavhandling har språkvetaren Per Boström undersökt metaforer för kärlek i talad svenska.

Hellspong, Lennart: Den retoriska människan: 20 sätt att se på retorik. Morfem. 2018. 252 s.

Det klassiska ämnet retorik växte fram ur behovet av att kunna tala väl och övertygande. Även denna bok startar med värtaligheten men går sedan vidare och betraktar retoriken som det allmänna studiet av hur vi använder språket för att leva i världen. Genom att betrakta och reflektera över vad vi gör med språket och vad språket gör med oss kan vi öka vår retoriska medvetenhet. Författaren visar i korta kapitel hur retoriken hjälper oss att nå fram, förhandla, argumentera, berätta, genomskåda, undervisa, lösa problem, kritiskt granska, tolka, minnas, göra motstånd och tala som medborgare.

Häggkvist, Birgit: Välkomna och please come in. Natur & Kultur. 2018. 223 s.

Att engelskan har blivit en stor del av vår vardag är det knappast någon som kan ifrågasätta. I allt från bioannonser till reklam blir översättningar av filmtitlar och slogans alltmer sällsynta. Författaren har närläst svenska tidningar för att ge exempel på en omfattande anglisering av svenskan. Hon går i polemik mot de debattörer som hävdar att ryktet om engelskans intrång är betydligt överdrivet. Men vad händer med exempelvis svensk forskning om alltfler försöker uttrycka komplexa tankar på ett språk man bara delvis behärskar? Boken är en stridsskrift till försvar för svenskan som ett språk som sannerligen är good enough (sic!).

Institutet för språk och folkminnen: Kommunernas flerspråkiga information på internet. 2018. 31 s.

Vilka språk använder kommunerna på sina webbplatser? Har minoritetslagen haft någon effekt på kommunernas benägenhet att synliggöra de nationella minoritetsspråken? Den här rapporten beskriver och jämför Språkrådets två kartläggningar, en från 2012 och en från 2017, av flerspråkig information på svenska kommuners webbplatser. Rapporten finns att läsa och ladda ned från www.sprakochfolkminnen.se.

Johanson, Kerstin: Ord med historia. Ordalaget Bokförlag. 2018. 163 s.

Utforska historien bakom orden! Här berättas om 300 ord och deras spännande ursprung och betydelse. *Bojkotta* – vad har det med Charles Boycott att göra? Varifrån kommer ordet *deadline*? Varför heter det *emoji*? En guldgruva för alla som är intresserade av ord och språk i allmänhet.

Josefsson, Gunlög och Katarina Lundin: Nycklar till grammatik. Studentlitteratur. 2018. 160 s.

Grammatik är en helt central del av studierna när man lär sig om språk eller lär sig ett nytt språk, men den uppfattas ofta som svår och problematisk – hur ska man tänka, var ska man börja och varför ska man göra på ett visst sätt? Typiska stötestenar är den språkliga hierarkin, avgränsningen av fraser och satser samt förhållandet mellan betydelse, form och funktion. Det här är en forskningsbaserad fördjupningsbok i grammatik med ett tydligt praktiskt anslag. Den riktar sig till studenter i svenska och till verksamma ämneslärare i svenska och svenska som andraspråk.

Josephson, Olle: Språkpolitik. Morfem. 2018. 320 s.

Författaren diskuterar språksituationen i Sverige i dag och de problem som språkpolitik och språkvård har att lösa, eller åtminstone förhålla sig till. Han beskriver även hur dagens svenska språksamhälle vuxit fram och ställer det i såväl historiskt som internationellt perspektiv. Utöver ett inledande kapitel om vad språkpolitik handlar om (och varför det behövs en bok om det) består boken av tre huvuddelar: *Historiskt*, *Teoretiskt* och *Praktiskt*. Tre frågor återkommer genom hela boken: Hur ser ett demokratiskt språksamhälle ut? Kan språk och språkanvändning styras så att demokrati, rättvisa och jämlikhet gynnas? Vem ska i så fall styra och på vilket sätt?

Kieliviesti. Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen. 2018. 34 s.

Tidskriften *Kieliviesti* på och om finska och meänkieli kom ut med fyra num-

mer under 2018. Huvudartiklarna handlade om namnsdagar och namnlängder i Finland och i Sverige, översättning av matrelaterad terminologi, finländsk skolpolitik gällande läroämnet svenska och utredningen om de nationella minoritetsspråken i skolan i Sverige. Illustratören Markku Huovila tecknar en bild med anknytning till innehållet i varje huvudartikel. Några av artiklarna går att läsa på finska på Språkrådets webbplats: www.sprakochfolkminnen.se/kieliviesti. En svenskspråkig sammanfattning finns på www.sprakochfolkminnen.se/sprak/minoritetssprak/suomi-finska/finska/kieliviesti.html.

Klarspråk. Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen. 2018. 4 s.

Klarspråk är en bulletin med nyheter om klarspråksarbete i Sverige och andra länder och kommer ut fyra gånger per år. Samtliga nummer går att läsa och ladda ned på Språkrådets webbplats: www.sprakochfolkminnen.se/bulletinen.

Nr 1/2018 hade temat språkpolitik med bland annat en artikel av Olle Josephson om språkpolitiska debatter och om varför han förutspådde att språkpolitik skulle bli en stor fråga i det kommande riksdagsvalet. Jennie Spetz skrev en artikel om hur kommuner och myndigheter kan resonera när de väljer vilka språk de ska översätta sina texter till.

Nr 2/2018 handlade om klarspråk i vård och omsorg. Årets vinnare av Klarspråkskristallen, 1177 Vårdguiden, berättade om sitt arbete med att skriva begripligt och inkluderande om hälsa och sjukvård.

Nr 3/2018 kom ut strax före det svenska valet och handlade om politiskt språk. Orla Vigsø skrev om valaffischer och hur bilder bär upp en stor del av budskapet i politisk kommunikation. Det politiska språket har blivit "klarspråkigare" men mindre neutralt, skrev Anna-Malin Karlsson i en annan artikel.

Nr 4/2018 hade temat juridiskt språk. Fredrik Bohlin skrev om domstolarnas arbete med att skriva begripligare domar och beslut. Språkexperterna i Regeringskansliet berättade om hur arbetet med att granska nya författningar går till.

Kristensson, Peter: Norrköpings kvartersnamn. Klingsbergs Förlag. 2018. 221 s.

Varför heter ett kvarter i Norrköping Godvän? Vad var Stenhuset och Vårdtornet? Och vad ligger bakom kvartersnamn som Enväldet, Renströmmen och Trätan? Boken berättar om bakgrunden till namnen på Norrköpings drygt 1300 kvarter, som precis som gatunamnen kan berätta mycket om stadens historia. De äldsta kvartersnamnen tillkom i början av 1700-talet när staden byggdes upp igen efter ryssarnas härjningar. Namnen speglar i hög grad den tidens Norrköping – ofta genom att de hämtades från tomtägares namn eller yrke.

Kungliga biblioteket, Nationell biblioteksstrategi: Biblioteken och de nationella minoritetsspråken: en lägesbeskrivning. 2018. 88 s.

Om ett språk ska leva och utvecklas behöver språket synas mycket och fler unga behöver tala det för att utveckla det och föra det vidare. Generationer har förlorat sitt språk; assimilation har varit mycket effektiv på bekostnad av språket. Språkens status måste höjas. Dessa är återkommande teman i intervjuerna som genomförts i denna undersökning och som färdigställts som en del i Kungliga bibliotekets uppdrag att ha nationell överblick. De utgör också ett underlag i arbetet med en nationell biblioteksstrategi.

Lagerholm, Per: Språknormer och språkvärdering. Andra upplagan. Studentlitteratur. 2018. 243 s.

Alla har åsikter om språk, och det finns många bestämda uppfattningar om "det korrekta språket". Det är viktigt att värdera språk, men för att göra det måste man utförligt kunna beskriva, förklara och resonera om språk och ha väl underbyggda argument. Vad menas med rätt och fel? Hur avgörs vad som är rätt? Vad utmärker ett bra språk? Med den här boken vill författaren förmedla en saklig och konstruktiv syn på språket och förklara det som måste förstås innan man bedömer språk. Bland annat resonerar han om vad som menas med språkliga normer, hur de skapas, varför de varierar och förändras och varför människor reagerar både ofta och kraftigt på andra människors språkbruk.

Lundbladh, Carl-Erik: Halländska dialektord och äldre uttryck. Dialogos. 2018. 367 s.

Detta är en ordbok över äldre halländska. I äldre dialekt fanns många ord som inte längre används eller som hade en annan betydelse än idag. Uttalet kunde vara annorlunda, liksom ordens böjning. Det fanns också uttryckssätt som numera känns främmande.

Löfdahl, Maria: Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län 14: Ortnamnen i Sotenäs härad 1. Bebyggelsenamn. Institutet för språk och folkminnen. 2018. 164 s.

Namnforskaren Maria Löfdahl går igenom namn på nutida och försvunna bebyggelser i socknarna Askum, Bärfendahl och Tossene. Det handlar till exempel om namn på orter, socknar, byar och gårdar. Namnartiklarna innehåller förutom en tolkning av namnet även uppgifter om namnets äldre belägg och uttal, och ofta även information om platsens bebyggelsehistoria och terrängförhållanden. Boken innehåller också ett stort antal dialektord och personnamn

samt en inledning med Sotenäs historia, naturförhållanden, näringar och ortnamnsskick.

Löfving, Stellan och David Stark: Skyltat – på väg. Pug förlag. 2018. 96 s.

På webbplatsen skyltat.se har författarna sedan starten 2009 dagligen samlat och delat roliga skyltar, lustiga sajter, knasiga rubriker och allt annat som passar in. Det här är den första *Skyltat*-samlingen i bokform. Precis som på sajten och Facebooksidan är en stor del av innehållet följarnas egna bidrag.

Lövestam, Sara: Grejen med ordföljd: allt du någonsin velat veta om satsdelar och vad vi gör med dem. Piratförlaget. 2018. 179 s.

Vad är likheten mellan ett subjekt och en sockerkaka? Varför ska man inte jämföra bisatser med tjocka fjärilar, hur kan ett enkelt *så* vara både mystiskt och hjälpsamt, och hur mycket kan ett satsadverbial egentligen ställa till med? Ordföljd är sammanhang, intrikata mönster och den livsavgörande skillnaden mellan "är inte det där ett stup?" och "det där är inte ett stup". I denna uppföljare till *Grejen med verb* och *Grejen med substantiv och pronomen* får läsaren djupdyka i mänsklighetens favorithobby: att foga ihop satsdelar.

Mattfolk, Leila och Kristina Neumüller (huvudred.): Katharina och namnen: vänskrift till Katharina Leibring på 60-årsdagen den 20 januari 2018. Seminariet för nordisk namnforskning, Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet. 2018. 265 s.

Namnen kan ge oss nycklar till historien på samma gång som de hjälper oss att förstå samtiden. Med den här vänskriften uppmärksammas och hyllas namnforskaren Katharina Leibring. I boken finns 42 artiklar med korta smakprov på den forskning som bedrivs inom onomastiken och närliggande discipliner, skrivna av Katharinas vänner och kollegor.

Namn och bygd: tidskrift för nordisk ortnamnsforskning, nr 106. Nyström, Staffan, Eva Nyman och Inge Særheim (red.). Kungl. Gustav Adolfs Akademien. 2018. 206 s.

Namn och bygd är den äldsta tidskriften specialiserad på namnforskning och ledande i Norden vad gäller ortnamnsforskning. Den utkommer med ett nummer per år och innehåller artiklar, recensioner samt en årlig krönika om namnforskningen i Norden. I denna utgåva finns bland annat artiklar om nordisk namnforskning 2017, om det skånska ortnamnet Arlov och om uppländska ortnamn på *-bodha*, *-bol* och *-bordb* med personnamnsförleder.

NE Nationalencyklopedin: NE:s svenska synonymordbok, 5:e upplagan. 2018. 896 s.

Tidigare utgiven under namnet *Norstedts svenska synonymordbok*. Synonymordboken innehåller 196 000 synonymer och är ett oundgängligt verktyg för alla som producerar text och vill variera sitt språk. Synonymerna kommer inte bara från normalspråket utan även från vardagligt och ålderdomligt språk.

Nord, Andreas: Plain language and professional writing: A research overview. Language Council of Sweden. 2018. 74 s.

This report constitutes a kind of research overview, originally published in Swedish and intended for a Swedish – and possibly Scandinavian – audience. Its aim has been to summarize some research results and perspectives that are useful for those who implement plain language/clear communication projects in workplaces as course leaders or language planners, and also for researchers and students interested in the subject of plain language.

The English version has been slightly revised in order to make it more accessible for an international audience, but it is still mainly a presentation of research selected on the basis of its relevance to a Swedish context. Report originally published in Swedish: *Klarspråksarbete och yrkeslivsskrivande*.

Norrby, Catrin och Håkansson, Gisela: Samtal om svenska. Morfem. 2018. 216 s.

Vilka uppfattningar ligger bakom omdömen som ”bra” och ”dåligt” språk? Det har författarna undersökt i en studie där elever och lärare besvarat en enkät och värderat ett antal autentiska exempel på samtida svenska och resonerat om dem i fokusgrupper. I boken studeras inte bara vad gruppdeltagarna säger, utan också hur de säger det. Författarna har anlagt ett samtalsanalytiskt perspektiv och ger också en introduktion till samtalsanalysens arbetsätt där deltagarperspektivet är centralt.

När går skam på torra land? 245 frågor och svar om språk. Språktidningen. 2018. 208 s.

Varför heter det *kroppkaka*? Har svenskarna missförstått ordet *semester*? Får meningar börja med siffror? Vad är skillnaden mellan *en öl* och *ett öl*? Och hur försvenskas lånord som *roadtrip*, *daytrader* och *bucketlist*? I varje nummer av Språktidningen svarar Språkrådets experter på läsarnas kluriga frågor om svenska språket. Boken innehåller 245 frågor och svar om exempelvis ordens ursprung, slang, uttal, lånord och grammatik.

Ohlsson, Elisabeth: Att synliggöra vokabulär: en kvantitativ studie av gymnasieelevers skrivuppgifter på svenska inom CLISS-projektets ram. Licentiatavhandling. Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. 2018. 151 s.

Padjand, Sorosh: Svenska uttryck – bordskalender. Pug förlag. 2018. 372 s.

Svenska uttryck är saker som vi svenskar säger. Den här bordskalendern innehåller en blandning av roliga uttryck och mer seriösa citat som vi alla lätt kan känna igen oss i. 366 dagar (skottdag inkluderad) och 366 svenska uttryck av Sorosh Padjand, som ligger bakom Instagramkontot @svenskauttryck.

Palumbo, Alessandro: Skriftsystem i förändring: en grafematisk och paleografisk studie av de svenska medeltida runinskrifterna. Doktorsavhandling. Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet. 2018. 256 s.

Avhandlingens övergripande syfte är att studera den svenska runskriftens utveckling under medeltiden vad gäller runformer och ortografi.

Panova, Embla, Sue Kleinwicks, Anna Magnusson, Mikael Rosén och Erik K. Person: Alla kan skriva – 365 övningar för dig som älskar och hatar att skriva. Leopard Förlag. 2018. 376 s.

Att skriva är inte längre någonting som bara författare och journalister håller på med. Nu har alla chans att skapa texter och synas – på sitt sätt. Kanske skriver du redan mycket i ditt yrke men känner att du vill bli bättre. Kanske älskar du att skriva och vill göra det mer. Den här boken är full av tips och övningar för att få fart på kreativiteten och ordning på orden. 365 skrivuppgifter räcker i ett år.

Resare, Aina och Bror Hermanson: Säfsk-svensk ordlista – uttryck, tydor, ordstäv och ramsor från Säfsen. Bror Hermanson. 2018. 40 s.

Språk och stil: Tidskrift för svensk språkforskning. Björn Melander, Gustav Bockgård, David Håkansson och Catrin Norrby (red.). Ny följd 28. Uppsala universitet. 2018. 232 s.

Den årliga tidskriften *Språk och stil* publicerar språkvetenskapliga artiklar och recensioner av språklitteratur. I denna årgång finns bland andra en artikel av Sanna Skärlund om språket i svenska dagstidningars ledartiklar och deras förändring över tid, Ellen Bijvoets artikel *Förortssvenska i grindvaktens*

öron och en artikel om indefinita subjekt i fornsvenskt lagspråk av Minna Sandelin. Här recenseras bland andra Olle Josephsons bok *Språkpolitik*, Gunlög Josefssons och Katarina Lundins *Nycklar till grammatik* samt antologin *Varför språkvetenskap?* av David Håkansson och Anna-Malin Karlsson (red.).

Språkrådets svensk-finska omsorgsordlista: Kielineuvoston ruotsalais-suomalainen hoivasanasto. Första upplagan. Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen. 2018. 51 s.

Ordlistan innehåller ord och fraser som kan vara användbara för dem som arbetar inom vård och omsorg. Den är tänkt som ett praktiskt hjälpmedel särskilt för vårdanställda som inte kan finska eller som kan bara relativt lite, men som ändå ibland behöver använda finska i arbetet. Den svensk-finska ordlistan har kommit till efter önskemål från anställda i de kommuner som ingår i förvaltningsområdet för finska, eftersom dessa kommuner har ett särskilt ansvar att erbjuda äldreomsorg på finska.

Språktidningen. 84 s.

Under 2018 har åtta nummer av tidskriften *Språktidningen* publicerats. I varje nummer finns populärvetenskapliga artiklar, krönikor och reportage om svenskan och andra språk, allmänlingvistik, språkteknologi och många andra ämnen inom den språkvetenskapliga sfären, samt svar på läsares språkfrågor. Språktidningen fick under året en ny chefredaktör i Anders Svensson och avhandlade ämnen som exempelvis nyordslistan 2017, vad som krävs för att en (svensk) semla ska få kallas *semla*, kallprat, svenska och nordiska namn på Ikeas produkter, hur finskan skildras i Kjell Westös romaner, danska lånord i svenskan, hur korsord håller hjärnan i trim, emoji, politiska slagord i valet, språktester, världens språkräkaste land Papua Nya Guinea och samnorskans uppgång och fall.

Svenska landsmål och svenskt folkliv 2017. Årg. 140. Fredrik Skott och Mathias Strandberg (red.) 2018. 258 s.

Svenska landsmål och svenskt folkliv är en av Sveriges äldsta kulturtidskrifter, grundad 1878 av J.A. Lundell och sedan 1997 utgiven av Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur. Sedan 2016 ges tidskriften ut i samarbete med Institutet för språk och folkminnen. Denna årgång innehåller bland andra artiklar av Erik Magnusson Petzell, *Verbböjning och ordföljd i Viskadalen*, och Caroline Sandström, *Dialekttalandes självbild och syn på herrskap. Vad kan dialektintervjuer från Pernå i östra Nyland berätta om sociala skillnader?*

Söderström, Jonas: Inte så jävla krångligt! Praktisk handbok i att skriva för digitala medier. Karneval förlag. 2018. 248 s.

I boken får både vana och ovana skribenter hjälp att fokusera på det viktigaste: Vad vill du med din text? För vem skriver du? Författaren vill visa hur man gör för att skriva så att det "går genom skärmen", ut till läsarna. Boken innehåller grundläggande råd om skrivande i digitala medier, om bland annat läsarperspektiv, disposition, textlängd, rubriker, länkar och sökmotoroptimering. I ett avsnitt ges språkliga råd.

Åsbrink, Elisabeth: Orden som formade Sverige. Natur & Kultur. 2018. 343 s.

Det brukar ju heta att "land ska med lag byggas". Men kanske kan man lika gärna tala om att land ska med ord byggas? Det är genom citat, traditioner, modeord och sångtitlar som vi gör oss en bild av vårt sammanhang, vårt arv, vår nation. Men tider förändras, språk förändras, nya ord kommer till, andra går förlorade. I denna bok gör journalisten Elisabeth Åsbrink en forskningsresa genom svensk historia och svenska talesätt, från den (kungliga) svenska avundsjukan till #metoo, för att ta reda på hur orden format svenska värderingar och hur vi klär dessa värderingar i ord.

Adresser till språknämnderna i Norden, 2019

Dansk Sprognævn, www.dsn.dk
Adelgade 119 B
DK-5400 Bogense
Danmark

Málráðið, www.malrad.fo
Handan Á 5
FO-100 Tórshavn
Färöarna

Institutet för de inhemska språken, www.sprakinstitutet.fi/sv
Hagnäskajen 6
FI-00530 Helsingfors
Finland

Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum, www.arnastofnun.is
Skrifstofa Árnagarði
Við Suðurgötu
IS-101 Reykjavík
Island

Oqaasileriffik, www.oqaasileriffik.gl
Postboks 980
DK-3900 Nuuk
Grönland

Språkrådet, www.sprakradet.no
Postboks 1573 Vika
NO-0118 Oslo
Norge

Språkrådet, www.sprakochfolkminnen.se/sprakradet
Box 20057
SE-104 60 Stockholm
Sverige

Sámi Giellagáldu, www.giella.org
Sajos
FI-99 870 Anár
Finland

Nordisk Ministerråd, www.norden.org
Nordens Hus
Ved stranden 18
DK-1061 København K
Danmark

Nätverket för
språknämnderna i Norden

Språk i Norden är en årsskrift som språknämnderna i Norden publicerar. Vartannat år bygger innehållet huvudsakligen på föredragen från det nordiska språkmötet, och vartannat år består skriften enbart av litteraturöversikter från de nordiska länderna. Detta år är temat *språket i sociala medier*.

Språk i Norden
Språkrådet
Box 20057
SE-104 60 Stockholm
Telefon: +46 200 28 33 33, +46 73 558 60 82
E-post: gabriella.sandstrom@sprakochfolkminnen.se